
מעריב
סופשבוע
כ"ו בחשון, תשמ"ז 28.11.1986
רשלים. טירה
פצצת זמן 1986
אלף האיים
אמקור מציגה
המקרר הענקי עם היחס הנכון באיחסון המזון
אמקור SUPER XL
כל הסופר אצלך במקרר
SUPER XL
התכנון קובע את היחס
„אני רוצה מקרר שיכנס בו בקלות כל מה שהבאתי מהסופר", כך חוזרות ואומרות לנו עקרות בית כשהן באות לקנות מקרר. מנקודה זו החל התכנון של המקרר החדש אמקור סופר XL. תאי המזון שלו מדיבים וגדולים באמת ובהם יש מקום לאבטיח, בקבוקי שתיה, מוצרי החלב, עוגות, סירים ושאר ירקות. כך נקבע היחס בין תאי המזון לתא ההקפאה במקרר אמקור סופר XL.
SUPER XL
האקלים קובע את היחס
בארץ חמה כשלנו יש צורך בהרבה מקום לבקבוקי שתיה, לקנקני מים ולפירות הקיץ. באמקור סופר XL, העומק, הרוחב והמבנה של המגשים הפנימיים מאפשרים לך להקצות מקום לכל – ויש מקום לעוד!
SUPER XL
ההגשה קובעת את היחס
כלי האיחסון באמקור סופר XL הם תאים נשלפים, שאפשר להגיש בהם ישירות מן המקרר לשולחן. עיצובם החיצוני של הכלים, המגירות והקופסאות הוא יפהפה ותוכלי לרכוש כלים נוספים בנפרד. קל לנקות. קל להחזיר למקום (כי כל מקום מתאים להם) ונעים להגיש!
SUPER XL
המשפחה קובעת את היחס
מקרר אמקור סופר XL נבנה כך שגם ילדים יוכלו לפתוח את המקרר ולקחת את מעדן החלב שלהם, את האפרסק העסיסי, או פרוסה מעוגת הגבינה. בתא מזון דחוס וקטן – קשה גם לקטנים להסתדר. בתא מזון מרווח כמו באמקור סופר XL צריך רק להושיט יד.
SUPER XL
שאלה של יחס
ולא רק יחס נכון בין תאי המזון. את אמקור אַת מכירה כבר שנים רבות. המוניטין והשרות של אמקור נבנו מתוך ידע, מתוך הקשבה לדרישות הצרכן ומתוך בדיקה אינסופית של כל פרט. כשקונים אמקור – יש על מי לסמוך. לכן לא פלא שמקררי אמקור הם המבוקשים ביותר בארץ.
הזמיני מקרר אמקור SUPER XL כבר עתה, כדי להבטיח לעצמך אותו בהקדם.
שרות אמכא
שרות ללא תחרות
להשיג:
בכל חנויות אמפא
אצל סוחרים מורשים,
רשת שקם, מח"מ
והמשביר לצרכן.
אמקור

או - בֶּה,
דרך המשי למלתחה משלך!
פרס שבועי: מלתחה בשווי 1000 $
לבחירתך מאופנת ראש אינדיאני

עכשיו החיים גם קלים יותר
וגם מפתיעים יותר.

עכשיו, כשאת קונה או.בֶּה. עם מגע משי, את יכולה לזכות במלתחה משאת נפשך מאופנת ראש אינדיאני, בשווי -.1,000 $ - פשוט לנחש ולקבל...

מתאים לך? - השתתפי בהגרלות!

לאריזת 40 טמפוני או.בֶּה. עם מגע משי, מצורף משחק הרכבה קל וחכם; "פרפרי משי" של או.בֶּה. הרכיבי את 9 קלפי המשחק בצורת ריבוע מושלם באופן שהראשים והזנבות של כל הפרפרים יתאימו בצבעיהם. רשמי את המספרים המופיעים על גב הקלפים בסדר הנכון במשבצות על אריזת המשחק (אך ורק פתרונות על גבי אריזת המשחק יתקבלו!) שלחי - בצרוף פרטייך המלאים לפי הכתובת:
פרפרי או.בֶּה.
דרך המשי למלתחה שלי.
ת.ד. 2115 חיפה 31020

אם פתרונך הנכון יעלה בגורל תזכי מיד במלתחת ראש אינדיאני לפי בחירתך, בשווי -1,000$, באחת מחנויות ראש אינדיאני.

10 הגרלות שבועיות תערכנה החל מ-14/11/86 ועד 15/1/87
ככל שתשלחי יותר אריזות משחק פתורות יגדלו סיכוייך לזכות.

מגיע לך פרס גם עבור הניחוש.
כמו כן יוגרלו כל שבוע:
10 אריזות שי,
סידרת טיפוח לאישה, Flair
עשיר במזון מלכות.
10 אריזות מתנה
סבונים מבית Yardley

בכל מקרה את זוכה!
את זוכה בטמפון המושלם בעולם. בזכות או-בֶּה. עם מגע משי תוכלי ללבוש את האופנה הכי חמה בעיר. הדגמים המלהיבים של ראש אינדיאני יעניקו לך הופעה מושלמת לכל השנה.
אז קדימה, חפשי את או.בֶּה. עם מגע משי, עוד לפני שתפתרי את משחק ההרכבה תרגישי קלה. והופשיה כפרפר.

ישתתפו בהגרלה כל התשובות שתגענה עד יום ד' שלפני ההגרלה השבועית.

הזוכות במלתחה בהגרלות השבועיות:
שבוע 1. דנגור מאיה, רחוב העליה 43 א', נהריה.
שבוע 2. כהן שרונה, רח' ההסתדרות 18, גבעתיים.

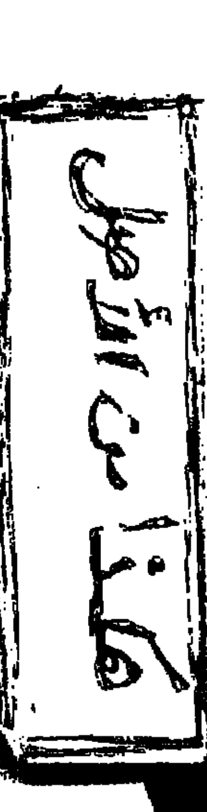
חדש! או.בֶּה. עם מגע משי להגנה קלה יותר!

o.b.

או.בֶּה. עם מגע משי עוד יותר או.בֶּה.

טמפון או. בֶּה. בשלושה גדלים: מיני - לבתולה ולנערה המתבגרת, נורמל - למרבית הנשים, אקסטרא - לנשים עם דימום רב.

עם כרטיס אשראי "ויזה", מעתה באפשרותי להנות משיטת קניות עדיפה ובלעדית, כנהוג בעולם המודרני.

* חינם - ההצטרפות ל"ויזה עדיף" לא עולה לי כסף ומאפשרת לי להשתמש באשראי נוסף רק כשארצה.
* אשראי נוסף - אותו אני יכולה לנצל לביצוע קניות בכרטיס ה"ויזה" בהתאם לצרכי.
* אשראי לתשלומים רגיל - בנוסף ובהמשך לתקופת האשראי חינם כמקובל ב"ויזה".
* ותשלומים נוחים - בכל חודש אני מחזירה רק 10% מהאשראי שניצלתי (מינימום 100 ש"ח). יש לי אפשרות לפרעון מוקדם לפי בחירתי. את הריבית אני משלמת רק אחת לרבעון.
* עם "ויזה עדיף" - אני מתכננת טוב יותר את תקציבי וקניותי.

נצל גם אתה את העדיפות בכרטיס ה"ויזה" שלך, הצטרף עוד היום ל"ויזה עדיף" באמצעות סניף הבנק שלך.

ויזה יותר טוב מכסף.

כרטיס האשראי של קבוצת בנק לאומי בנק דיסקונט

סופשבוע

כ"ו בחשון, תשמ"ז 28.11.1986

עורך: צבי לביא
עריכה: דניאלה בוקשטיין
עיצוב ועריכה גרפית: יורם נאמן
גרפיקה: נטע גרינשפן
מודעות: אורי דגן

תמונת השער: מושל איי פיג'י מקבל את פני הנשיא הרצוג. כתבה מצולמת בעמודים 34-36. צילום: יעקב סער, לשכת העתונות הממשלתית.

קורא יקר,

מחר ה־29 בנובמבר. יום השנה להחלטת עצרת האו"ם על חלוקת ארץ־ישראל. ההילוך הגבוה בדרך להקמת המדינה. גם ראשית מלחמת השיחרור. לא היריה הראשונה במלחמה. לא המלחמה האחרונה. אנואר נוסייבה שמת בסוף השבוע שעבר (כשברקע ההתלקחות החדשה בעיר העתיקה) והיה בין המהלכים על החבל הדק בין מלחמה ושלום שנמתח בין המלחמות, רמז באחד הראיונות האחרונים בחייו על שורש הטרגדיה. הפלשתינאים, אמר, דחו את תכנית החלוקה ב־1947, אבל עכשיו הם מוכנים לקבל אותה. נוסייבה שנמנה על המתונים. הדור שפוחת והולך, לא רק בצד הערבי.

שתי הכתבות במרכז המוסף בוחנות את שני הקוטבים במעגל החשמלי הסוגר על "מצצת הזמן 1986" – כותרת הגג לסימפוזיום של גרשון סלומון בירושלים (מאת בילי מוסקונה־לרמן) וערביי הכפר טירה במשולש (מאת עמוס לבב). הכתבות הוכנו לפני המאורעות האחרונים בירושלים. עיתוי הפירסום איננו מכוון אבל גם לא מקרי. סלומון מדבר על ריבונות יהודית בהר־הבית ועל היום שבו הערבים יבינו כי מקומם לא כאן. הוא רק מדבר, ובשקט מנומס, בסמכותיות של מזרחן האוניברסיטה העברית, שמבין ערבית אבל חושב בעברית. הוא בראש של הצד השני הרבה יותר מקורא העיתונים הישראלי הממוצע. זה לא כהנא, לפחות בסגנון ובמעשים. רק הכיוון משותף, גם אם סילק פעם את הח"כ כשניסה לתפוס טרמפ על הפגנה שלו. סלומון, לא איש פשרות, רומנטיקן שנמצא במיעוט אך צובר תאוצה ואוהדים.

טירה, בקוטב הנגדי, שתי דקות מכפר־סבא ועל כוכב אחר. תל־אביב היא חו"ל. חיים בתוך הקו הירוק מאחורי קו אדום. הם פחות חופשיים ויותר חשדניים בדיבור לאוזן יהודית. רגשות קיפוח, אפליה ותיסכול מתנקזים לאלימות לגיטימית של כדורגל, להתעמקות מאופקת בתורת האיסלאם, ולעולם ההזיות של הקוקאין. קומץ מתמחים בגניבה ושריפת מכוניות של יהודים (בכפר מדברים גם על חיילים שקונים סמים בנשק. דוברת המחוז ביקשה להוסיף, אחרי שהכתבה ירדה לדפוס, כי למשטרה אכן הגיע מידע על רכישת סם בידי חיילים בטירה, אך הוא נבדק ולא נמצאו ראיות לכך). הם אומרים שהסכנה לבטחון המדינה היא בסמים, והמשטרה טובה רק כשצריכים־לחפש מצצות. אז הנה מצצת זמן. לא הסמים כמו הסיבות שדוחפות אותם לברוח אליהם. הטיראים זהירים. הם נגד דקירת יהודים, כך לפחות אומרים לפירסום, ורק מבינים את הדוקרים. אחד הקיצוניים גם מוכן להתפשר ולוותר על האדמות בתנאי שיתייחסו אליו כמו לבן־אדם ולא כאזרח סוג ו'. הם לא יעזו להשמיע הצהרת כוונות, אבל לא קשה לחוש מה הם חושבים ומרגישים בין המלים והשתיקות.

יש חלוקה, 39 שנים אחרי הכ"ט בנובמבר, בינתיים בלב ובראש.

"תאמין לי, אתה מדבר עם העובדת הבכירה בשגרירות"...

"זה מה שאני קורא גריל אמיתי"...

"אחריך... לא, אחריך"...

מאיר יעקובי. פצע פתוח

סמל מאיר יעקובי. צנחן, אגדה חיה, וקרבן של עוולה שנמחק מהזיכרון הלאומי. אריק שרון אומר עליו שהיה יכול לפקד על סגני־אלופים. בחורף 1954 יצא עם חוליה למשימה מודיעינית בגולן ונפל בשבי הסורים. ביום שיחרורו נעצר, נשפט בדלתיים סגורות, והורד בדרגה על שנתן לאנשיו פקודת כניעה, ובאשמת גילוי סוד. הרמטכ"ל משה דיין רצה שבצה"ל ידעו כי אין נופלים בשבי בלי להילחם. הוא טען שזו היתה משימת התאבדות, והסוד היה גלוי. אבל במדינה שלטו ערכים אחרים. במבצע "קדש" נפל בקרב המיתלה, ונולד המיתוס: מותו לא היה מקרי. מאיר הלך לקראתו כדי להימלט מתחושת ההשפלה. אמו לא יודעת מאז מנוחה. גם בכנס הצנחנים האחרון היכו הוותיקים על חטא שלא עשו הרבה לטובתו. האם עדיין נאבקת על טיהור שמו, ומאמינה שמאיר יעקובי ינוח בשלום על משכבו רק אם יובהר שמותו לא היה התאבדות.

מאת שרית פוקס

הם נפלו בשבי בליל ירח מלא, הלילה בו מדווחים משוררים על טרוף ומוות. הסורים כיתרו את חוליית החמישה ברמת־הגולן, בליל ה־8 בדצמבר 1954, כשהיו בדרכם להחליף סוללות של מתקן האזנה שהוטמן לטלפונים במוצבי הסורים. מפקד החוליה של מאיר יעקובי, ענק אבהי, העריך שאין טעם להתנגד לכיתור של מאות סורים בין מוצביהם השפופים, ועוד בליל ירח מלא. התמיהה על־כך שהפעולה בוצעה בליל שטוף אור לא תיפתר לעולם וגם לא תמיהות אחרות, כמו למשל העדר סיפור כיסוי מוכן מראש לחמשת החיילים: מאיר מוזס, יעקב לינד, גד זבולון, אורי אילן, ומפקדם מאיר יעקובי.

אלמלא היתה מערכת הבטחון שקועה באותם ימים בעסק הביש של הכישלון המודיעיני במצרים, אולי היו נותנים את הדעת גם לכישלון הזה. לא היתה זו חדירה מודיעינית ראשונה אל עמוד הטלפון על מעיקי הרמה. אחרי התקנת מכשיר ההאזנה, חדרה חוליית המודיעין לשטח הסורי כדי לדאוג לפעולתו התקינה של המכשיר פעמים אחרות. היתה להם שיטה משופרת לוודא כי המכשיר פועל. "חוליית השכמה" היתה הולכת בעקבותיהם ומעירה את הסורים ממנוחתם. המתעוררים החלו לדבר בטלפון וכך נבדקה תקינות המכשיר.

במקום לנבור במוזרות הפעולה המודיעינית תפסו את סמל מאיר יעקובי ביום חזרתו מהשבי, כעבור חמישה־עשר חודשים, והעמידו אותו לדין. במשכן ההיסטורי אולי מותר לקרוא לו משפט ראווה, למרות שבפועל נערך בדלתיים סגורות. הרמטכ"ל רב־אלוף משה דיין, באמצעות סגנו האלוף חיים לסקוב, עמד על־כך שיוודע בצה"ל כי אין נופלים בשבי בלי להילחם ולא חשובות הנסיבות. טוב להתאבד בעד ארצנו.

אחד מחמשת השבויים לא שב מכלא קונייטרה כי התאבד. זה היה אורי אילן שכתב „לא בגדתי" על פתק שהוברח בתוך גרב. בעקיפין, בבלי דעת, כאילו הגניב חשד שהאחרים כן בגדו. דיין ספד לאורי אילן במילים נשגבות: „אורי אילן נשא על גופו הצעיר ובכוח רצונו הנחוש את משימת הביטחון של עמו, עד אשר הגיע לגבול יכולתו ואז גבר עוז רצונו על גופו". שמו של אורי אילן חרוט בעומק הזיכרון הלאומי. שמו של מאיר יעקובי, שנהרג במבצע קדש בקרב המיתלה, חצי שנה אחרי הליכתו לקנוסה בשני משפטים חשאיים שנערכו בנצרת – מחוק.

חבריו של יעקובי בצנחנים ובקיבוץ בית אלפא בו התחנך, חיברו מיתוס על מותו. כי מאיר היה, ועודנו, דמות אגדית בעיניהם. על פי המיתוס חיפש מאיר את מותו במבצע "קדש" לאחר שהושפל בשני המשפטים שערכו לו: הראשון בבית הדין הצבאי המחוזי, והשני בבית הדין הצבאי העליון. מאיר הצטרף ב"קדש" ליחידת צנחנים סדירה שהלכה בראש, ולא ליחידת המילואים שלו; כאילו חיפש להיגאל מגורל של אנטי־גיבור. כשספרו לו בעלון בית־אלפא תארו את מותו כמלחמתו של פצוע שהמשיך להסתער עד שאזלת טיפת דמו האחרונה.

אבל הזמן הצמיח עדויות סותרות על נסיבות מותו. והזמן לא ריפא מהמיתוס הזה גם את עלבון אמו, חביבה סלע. היא מתבגרת, כבר שכלה בן נוסף, כוחותיה אוזלים, היא אומרת לי. אם תיוודע אהבת מאיר את החיים, אם יובהר שלא חיפש את מותו ב"קדש", ינוח בנה בשלום, היא אומרת. וגם היא, כמעט ואמרה, תנוח איתו. אני יוצאת עימה למסע הכרות עם בנה, אך במקום להיווכח בביטחון כי לא רצה למות – ודאות כזאת לא מצאתי – אני מגלה את עוולתו, עוולתנו.

עוולת מאיר יעקובי צפה היום, לא רק במלאת שלושים שנה למבצע "קדש", אלא במלאת כך וכך שנים לשברון ההירואיזם הישראלי הטרומפלדורי, המצראי, הגורס כי המוות תמיד נאצל מן החיים. מאיר יעקובי לא רצה לסכן לשוא את אנשי חולייתו, אבל בעצמו הסכים גם הוא למות, כאחד משלבי השבי. זה היה כאשר הודיעו לו הסורים יום אחד, בחדרו המבודד בכלא קונייטרה, כי סגן מאיר מוזס הסגיר את סוד מכשיר הציתות, ולכן לא נותר למאיר יעקובי אלא לבוא עימם למקום (הסורים בודדו את החמישה זה מזה כדי לשבור אותם בהפרחת בדיות על מות חבריהם או שבירתם. יש להניח כי לא תמיד היו אלה בדיות).

מאיר יצא איתם אל המכשיר והצמיד עצמו אליו כדי להתפוצץ עם המוקש שהיה טמון מתחתיו, לבל יתגלה סוד הפעלתו. רגע בלהה בנוכחות משקיף או"ם. המוקש לא התפוצץ. כנראה בגלל רטיבות מי גשם. בשובו מן השבי הואשם מאיר יעקובי לא רק ב„כניעה מבישה ובלתי הולמת" לסורים, אלא גם במתן אישור לקיום המכשיר ואיתור מקומו. בית־הדין הצבאי מצא אותו אשם במתן פקודת הכניעה והורידו מדרגת סמל לרב"ט, אך זיכה אותו מאשמת הסגרת הסוד: הוכח שהחקירות היו מלוות לחץ פיסי קשה, וכי הוא היה סבור שמקום המכשיר היה ידוע לשוביו ממקור אחר.

שני ערעורים הוגשו על פסק הדין. מאיר יעקובי, באמצעות פרקליטו עמירם חרל"ף, ערער נגד הרשעתו בכניעה ואילו התובע הצבאי, יובל לוי, היום פרופסור למשפטים באוניברסיטת תל־אביב, ערער נגד זיכויו של יעקובי מאשמת הסגרת סוד. וכאן ארע ליעקובי תעתוע. הערעור הפך את הקערה על פיה. הוא הורשע בהסגרת סוד וזוכה מאשמת הכניעה. גם העונש הוחלף – נזיפה בלבד והחזרת הדרגה.

אם הרגשתי שאני מעלה חיום בפני התובע והסניגור דאז רוח רפאים מתהום נשייה בת שלושים שנה, נדהמתי לגלות את טעותי. פרופ' לוי ועו"ד חרל"ף הגיבו כאילו חיכו לרגע הזה, לפרוק את מגלת זו היתה צמה שגידל על גבי ראש מגולח, עד שהתכרה בצנחנים – כך מספר לי מיכה בן־ארי (קפוסטה), סגנו של מפקד סיירת המודיעין מאיר הר־ציון – כינו אותו

(המשך בעמוד הבא)

מאיר ויעל, חברו הראשונה, בבית־אלפא (למעלה) ועם ארבעת פקודיו בעת תורתם מחשבי הסורי (מימין: גד זבולון, מאיר יעקובי, יעקב לינד ומאיר מוזס): בחשבון היסטורי מותר לקרוא למה שעשו לו – משפט ראווה.

מאיר יעקובי ביום שיחרורו והשבי הסורי. אמו היתה מרבה לחלום איך שני אנשים מושיבים את בנה על כיסא, חותכים את גרונו בסכין, הוא צועק והיא יושבת מנגד בחוסר אונים, ידיה על ברכיה. שניים אלה חסרי הרחמים, היא אומרת, היו משה דיין וחיים לסקוב.

(המשך מהעמוד הקודם)
העבר. בייחוד התובע, כן התובע, שקרא מיד: „מאיר היה גיבור מופלא".

„אבל במשפט אתה הוקעת אותו".

„כן, זה היה תפקידי, ולרגשות סובייקטיביים אין קשר לתפקיד שאני ממלא כבית־המשפט".

ועוד אומר התובע לשעבר: „הוא היה קורבן של דוקטרינה. באמצעותו רצו לקבוע נורמה שכל גילוי סוד זוהי עבירה אבסלוטית. אני ייצגתי את תורת צה"ל כמו שרצו מלמעלה. נפגשתי עם לסקוב, סגנו של דיין, והובהר לי כי הם רוצים להוכיח משהו באמצעות המשפט. אסור להסגיר סוד ויהיה המניע של הנאשם נעלה ככל שיהיה. אין לקחת בחשבון את העובדות הסובייקטיביות. גם אם חשב הנאשם שהסוד אינו סוד, גם אם ידע שהסוד ידוע לאויב, גם אם הסוד לא היה סוד. פסק הדין נגד יעקובי נועד להוות תקדים בצה"ל, וכך קרה שאפילו העובדה שהיה מוכן לפוצץ עצמו עם המכשיר לא שינתה דבר. עד כדי כך הם הרחיקו לכת".

שני עדים מומחים הופיעו במשפט. דוד ("דדו") אלעזר מטעם התביעה, ואריק שרון (מפקד יחידת הצנחנים) מטעם ההגנה. אנשי בית־אלפא, בני הקיבוץ הארצי, זוכרים את אריק לטובה, איך לחם למען מאיר. פרופ' לוי טוען היום כי המשפט היה זירת התגוששות בין לסקוב לשרון. עו"ד חרל"ף שהזעיק את שרון למשפט („אני בכלל מפא"יניק, לא מסכים היום לקו הפוליטי של אריק") חש בשעתו שהמאבק האמיתי היה בין שתי השקפות עולם: האסכולה הצבאית הבריטית הנוקשה והפורמאליסטית של לסקוב, מול ההוויה הישראלית הרגשית והפראית משהו של שרון.

עו"ד חרל"ף: „אמרתי לאריק, אתה מסכן את הקריירה שלך, אתה תאבד הכל, ואריק השיב כי כשם שאינו משאיר פצוע מאחור, כך לא יפקיר איש שלו, ובמילא חשב שאין לו סיכוי לקידום בימי לסקוב. אריק טען שהסמל שלו נהג כמו שצריך". משפטו של מאיר יעקובי ייזכר בתולדות חרל"ף כשיא הקריירה שלו. מעולם לא היה קרוב כל־כך לדופק הגורל והמדינה: „דיין קיבל דיווח יומי על הנעשה במשפט שנערך בנצרת עשרה ימים רצופים, והיה סוד כמוס. החתימו אותי לא לספר עליו. לא נתנו לי לקחת הביתה את תיק הראיות והייתי משאירו שם בכספת.

„המשפט היה טעון מתיחות. השופטים רחשו כבוד לנאשם. נדמה לי שגם התובע. בסופו של דבר ראיתי ניצחון בעובדה שבית הדין לערעורים קיבל את טענתי שיש נסיבות בהן מוטב ליפול בשבי מאשר למות. זה היה אחרי ששכרתי את דדו, העד המומחה מטעם התביעה (והוא שלח לי פתק בזמן המשפט: אבקשך להתייחס בכבוד לאלוף־משנה דדו) שטען כי בשום מקרה אין מפקירים נשק, אלא יורים ויורים ויורים, עד שהבלתי אפשרי מתרחש". חרל"ף העלה בפני דדו אפשרות דמיונית: נניח שיש מערה ולה פתח צר, וכפתח עומד אויב חמוש בתת־מקלע, שתפס אותך לפני שהספקת לאחוז בנשק. גם אז לא תיכנע? „דדו נאלץ להודות שבמקרה כזה מותר להיכנע, וכך פתחתי פתח לזיכוי יעקובי מאשמת כניעה".

מאז אותו משפט לא נתקל עו"ד חרל"ף בנאשם כמו יעקובי שאמר לו: „ספר הכל כמו שהיה, אפילו זה יזיק לי. לא רוצה שום טריק משפטי. גורל המדינה חשוב כאן יותר". וכך, בעוד התובע גדל הגוף והסניגור הצנום משיפים את הקריירות שלהם באולם בית הדין ומעריצים את הנאשם בסתר ליבם, הם מודים היום איך ראו את יעקובי הולך ודועך מול עיניהם. הדיכאון ניכר בו. הם משוכנעים שהלך בכוונה אל מותו בקרב המיתלה. פחות ממוות פיוטי לא נראה להם הולם אדם שקיבל את השפלתו כהבנה.

כאשר נפל מאיר במיתלה ביקשו מעו"ד חרל"ף שיספוד לו בבית־אלפא. כעבור יומיים האשים צה"ל את הפרקליט שתפר כהספר את חובת הסודיות שהיתה מוטלת עליו. אסור היה לו להזכיר את המשפט, אפילו ליד הקבר. הוא הועמד לדין משמעתי ועונשו היה שלא נקרא שרות מילואים במשך שלוש שנים. חרל"ף אומר שהוא בכה מרוב בושה.

חביבה סלע, אמו של מאיר, קיללה אז את דיין לסקוב ודדו, ולא רק מנהמת השכול. היא זוכרת שמאיר עצמו אמר לה: „דיין לסקוב ודדו לא מניחים לי". באחד מחלומותיה על מאיר – פעם היה מרבה להופיע בחלומות, היום הוא נסוג והולך – ראתה איך שני אנשים מושיבים אותו על כיסא, בעודה יושבת מנגד בחוסר אונים, ידיה על ברכיה, והשניים חותכים את גרונו בסכין. הוא צועק. היא אומרת שאלה הם שני חסרי הרחמים, דיין ולסקוב.

אמא של מאיר יעקבי בכנס הצנחנים, פארק הירקון. עומדת בגרביים אלסטיות, מחלקת אורנג'דה לחברי בית־אלפא, צנחנים, חבריו של מאיר. מחזור גיוס 1952, שמנמנים ומשופמים, מורדים בעליצות את גודל הכרס כמו שמרדו פעם את אורך המה־שמו. „אני כזאת טאראנטה", מתלוצצת אמא של מאיר על הזדקנותה. כאשר מציג אותה חיים ולצר איש בית־אלפא וחברו של מאיר לסיירת, נפערת שתיקה. תזכורת של מוות, אם שני הצנחנים שנפלו, אבל גם תזכורת לאשם, לאזלת יד. יצחק ג'יבלי, הלוא הוא ג'יבלי הקטן מוותיקי 101, אומר: „למה לעזאזל סתמנו את הפה ונתנו למשפט הזה להיות. הייתי צריך לפתוח את הפה ולשלוח אותם לקיבינימט. כל חיי אני כועס על עצמי שלא היה לי אז ביטחון ואומץ לתת להם בעיטה."

צביקה הרפז מבית־אלפא מנסה להסביר לי את מאיר, וידיו מציירות באויר נפיל. „הוא היה מוכן לקחת עליו את האשמה במשפט, כי ידע שאסור לו להוות תקדים לנפילה כשבי. לא להיות האיש הראשון שלימד אחרים לוותר בתנאים מסויימים. חיצונית הוא נראה כזה בירִיון מפחיד עם קול בס, אבל בפנים יש נשמה אדירה. אי אפשר היה לעמוד בפני כוח החיים שנבע ממנו. אחרי מחיאת־כף ראשונה שלו כולם החלו לשיר בציבור. כולנו הלכנו אחריו לצנחנים". נדמה לי שעל כל המתים מדברים כך. אבל בהמשך הדברים לאט לאט נושרות הקליפות, ומתגבשת דמות של מנהיג טבעי, גיבור לא מאצ'ואיסטי, נטול גינדור, אדם בעל חוש מידה.

חיים ולצר מספר לי כי אף שמאיר הלהיב אותם להתגייס לצנחנים, נשאר במצפונו חגיך השומר הצעיר. „פעם קיבלנו פקודה לסלק בדווים מררום להר לוצן. היתה הוראה לחסל. מאיר סרב לחבול באנשים חסרי ישע, הוא היה מנהיג הכיתה אבל לא שוויצר". כהספר שכתב ולצר על מאיר, נאמר: „קשה להעלות על הכתב את החום האנושי הקורן מאדם, את התבונה העמוקה, את החדירה לעומקן של כל הבעיות, את השליטה העצמית שנדירה כמוה, את המיזוג בין עדינות וכוח, את השנינה וההומור, את ההגיונות, את ההיגיון, את הצניעות והאומץ ועוות הפנים, את אהבת האדם, את חוסר האנוכיות".

דוגמה קטנה: נוסף למכתבים הגלויים מן השבי כתב מאיר בשוליים כמה מלים בכתב סתרים שלמד בתנועה. באחת הפעמים התריע: „הם דופקים את שלמה בן יהודה, הם דופקים את שלמה בן יהודה". בעיתונים ישנים גיליתי שהיה זה עובר תברואה מראש פינה שנחטף בידי הסורים. כשהוחזר ציינו העיתונים את מראהו הפיסי הנורא. מאיר זעק במכתבו בשם אזרח מעונה שכלל לא הכיר קודם.

כבר כאן, בפארק, אני מתחילה לדמות את מאיר יעקובי כעומד בתוך מעגל של שתיקה. יוצאת מתוכו וחוזרת אליו. מעללי גבורה עשידי מטפום לא אשמע עליו. וכרונות על לבטי נפשו יטפטפו בקושי, מפיו לא יצטטו לי אמרות־כנף. אם היה בו יסוד תיאטרלי קשה
(המשך בעמוד 31)

אמא חביבה, מאיר ואחותו: „לידה על הקבר".

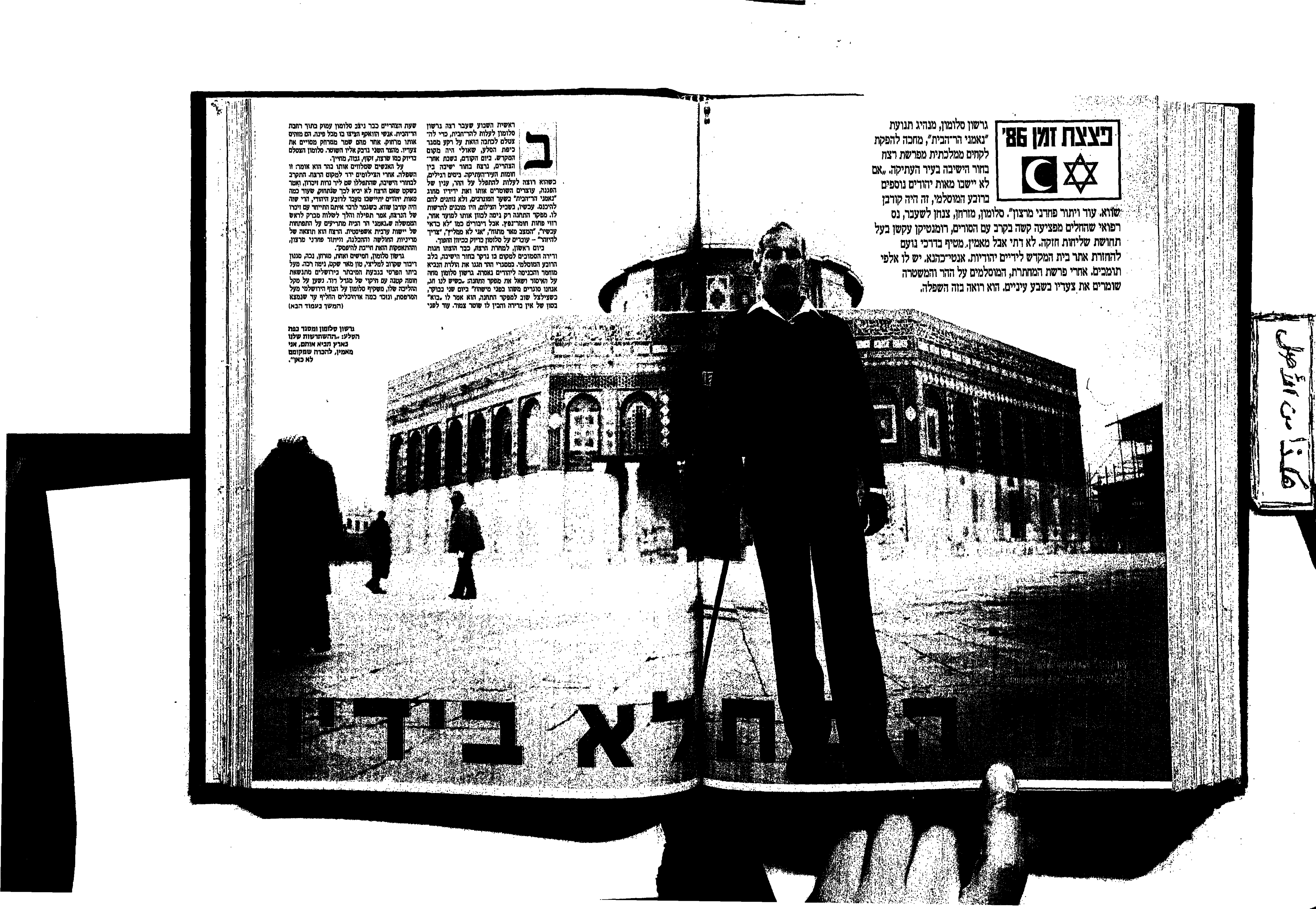
„מאיר היה מוכן לקחת עליו את האשמה במשפט, כי ידע שאסור לו להוות תקדים לנפילה בשבי. לא להיות האיש הראשון שלימד אחרים לוותר בתנאים מסויימים".

אריק שרון: „סמל כמו מאיר יעקובי היה יכול לפקד על סגני־אלופים"

צריך לזכור לאריק שרון, מפקד חטיבת הצנחנים, את [illegible] תמיכתו במאיר. כשאני עכשיו נפגשת עם שרון, [illegible] המסחר והתעשיה, הוא אומר שלפעמים, סתם כך באמצע היום, הוא נזכר במאיר. „אני אהבתי אותו, אבל לא בשום כך נתתי לו גיבוי. ראיתי אותו פעמים רבות במצבים קשים בזמן פעולות, והערכתי אותו כלוחם [illegible] ולא כאדם שנתפס לפאניקה. שנתתי איתו אחרי [illegible] מחשבה והתלבטות הכרתי שלא היתה אפשרות אחרת אלא להיכנע. אני חושב שלא טעיתי. לא חשבתי שהוא [illegible] להעמידו למשפט".

[illegible] מאיר יעקובי עדיין מקסים את שרון: „הוא היה גבוה, [illegible] מקסים. באמת הוא דוגמן. ואם הורידו אותו במשפט [illegible] מדרגת סמל לדרגת רב"ט, אני רוצה להגיד לך [illegible] כמותו לא נמדד בקטגוריות שאנחנו מכירים. הוא [illegible] סמל שיכול היה לפקד על [illegible] והיה שיכול [illegible] על סגני־אלופים".

פיצצת זמן 86'

גרשון סלומון, מנהיג תנועת "נאמני הר־הבית", מחכה להפקת לקחים ממלכתית מפרשת רצח בחור הישיבה בעיר העתיקה. „אם לא יישבו מאות יהודים נוספים ברובע המוסלמי, זה היה קורבן שווא. עוד ויתור פחדני מרצון". סלומון, מזרחן, צנחן לשעבר, נס רפואי שהחלים מפציעה קשה בקרב עם הסורים, רומנטיקן עקשן בעל תחושת שליחות חזקה. לא דתי אבל מאמין. מטיף בדרכי נועם להחזרת אתר בית המקדש לידיים יהודיות. אנטי־כהנא. יש לו אלפי תומכים. אחרי פרשת המחתרת, המוסלמים על ההר והמשטרה שומרים את צעדיו בשבע עיניים. הוא רואה בזה השפלה.

בראשית השבוע שעבר רצה גרשון סלומון לעלות להר־הבית, כדי להצטלם לכתבה הזאת על רקע מסגד כיפת הסלע, שאולי היה מקום המקדש. ביום הקודם, בשבת אחר־הצהרים, נרצח בחור ישיבה בין חומות העיר־העתיקה. בימים רגילים, כשהוא רוצה לעלות להתפלל על ההר, ענין של הפגנה, עוצרים השוטרים אותו ואת ידידיו מחוג "נאמני הר־הבית" בשער המוגרבים, ולא נותנים להם להיכנס. עכשיו, בשביל הצילום, היו מוכנים להרשות לו. מפקד התחנה רק ניסה לכוון אותו למועד אחר, רווי פחות חומר־נפץ. אבל דיבורים כמו "לא כדאי עכשיו", "המצב מאד מתוח", "אני לא ממליץ", "צריך להיזהר" – עובדים על סלומון בדיוק בכיוון ההפוך.

ביום ראשון, למחרת הרצח, כבר הוצתו חנות ודירה הסמוכים למקום בו נדקר בחור הישיבה, בלב הרובע המוסלמי. במסגדי ההר חגגו את הולדת הנביא מוחמד והכניסה ליהודים נאסרה. גרשון סלומון מחה על האיסור ושאל את מפקד התחנה: „כשיש לנו חג, אנחנו סוגרים משהו בפני מישהו?" ביום שני בבוקר, כשצילצל שוב למפקד התחנה, הוא אמר לו „בוא" בטון של אין ברירה והכין לו שוטר צמוד. עוד לפני שעת הצהריים כבר ניצב סלומון עמוק בתוך רחבת הר־הבית. אנשי הוואקף הציצו בו מכל פינה. הם מזהים אותו מרחוק. אחד מהם שמר ממרחק מסויים את צעדיו. מהצד השני נדבק אליו השוטר. סלומון הצטלם בדיוק כמו שרצה, זקוף, גבוה, מחייך.

על האנשים שמלווים אותו בהר הוא אומר: זו השפלה. אחרי הצילומים ירד למקום הרצח. התקרב לבחורי הישיבה, שהתפללו שם ליד נרות זיכרון, ואמר בשקט שאם הרצח לא יביא לכך שנתחזק, שעוד כמה מאות יהודים יתיישבו מעבר לרובע היהודי, הרי שזה היה קורבן שווא. כשגמר לדבר איתם התייחד עם זיכרו של הנרצח, אמר תפילה והלך לשלוח מברק לראש הממשלה ש„נאמני הר הבית מתריעים על התפתחות של יישות ערבית אשפיסטית. הרצח הוא תוצאה של מדיניות החולשה וההבלגה, וויתור פחדני מרצון, וההתאפקות הזאת חייבת להיפסק".

גרשון סלומון, חמישים ואחת, מזרחן, גבה, סגנון דיבור שקרוב למליצי, טון מאד שקט, נימה רכה. מעל ביתו הפרטי בגבעת המיבתר בירושלים מתנשאת חומה קטנה עם תיקוני של מגדל דוד. נשען על מקל ההליכה שלו, משקיף סלומון על הנוף הירושלמי מעל המרפסת, ונזכר כמה ארוחכלים החליף עד שנמצא

(המשך בעמוד הבא)

גרשון סלומון ומסגד כפת הסלע: „ההשתרשות שלנו בארץ תביא אותם, אני מאמין, להכרה שמקומם לא כאן".

גרשון סלומון ליד הגלעד לזכר קרבן הרצח אליהו עמדי ז"ל: „הרבה דברים גדולים התחילו עם דון קישוטים וחולמים. המבחן של הדון־קישוט הוא ביכולת שלו להגשים חלומות עוד בחיין"

האחר שהסכים לבנות לו בית לפי הפנטזיות שלו. אדם עקשן גרשון סלומון. העיקשות הזאת הביאה אותו לאן שהביאה, גם להנהגת נאמני הר־הבית.

כרוניקה: הפעילות הציבורית שלו, זו הקשורה להר־הבית, התחילה אחרי מלחמת ששת הימים. סלומון היה בין הראשונים שעלו להר לאחר כיבושו. להתלהבות העם שהיתה מוגבלת לשיבה לכותל המערבי, ולאדישות כלפי החזרת הר הבית לידיים מוסלמיות, הוא קורא "רגע גדול שפוספס". מאז הוא חי ונושם את הר־הבית מתשעה באב לתשעה באב, מחכה לרגע ההיסטורי הבא שלא יתפספס. מונולוג בנושא, שהוא מדקלם בכל הזדמנות אפשרית, נשמע מפיו במתכונת הבאה: „לאחר מלחמת ששת הימים חיכה העולם כולו שעם ישראל יקים את הבית השלישי. העם הזה לא היה מוכן לרגע הגדול. הר הבית הוא המרכז הרוחני והדתי כמו גם המרכז הממלכתי התרבותי וההברתי של ארץ ישראל. החזרה אליו צריכה להיות בשלמות ובימינו".

עוד כמה חודשים יציין עשרים שנה של מאבק. עמותת הנאמנים היתה פעם קומץ משוגעים לדבר שהתעמתו עם המשטרה בשערי ההר בכל פעם שרצו להתפלל שם ונחסמו. היום היא מונה, לדבריו, מאות פעילים, ויש לה רבבות תומכים בכל הארץ. המאבקים נעשים כולם בדרכי נועם. ההחלטה היא ללכת על דרך דמוקרטית וסובלנית במסגרת החוק. אף לא הפגנה אחת לוותה באלימות. ישנה גם הקפדה על תדמית לא מפלגתית. כשכהנא רצה להיצטרף לקבוצה הרחיק אותו גרשון סלומון כמו ידיו. לשיחה איתו משתרבבת, לא במקרה, המלה דימיון. הוא מגיב ומכבד אותה, שמח איתה. „כלי חשוב שמלווה אותי בעשייה שלי. כלי שבימינו לא מנצלים. זו תקופה מאד קרה, מאד קונקרטית, חמרנית, רואה את הדברים בצורה המיידית שלהם. מי שמפעיל כלים כמו דימיון ורגש נראה תמהוני, לא שייך. אבל יש סוג של דימיון איתו אתה מתרומם כדי להגיע לחשיבה".

על הגבול הדקיק בו נבלע הדימיון בנאיוויות, אומר סלומון, שזה ההבדל בין התחום האישי לתחום הכללי. בתחום האישי הדימיון שלו מתנקז לכתיבת שירים. על שולחן הכתיבה, בין "נשים אוהבות" של ד.ה. לורנס, לרבי נחמן מברסלב, מונח כרך "רחובות הנהר" של אורי צבי גרינברג. מארון סגור הוא שולף כמה מחברות. דפים צפופים בכתב יד עגול, מסודר, מאד ברור. ההגיגים הפרטיים שלו שהוא כותב בלילות. סלומון לא ישן הרבה, רק שעות מעטות בלילה. בשאר הזמן אפשר בקלות לדמיין אותו יושב בחדר העבודה הקטן והחשוך בתוך ריבוע קטן של אור.

הוא מכיר בכך שבמשך תשע־עשרה שנים חולל המאבק שלו בציבור תזווה תודעתית בלבד. יחד עם זה אומר בנימה של ביטחון, שיש בו אפילו טון של פליאה על עצם השאלה, שהגאולה, החזון, יתגשמו בימיו. אין בליבו ספק קל שבקלים. „אנשים, לפני שנים, אמרו לי: אתה חי בעננים. היום מזמינים אותי לדבר על הנושא הזה בקורס קצינים. הרעיון נכנס לתודעה, וזה תנאי ראשון להגשמת דברים. התפקיד שלי היה להוריד את המושג הזה מהאוורסט הגבוה של הדימיון לקרקע המציאות. בהיסטוריה של עם ישראל הגבול הזה בין ריאליסטי למיסטי מאד שבירירי. המיסטי יכול מהר מאד להפוך לריאליסטי".

מטה עמותת נאמני הר הבית מתכנס בביתו אחת לשבוע. משקיף מנוכר מבחוץ יקטלג אותם כחבורת תמהוניים. שלוש נשים, שבעה גברים, שלושה חובשי כיפות. מכסים את כל קשת הגילים. חיה ברוך בת ארבעים ואחת. ציפורניים משוחות לק ארום. שפתיים צבועות מודגשות. ג'ינס צמוד. שיער בלונדיני ארוך. בקיץ, אומרים החברים, היא מופיעה עם מחשופים. צבי, בתור ישיבה צעיר, מסובב את הראש כשמדברים על המחשוף של חיה. אסתר אבוטבול מחייכת. נראה לה שהוא דווקא נהנה מהעניין הזה של המחשופים. צבי כותב פרוטוקול. על הפרק: הדפסת חולצות. הוצאה מחודש של בטאון. הכנת תכנית שנתית.

אסתר: „חולצה בעשרים שקל היא מתומר טוב יותר מהחולצות של התחייה".

חיה: „צריך למצא תופרת ערבייה שתתפור לנו את זה בזול".

חיה: „צריך להגיע גם לקיבוצים".

גרשון: „רעיון מהפכני. בואו נבדוק מה עם זה".

גרשון נותן חיזוקים לכל אחד בתורו. הללי, הבת של גרשון, סופרת אצבעות לקפה או תה. רנים באיזה גימיק להשתמש בחנוכה. גרשון מציע בלונים עם "נס גדול צריך להיות כאן".

שושנה: "לא! 'נס גדול יהיה כאן'".

בפברואר חמישים ושמונה, למרגלות תל עזויאת שבגליל העליון, כבר היה גרשון סלומון מפקד, קרוב לשנתיים, על פלוגת חכלנים מוצנחת. יחידה ראשונה מסוגה בצה"ל. האיוור קשה. הגבול הסורי חם. לחימה יום יומית. הפלוגה מלוכדת. שנתיים בלי פצוע אחד. האו"מניקים, הולנדים חביבים, זורקים לסולומון משפטים בנוסח: הסורים אחריך, מחפשים אותך בנרות, כבר שנתיים אתה מסתובב להם בין הרגליים. רוצים אותך קבור.

סלומון מחייך. אלוהים איתו, הוא בטוח. כבר שנתיים בקו האש הקשה ביותר נגד סוריה ואפילו לא סריטה אחת קטנה. אין מקריות בחיים, הוא אומר. שלושה ימים לפני שהפלוגה יורדת מהשטח, בשתיים בצהריים, יורד פתאום גשם סוחף. יש דיווחים על תנועה אינטנסיבית ממול. סלומון חושב שחבל לאבד זמן. מציע לצאת לשטח למרות הבוץ ומזג האוויר הקר, הגשום. הסורים מפתיעים כאש יעילה. למוצב שלהם בתל עזויאת שלרגלי הגולן יתרון איסטרטגי. הוא חולש עליהם מגבוה. הם רואים כל מילימטר כשטח. ברד כדורים צפוף מקדם את סלומון. פצוע ראשון. גרשון מנסה לפנות אותו, יחד עם עם החובש, בזחל"ם. החובש וגרשון צמודים. החובש מזיז יד לברוק דופק, ומתמוטט בידיים של סלומון. קיבל כדור בראש. אפילו לא גסס.

יורדים דמדומים. גרשון נותן פקודת נסיגה. הרגעים האחרונים של הקרב. גרשון מנסה להעלות את שני ההרוגים לזחל"ם. פתאום הזחל"ם מתחיל לדהור. הנהג מוכה הלם קרב. גרשון מתקפל לתוך שרשרת הזחל הכבדה. נספג לתוך האדמה הבוצית. מתערבב עם הגופה המרוטשת שהחזיק רקה קודם בידיו. הוא לא איבד את ההכרה אלא שכב שם, חציו מרוסק, והפקודה האחרונה שלו למפקדי הכיתות היתה: „לצאת מיד מהשטח". גרשון, צמוד לרוכה שלו, המשיך לירות. עד שהיה מסביב חושך גמור ודממה כבדה. הוא ניסה לחלץ את עצמו בזחילה. כאבים איומים וחוסר יכולת להזיז אצבע. התמונה הראשונה שעלתה מול עיניו היא של אמא שלו מקבלת את ההודעה על מותו.

בסלון הבית שבגבעת המיבתר, נשקפת האם מפורטרט שציירה נעמי, אשתו של גרשון. אישה זקנה, קמוטה, עינים חודרות, פיקחיות. כשנפטרה, חרט גרשון על המצבה: "אשרי מי שנולד להורים כאלה". הוא דור שביעי בירושלים. נצר ליואל מוישה סלומון המפורסם. אביו יסד את קרית משה והקים את תחנת הקמח הראשונה מחוץ לחומות. גרשון למד ב"תחכמוני" ובגימנסיה העברית. כשנת ארבעים ושבע הושבע לאצ"ל. ילד בן שתיים־עשרה שעיניו מכוסות במטפחת שחורה והוא מנסה להציץ דרכה ולזהות את משביעיו בטקס החשאי. הוא מצליח לראות רק זוג נעליים ארומות של בחורה, וזוכר את עצמו מחפש במשך חודשים ארוכים נעליים ארומות אצל כל בחורה שפגש. כעבור חודש נתפס על־ידי הבולשת הבריטית כשהדביק כרוזים בלילה. ברח מהמעצר, נתפס שנית, חטף מכות רצח, והועמד לדין. כשנשאל אם הוא מודה באשמה, נעמד מול השופט הבריטי ואמר: „מודה שנלחמתי לסלק אתכם מהארץ". השופט חייך וציווה עליו פיקוח של קצין מבחן למשך שנה. כשהתגייס לצה"ל בשנת חמישים וארבע, מחק מהתדריכים את המשפט "קו הגבול", וכתב "קו שביתת הנשק הזמני".

כעבור ארבע שנים נפצע ליד תל עזויאת. בלילה ההוא, כשכבר חלם על אימו המקבלת את בשורת מותו, הוא חולץ מהשטח. בבית החולים איבחנו חוליות גב מרוסקות וגפיים תחתונות משותקות. בניסוח חרשותי: פצוע קשה מאד. הניתוח היתה אמור לקבוע אם יישאר בחיים ומה תהיה דרגת השיתוק. הוזעק אליו המנתח הטוב ביותר בארץ. במשך שעות ארוכות החזיר כל עצב למקומו. שלושה חודשים לאחר הניתוח שכב "במיטת סנדוויץ'" ללא תזוזה, והציב לעצמו אתגרים. להזיז בוהן, למשל. יום אחד התעורר ומצא ליד מיטתו אחות יפה עם עיניים אפורות. החיוניות חזרה אליו. חבריו בגדוד אמרו: ידענו שברגע שיזוז "העניין ההוא" סימן שחזרת לחיים. ישיבה על כיסא גלגלים היה התגשמות החלומות. אחר כך, כשיכול היה לעמוד על רגליו, התחלף החלום בקביים. בעקשנות תירגל עצמו בהליכה לילית ממושכת עד אור הבוקר במסדרונות בית החולים. שלא יראו. המטרה היתה לחזור לגדוד. הוא לא זוכר דכדוך, חוסר אונים, דיכאון. כמלים שלו, „אני אוהב את החיים ומאמין. האמונה הזאת היא תחנת הדלק שלי".

כעבור שנה יצא מבית החולים על קביים וחזר לגדוד למרות מחאותיו הנמרצות של קצין רפואה ראשי. ההרגשה היתה „כמו אחד ששולחים אותו לצעוד על אוויר". בצה"ל לא היה תקדים למקרה שלו. כשהיה צולע בשבילי הבסיס היו המפקדים אומרים לטירונים: „היזהרו, סופכם יהיה כזה". סלומון נירנר לקבל תפקיד. המפקד אמר לו: „אני אלמד אותך לקח. מהיום אתה קצין המבצעים של הגדוד". הנושא היה תבלה. סלומון היה צמוד לג'יפ. כשכולם הסתלקו מהשטח תוך שנייה בריצה, הוא רק התחיל לטפס על הרכב. ככה במשך שנה, כשאחת לשבוע הוא נקרא לקצין רפואה ראשי שאומר לו בארבע עיניים: „צא משם, אתה מקצר את חייך".

סלומון ושומרים בפתח הר־הבית: „ריבונות המוסלמים על ההר נובעת מחולשתנו".

הפינאלה היתה מרשימה. סלומון הבטיח לחניכים שלו את מצדה בתור חופשת שיחרור. הוא טיפס ראשון, הם אחריו. ההוראה החד־משמעית היתה, לא לגשת אליו ולא לעזור לו. הוא טיפס בידיים, בקביים כשיניים. הירידה, דרך שביל־הנחש, בעזרת חבלים, היתה קשה מהעלייה. אף אחד לא העז להמרות פקודה ולגשת אליו. כך טיפס למצדה וירד בכוחות עצמו. אחר־כך הגיב הגוף בדימום חזק שהצריך ניתוח. גם היום הוא לא חושב שטעה. התגלית הפרטית שלו מהפציעה והשיקום העצמי העקשני מתומצת אצלו לחכמת חיים עתיקה: כוחות הנפש חזקים מכוח הגוף. ובכל זאת, התהליך עורר אצלו תחושות שהיו חדשות לגביו, הקשורות בחיים וכמוות. „מאז", הוא אומר, „הגילוי האלוהי התחדש מידי יום ביומו".

גרשון סלומון אדם מאמין. לא משתמש כמלה דתי. על יצרים, למשל, הוא אומר שזה משחק נפלא בין איש ואשה. בכלל, נשים לדעתו זו יצירה נפלאה. הוא לא חובש כיפה. יותר נעים לו להתפלל בבוקר בבית עם עצמו, מאשר עם קהל בבית־כנסת. הוא מדבר על החוויה האלוהית כטבעיות גמורה. „פגשתי את הדבר בעצמי. זה המפגש היפה ביותר בחיי. הכרת האלוהים. היופי. זהו איננו מונח ערטילאי שאיננו ניתן להשגה. זה מפגש שנובע מהתבוננות בעולם וביקום. מפגש עם מה שקרוי אסתטיקה".

גרשון, נעמי ובנותיהם: האשה לא שותפת, מדברת בזכות המבוכה.

בן ארבע עשרה כבר היה צריך לעבור בחלוקת עיתונים, לעזור בפרנסת המשפחה. גם הזיכרון הזה מתורגם לכיוון היפה ולא לכיוון הקשה. „השכמתי קום בשלוש לפנות בוקר כדי להתייצב במערכת של הג'רוזלם פוסט. למזלי קיבלתי מסלול חלוקה מול חומת העיר העתיקה. כל בוקר חייתי מחדש את הזריחה, את ההתרחשות של האלוהים".

לרגישות הזאת יש פנים נוספות. גרשון סלומון הוא טבעוני. נקודת המוצא נגד אכילת בשר היא הסלידה שלומכל מעשה הרג. לפני שנתיים לערך התחיל להרעיב את עצמו. לשכוח לאכול. היום הוא מודה שברובד הנפשי היותר עמוק היתה מטרה לשיכחה הזאת. הוא רצה לבחון עד כמה יכול אדם להשתחרר מהתלות החומרית. גרשון סלומון רזה מאד. מכריו דאגו לו. יום אחד נחלש עד שנפל למשכב ולא יכול היה לקום. הרופאים ערכו לו את כל הבדיקות האפשריות ורמזו שיתכונן לגרוע מכל, אבל לא גילו שום מחלה. כשסיפר שהוא טבעוני, ותירגל צום ממושך, אמרו לו שזה הסיכוי הגדול להחלמתו. אז גם גילו שהוא במצב של תת תזונה. שבגופו זורם רק חלק מכמות הדם הנורמלית. חיברו אותו לאינפוזיה, והחלו מזינים אותו. גם מהחווייה הזאת יש לו מסקנה מחייכת: „יכולתי להיגמר בצורת רוח. נוכחתי שצריך לשמור על הכלי, בלעדיו יישפכו המים".

נעמי דופקת על הדלת. כבר חמש שעות של שיחה, וגרשון סלומון לא הכניס לפיו אפילו כוס מים. „אתה מוכרח לאכול או לשתות משהו", היא מפצירה ודוחפת לחדר מגש. גרשון טועם קצת מהחומוס, קצת מהסלט ומזיז את המגש הצידה. כולם בבית צמחונים, גם נעמי וחמשת הילדים. נעמי בג'ינס, נעלי פלדיום ושיער מפוזר, נראית לידו מעולם אחר. היא בת קיבוץ משמרות, חונכה על טהרת הסוציאליזם. היום שומרת שבת, ומנהלת בית חם. מארחת למופת ומאד אדיבה כלפי המשתתפים בישיבות על נושא הר הבית, אבל לא יותר. היא מגישה להם קפה עם עוגה חלבית, ולא משתתפת בדיונים. הר הבית לא אומר לה שום דבר. אפילו מסתייגת מלדבר על הפעילות הזאת שלו. „כאילו זה לא קיים", היא אומרת, ומיד אחר־כך מוסיפה: „גרשון הוא אדם מורכב מאד".

נעמי מדברת "בזכות המבוכה". גרשון חושב שמבוכה זה דבר יפה כל עוד היא נגמרת בהסמקה. להצהרות הפוליטיות הבוטות שלו יש עוגן לוגי, מדעי. סלומון, חוקר ומרצה בחוג להיסטוריה של ארצות האיסלאם באוניברסיטה העברית, מסיים לכתוב את עבודת הדוקטורט שלו על התנועה הלאומית בכורדיסטאן. „יש טוטאליות בהשקפת העולם הערבית", הוא אומר, „אני מאמין שלעולם לא ישלימו עם קיומנו. סאדאת היה אדם מחושב מאד שרצה את סיני. בוטרוס ראלי, איש האקדמיה, פירסם חיבור מפורש שבו כתב שאת מדינת היהודים אי אפשר לחסל בכוח, אבל הדבר אפשרי וניתן לביצוע על־ידי כריתת שלום מלא. ליהודים, הוא כתב שם, יש יכולת השמרה עצמית. אני לא שונא ערבים בגלל שנולדו ערבים. בכלל לא שונא בני־אדם. יחד עם זה אף אחד לא יצליח להשלות אותי בקשר לתכונות שלהם. אני רואה בהם אויב מסוכן שרוצה לרצוח ולהחריב, וחי בינתיים בתוסר סבלנות שמתבטא ברצח בינם לבין עצמם. אותנו הם רוצים להשמיד".

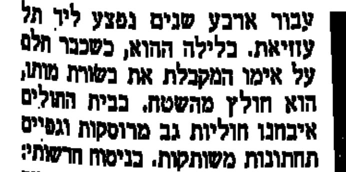
על רודפי השלום דוגמת "רצ" הוא אומר: „תנועה קרה ומנוכרת שעוברת ריאקציה גאו־גלותית, עם נסיון להיות יפה נפש, איש העולם הגדול, בעל ערכים אוניברסליים". הודהות חמה יש לו עם אנשי תנועת העבודה. אנשים הקשורים לערכי החלוציות. אבל התחנות במסלול הפוליטי שלו התחילו ב"חרות". עשר שנים, עד 1979 היה נציג המפלגה במועצת עירית ירושלים. המשבר פרץ אחרי "קמפ דיוויד". הוא ישב בבית וחשב איך להגיב. „תביאו לי מהר מטריה שחורה", אמר לילדים. לקח אותה ומול פני בגין, נפנף בה בידו האחת ובשניה החזיק שלט: "בגין – צ'מברליין". תזכורת לימי התנועה באופוזיציה בהם הציג בגין את צ'מברליין כמי שנכנע להיטלר בויתור על שטחים. כשנוכח ש"חרות" בגדה בעקרונות, פרש והיה בין עשרת מקימי "התחייה", תחנות העכשווית. על חילוקי הדעות שלו עם גאולה כהן הוא לא רוצה לדבר. סלומון, כמובן, לא זז ימינה: „נשארתי באותו מקום. האחרים זזו".

אין הוא מתחמק מהשאלה המתבקשת איך לפתור את בעיית הערבים בארץ בכלל ואת העברת הר הבית לריבונות יהודית. „ההשתרשות שלנו בארץ תביא אותם, אני מאמין, להכרה שמקומם לא כאן. יש מהם שמחבבים אותי. חביבה עליהם, אני חושב, חד־משמעיות ויושר אינטלקטואלי. 'אתה רוצה את הארץ הזאת ואתה אומר את זה ישיר', רבים מהם אומרים לי. יש להם מדינות ושטחים עצומים משלהם, ועושר טבעי. שיניחו לנו. שישתכנעו מרצון טוב, או בכוח". את ה"בכוח" הוא אומר בשקט, בלי להחליף אוקטבה. על ריבונות המוסלמים על הר־הבית הוא אומר שהיא נובעת מחולשתנו, כיון ש„בכל מקום בו ראו שאנחנו נחרצים, הם השלימו עם העובדות".

גרשון סלומון, רומנטיקן? הרפתקן? הוא מעדיף את הרומנטיקן. מבחינתו יש משהו קל ולא אחראי במלה הרפתקנות. דון קישוט, כמושג, לא מקפיץ אותו ולא מעורר בו רוגז. בנעימות טיפוסית הוא אומר: „הרבה דברים גדולים התחילו עם חולמים ודון קישוטים. המבחן של הדון־קישוט הוא ביכולת שלו להגשים חלומות עוד בחייו". ספקות והתלבטויות הן מגרשון סלומון והלאה. הדוגמאטיות שבו מצופה היטב בעטיפה רכה ונעימה, מאד אנושית, סבלנית, כמעט מעוררת קינאה.

אי־שם במהלך השיחה עלה מפיו המשפט: „חשתי תחושה של שליחות". המונח הזה "שליחות" חוזר אצלו בווריאציות והקשרים. סלומון מאמין במה שעושה. שלם עם עצמו לגמרי. האמונה הזאת מגינה עליו מרגעים של דכדוך, של מצבי רוח מתחלפים, של תשוקות פתאומיות ולא הגיוניות. מנטרלת אותו מציניות, משרה עליו רומנטיות, שלווה ואופטימיות. היא הופכת אותו אחר מהסביבה. אדם שמח. כמעט נוגע באושר. בסתיו, ולא רק באביב, הוא יכול לשבת ליד החלון ולכתוב שיר. ■

טירה. ויזה לתל-אביב

מאת עמוס לבב · צילומים: ראובן קסטרו

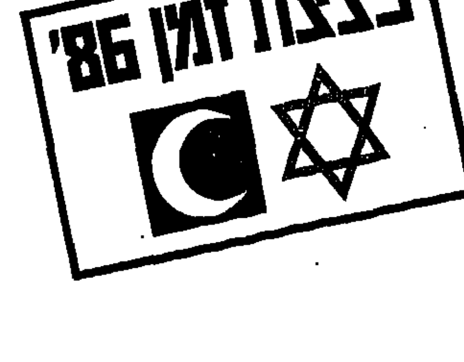
כפר ערבי עשיר במשולש, על כוכב אחר. וילות פאר וסימטאות מרופשות. לא מדברים על יחסי שכנות טובים או רעים, כי אין יחסים. לא מדברים על שנאה, אבל נותנים להרגיש אותה. לא מצדיקים דקירת יהודים, אבל גונבים מכוניות של יהודים. מובטלים אקדימאים מנקזים רגשות קיפוח, אפליה ותיסכול, לחזרה לדת, לכדורגל ולשכרון הסמים הנסחרים כאן בגלוי. רוב דומם ומפחד מול כנופיות של פורעי חוק. „הסכנה הבטחונית האמיתית למדינה, לכולנו".

„אם היהודים לוקחים שחקני חיזוק שחורים, הערבים לוקחים מאמן ושחקני חיזוק יהודים. בספורט, לא כמו בחיים, אין גבולות ואין הבדלי תרבויות".

היהודים לא יודעים עלינו כלום. אנחנו מדברים עברית, הם לא יודעים ערבית. הם אפילו לא יודעים שאנחנו מצביעים לכנסת. חושבים שזה מסוכן".

„יש לנו בית־ספר טוב והרבה מחשבים בכפר. אז אם אנחנו שומעים מהיהודים שהערבים לא לומדים, כלבים, גנבים ומלוכלכים, זה מעליב אותנו".

„אתה תיכף מזהה רחוב ערבי. מלוכלך, בלי עצים, מלא זבל. היהודים הם הסיבה ללכלוך. לא נותנים תקציבים ואחר־כך עוד אומרים ערבי מלוכלך".

טירה. שתי דקות מכפר סבא. חוץ לארץ. סביבה זרה, תרבות מנוכרת והרבה עויינות. "שם נובט זרע הפורענות", אומר יהודי העובד עם הטיראים. "זוהי ארץ ללא חוק. גונבים רכוש יהודי, לא רק מכוניות, וסוחרים בסמים לעין השמש. גם מיסים הם לא משלמים".

הרבה שנאה למדינה תמצא שם. "שמע", אומר ד"ר קשוע. "בוא נגיד שזו סכנה למדינה. אולי לא עכשיו, אבל בעוד חמש שנים מה יהיה? שים סימן שאלה גדול". ד"ר איאד קשוע, כירורג בן 28, מתכונן עכשיו לבחינה האמריקנית שנועדה לרופאים המעונינים להשתקע בארה"ב. "קשה, קשה", הוא מתלונן. "אין לי עתיד במדינה הזאת. לכם, היהודים, יש קרובים בכל העולם, קהילות יהודיות. לנו אפילו לרדת קשה יותר".

אחיו של ד"ר קשוע כבר ירד. לגרמניה. התחתן שם עם צעירה מקומית, והיום הוא טייס בחברת תעופה גרמנית גדולה. אמא ואבא של ד"ר קשוע לא רוצים שבנם ירד מהארץ. "כאן זה מקומו", אומרת האם, "שם הוא זר". והאב מוסיף: "שנינו עבדנו קשה מאד כדי שהבן שלנו יוכל ללמוד רפואה. שבע שנים למד. למה שלא יהיה לו עתיד בארץ?".

"מפלים רופאים ערבים לרעה", קובע ד"ר קשוע, "יש 11 רופאים בטירה. שישה, כמוני, עושים בבתי־חולים רק תורנויות במיון, ובמשרה חלקית. לרופאים ערבים נותנים את העבודה השחורה. תיכנס בתג יהודי לחדר מיון, רק רופאים ערבים תמצא שם". כמוהו יש בטירה יותר ממאה צעירים שרכשו השכלה גבוהה בחו"ל, בעיקר ברומניה, במימון המפלגה הקומוניסטית. בשנתיים האחרונות הם שבים לכפר, מסתובבים מובטלים עם התואר בכיס, ומוסיפים שמן למדורת התסכול בכפרם.

ד"ר קשוע לא מבין מדוע אנחנו מתענינים רק במצב הרפואה. "מדוע אינך שואל על הטיסות"? הוא שואל־מבקש. בתקופת לימודיו ביקר בכל קיץ בארץ. "בשרות התעופה עושים סלקציה. הבעיות מתחילות מהרגע שאתה יוצא מהארץ. ערבים הצידה. בודקים אותנו שעות. כל הזמן אתה חי בפחד. פה לא מקבלים אותך כי אתה ערבי, וגם בגרמניה שונאים זרים. אז מה הפתרון? פעם פחדתי ממשמר הגבול. עכשיו יש לי יותר בטחון עצמי. בגלל המקצוע שלי. כשעוצרים אותי ברחוב אני לא מציג תעודת זהות. אני מציג תעודת רופא".

שם טוב אין לטירה, ולכן היא לא נמצאת על מפת הישראלי המטייל. "היהודים פוחדים לבוא לכאן, אני לא יודע למה", אומר זוהיר עבד־אל־חי, מנהל המחלקה לקידום הנוער בכפר, בוגר האוניברסיטה העברית בגיאוגרפיה, היסטוריה וסוציולוגיה. בשנה שעברה הזמין לכפר את חבריו ללימודים, סטודנטים יהודים. "ראיתי כמה מעט הם יודעים על הערבים", הוא אומר.

הערבים יודעים יותר על היהודים. דרוויש קשוע, בהומור הציני המיוחד שלו, יגיד מאוחר יותר שזה במסגרת "דע את האויב". זוהיר חושב שהיתרון נובע

(המשך בעמוד 17)

„בתחנה המרכזית עצרה אותי חיילת. תעודת זהות, חקירות, לאן אתה הולך, מה אתה עושה. לא בנימוס חקרה. לא ראיתי שהיא עוצרת יהודי".

טירה. ויזה לתל־אביב

דרויש קשוע ומשפחתו: „על האדמות כבר הייתי מוכן לוותר. מספיק אם יתייחסו אלי כמו אל בן־אדם. שלא יפלו אותי בשכר ובעבודה. לא במקרה אין ערבי במשרה בכירה במדינה".

זוהיר עבד־אל־חי: כשסייר בבתי־ספר יהודיים הופתע שהתלמידים קוראים למורה בשמו, וראה בזה מינהג של זילזול.

(המשך מעמוד 15)

מסותם של הערבים אצל היהודים, מהצורך הקיומי להם להתפרנס בעיר היהודית. הוא למד הרבה על יהודים במעונות הסטודנטים. כשסייר במסגרת לימודיו בבתי־ספר יהודיים הופתע שהתלמידים קוראים למורה בשמו, וראה מינהג ביטוי של זילזול. "אצלנו נותנים כבוד למורה", הוא אומר.

בבית הספר התיכון של טירה 768 תלמידים. מסגל המורים רק שתי נשים. הגברים לבושים חליפות ועניבות. הנערים והנערות בג'ינס ובנעלי ספורט. כמעט אמרנו "כמו צעירים יהודים". בדעותיהם, דומה, הערבים הם לא פחות קיצוניים. תופיק עבד־אל־חי, בן 15 וחצי, אומר שהתחיל להיות מעורה בפוליטיקה בגלל כהנא, ומפני ש"יש עריצות בישראל, אין דמוקרטיה שלמה".

במה זה מתבטא?

"למשל, באוניברסיטה הם מתענינים אם אתה יהודי או ערבי".

איך אתה יודע?

"אני יודע. סטודנטים ערבים סיפרו לי".

מוחמד מנצור, בן 17, מוסיף עוד דוגמא: "נסעתי לתל־אביב. בתחנה המרכזית עצרה אותי חיילת. תעודת זהות, חקירות, לאן אתה הולך, למה, מה אתה עושה. לא בנימוס חקרה. לא ראיתי שהיא עוצרת יהודי".

עביר בישארה, בת 17, ביקרה פעם עם חברים וחברות מהכפר ב"עיר הנוער" בגני התערוכה של תל־אביב. "שמעתי יהודים אומרים עלינו: 'ערבים כלבים'. פניתי אליהם בנימוס. אמרתי שלא כל הערבים גנבים, ושאנחנו תלמידי תיכון. לומדים טוב. יש לנו מגמת ביולוגיה הכי טובה בארץ. יש לנו עשרה מחשבים בבית הספר. גם בהרבה בתים יש מחשבים. גם אם אנחנו שומעים הרבה שהיהודים אומרים שהערבים גנבים, מלוכלכים, לא לומדים, זה מעליב אותי".

מוחמד: "הייתי לפני שנה במחנה ערבי־יהודי ליד נצרת. היהודים לא ידעו עלינו כלום. אנחנו מדברים עברית, הם לא יודעים ערבית. הם אפילו לא ידעו שאנחנו מצביעים לכנסת. חלק אמרו לנו שזה מסוכן, כי פעם נהיה כאן רוב, כי אנחנו מתרבים יותר מהר. וזה מפחיד אותם".

יש להם סיבה לפחד?

מוחמד: "לא, הם לא מכירים את הערבים".

תופיק: "אבי הוא בעד מדינה פלשתינאית במקום המדינה היהודית. אני דווקא בעד שתי מדינות, זו בצד זו".

סוהר קאסם, בת 15, תלמידה מצטיינת שרוצה ללמוד הנדסה, לא פוליטיקה. היא מקדישה הרבה זמן ללימודים, וגם אחר־הצהריים אינה הולכת לחוגים או לקולנוע אלא יושבת בבית. למה היא לא הולכת לחוגים?

תופיק: "אין לנו חוגים בכפר. הממשלה אשמה. היא לא נותנת תקציבים לכפרים הערבים. בגלל זה אתה תיכף מזהה רחוב ערבי. מלוכלך, בלי עצים, מלא זבל. היהודים הם הסיבה ללכלוך, ואחר־כך עוד אומרים ערבי מלוכלך".

סוהר, תופיק, מוחמד ועביר ימשיכו ללמוד אחרי התיכון. "חצי מהבוגרים שלנו הולכים לאוניברסיטה", הם אומרים בגאווה. המורים שלהם לא מדברים לציטוט. הם עובדי מדינה שזקוקים לאישור כדי להתראיין. דעותיהם דומות במקרה לדעות התלמידיהם, ואין הם שומרים אותן לעצמן. רק בכיתות, כך הם טוענים, אין מביעים אותן. דברי הצעירים הם על אחריותם בלבד. זה לא מבית־הספר. אולי הביאו אותן מהבית? או מהרחוב? או מדרוויש קשוע?

קשה להגיע, שכן דרוויש אינו עובד עם תלמידי תיכון. כר הפעולה שלו הוא בקרב מאות הצעירים המובטלים שאינם לומדים ואינם עובדים. "למדתי באוניברסיטה העברית היסטוריה ושפה וספרות ערבית", הוא אומר. אבל אחר־כך יכול היה לעבוד רק כפועל שחור, ולכל היותר כמנהל חשבונות ב"תנובה" (מחבריו נודע לנו במקרה שדרוויש לא סיים את האוניברסיטה. חודשיים לפני תום לימודיו התפוצצה פצצה בקפטריה של הקמפוס בגבעת־רם. האשימו אותו כי ידע על הפעולה שתוכננה בידי חבריו במעונות הסטודנטים, ולא דיווח עליה. שנתיים וחצי ישב במעצר מינהלי). עכשיו הוא פורש את חסותו על חבורות הרחוב בכפרו, כי לא היה רוצה שבנו וילדים אחרים יושפעו לרעה מהבטלנים. "מוכרים פה קוקאין באופן חפשי", הוא אומר. "חיילים באים במוניות, ומוסרים נשק תמורת סם".

כל שהקידמה המערבית פלשה לסימטאות טירה ("היהודים קילקלו אותנו") לא תראה שם צעיר וצעירה ערבים מטיילים יחדיו, בלתי אם נועדו זה לזה כרת וכדין. את כל המרץ הבלתי מנוצל ותסכול המיצים הבלתי משוחררים, הם מנסים לנקז על מגרש הכדורגל. שם, ליד בתי שיכון משותפים (פתרון כושל למצוקת הדיור), תמצא את צעירי טירה מדי יום. מראה מדהים. שמונה קבוצות כדורגל בכפר בן 15 אלף תושבים. השחקנים אלילים. אם היהודים לוקחים שחקני חיזוק שחורים, הערבים לוקחים מאמן ושחקני חיזוק יהודים. בספורט, לא כמו בחיים, אין גבולות ואין הבדלי תרבויות. "אנחנו מקוים להגיע למצב שבו לא נזדקק ליהודים", אומר ד"ר איברהים עיראקי, חבר הנהלת "הפועל" טירה.

במגרש קור אימים, בוץ, אבל כולם שם. כולל המובטלים שלו דרוויש קשוע. וגם חסיב רעאס, ג'ינג'י, מורה לכדורגל. "אם אומרים לנו שבשבילנו כפר־סבא זה בחוץ־לארץ", כך חסיב, "קבוץ רמת־הכובש הסמוך, בשבילי זה מיאמי. וזה לא ענין של יחסי שכנות טובים או רעים. פשוט אין יחסי שכנות".

(המשך בעמוד 23)

תחנת סמים אחת

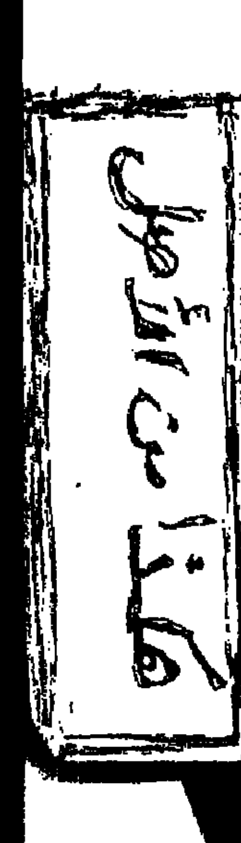
בלי להזדהות מוכנים אנשי טירה לספר על כנופיות גנבי מכוניות, על חמש תחנות סמים, על כלי נשק בלתי חוקיים ועל יריות חפשי־חפשי. בינתיים באויר. מתנדבים לקחת אותנו לתחנת סמים אחת. כולם יודעים עליה. התריס מוגף, שני שלבים חסרים, והחור חסום בבלוק בטון. צריך לדפוק שלוש פעמים, לומר סיסמא (היא שמורה במערכת), יד נעלמה מזיזה את הבלוק מבפנים, לוקחת 25 שקלים, ומנת הקוקאין בידך.

"המשטרה לא עושה כלום", הם מאשימים. "מתערבת רק כשיש פצצות. לא מבינה שכל המצב הזה הוא פצצה אחת גדולה".

דוברת מחוז המרכז במשטרת ישראל אינה מסכימה שבטירה איש הישר בעיניו יעשה. יש תחנת משטרה בכפר, היא מציינת, בחודש מרץ נערך מבצע בכפר, עם סריקות ומחסומים. במאי נתפס סוחר סמים. מאז יוני לספטמבר הופעל סוכן סמוי בכפר והודות לו נתפסו אחד־עשר סוחרי סמים, שכל אחד מהם ניהל תחנה לממכר הסם. "אולי בינתיים צצו תחנות חדשות", אומרת הדוברת ומוסיפה שבחודש יולי גם נעצר תושב טירה בקשר לחזקת נשק. בחודש זה נעשו סיורים בעזרת מסוק לאיתור רכב גנוב. מיולי עד אוקטובר נערכו בטירה 17 חיפושים, בוצעו 28 מעצרים, והוגשו 6 כתבי אישום. "בסך־הכל זהו כפר די קטן, והפעילות המשטרתית מאד אינטנסיבית ביחס לגודל האוכלוסיה", היא מוסיפה.

דוברת המחוז לא יודעת על חיילי צה"ל תקונים סם תמורת נשק, כפי שמספרים תושבי טירה. גם דובר צה"ל אומר שבמצ"ח (משטרה צבאית חוקרת) לא נוהלה חקירה בנושא זה.

ומנכ"ל משרד הבריאות, פרופסור דן מיכאלי, מאשר את בעיית הרופאים הערבים המובטלים: "הבעיה אכן ידועה ואמיתית. ישנם כמה מאות צעירים ערבים, שחלקם עדיין לומדים, ואחרים סיימו לימודיהם. זו אינה בעיה ספציפית לרופאים ערבים, אלא גם ליהודים שלומדים בארצות מסויימות וחוזרים עם רמה שאינה מתאימה לרמת בארץ. חוץ מזה, בישראל היצע הרופאים גדול מהביקוש".

השופטת הביתה

רוז בירד, עד לפני שבוע נשיאת בית המשפט העליון של מדינת קליפורניה, האשה הראשונה בתפקיד, עברה בשנתיים האחרונות רצח אופי ונרמסה כמעט בכל תחום אפשרי: בת 49 ועדיין רווקה, שהחלימה משלושה התקפים של סרטן, סרבה לחשוף את חייה הפרטיים לתקשורת, ומתנגדת לעונש המוות. הציבור השמרני רצה לראות דם וזרק אותה לכלבים.

מאת יאיר לפיד (לוס־אנג'לס)

רוז בירד: פופולריות היא מילת המפתח, והצדק אולי חשוב, אבל בטלוויזיה הוא לא מצטלם טוב בפרופיל.

בחודשים האחרונים (או, במלים אחרות, שנתיים מאוחר מדי), היא הופיעה ברשתות הטלוויזיה המקומיות של קליפורניה, בשעות השיא, הסתכלה ישר למצלמה ואמרה, כמעט בלי למצמץ: „אני מאמינה שתפקידו של השופט הוא לשפוט. אני מאמינה שמילת המפתח היא צדק, לא פופולאריות". זה לא עזר לה, בעיקר מפני שפופולאריות היא דווקא כן מילת המפתח, והצדק אולי חשוב אבל הוא לא מצטלם טוב בפרופיל.

רוז בירד, עד לפני שבוע נשיאת בית המשפט העליון של מדינת קליפורניה, עברה, בשנתיים האחרונות, רצח אופי. מגרסה ענקית של יחסי ציבור שמומנה וטופחה כנגרה בידי הממסד הרפובליקני, הממסד הכספי, ולבסוף גם בידי רוב הציבור הקליפורני. המסע שנוהל נגדה היה כל־כך מאסיבי, עד אשר סקרים שנערכו לאחר הבחירות המקומיות שנערכו פה ב־4 בנובמבר הוכיחו שכל מועמד שהעז לתמוך בה – הובס. הסקרים הוכיחו, אגב, שהתמיכה בבירד היתה הגורם הישיר להפסדם.

בירד נרמסה כמעט בכל תחום אפשרי: העובדה שהיא דמוקרטית, העובדה שהיא צבעה את השיער שלה לבלונריני, העובדה שבגיל 49 היא עדיין רווקה, הסירוב שלה לפתוח את חייה הפרטיים בפני התקשורת, העובדה שהיא החלימה משלושה התקפים של סרטן, אבל מעל לכל – העובדה שהיא מתנגדת לעונש המוות. בקליפורניה, בעצם בכל אמריקה, הציבור רוצה לראות דם. האמת היא, וגם התומכים שלה מודים בזה, שבירד היא ציפור משונה במקצת. המוזרות שלה בולטת עוד יותר על רקע השמרנות המסורתית של המערכת השיפוטית.

בירד, שהחלה את הקריירה שלה בעיצומן של שנות ה־60 הסוערות, נושאת איתה את סממני התקופה ההיא: היא צמחונית, היא עושה מדיטציה, היא ליברלית־מוצהרת, היא מופיעה לארוחות ערב חגיגיות בנעלי התעמלות. המוזרות שלה בולטת עוד יותר לאור העובדה שהיא מומחית לפליטות פה מביכות: בביקור שערכה לאחרונה באוסטרליה היא שאלה את נשיא בית המשפט העליון של סידני אם הפאה הנכרית שלו לא מגרדת. בראיון ל"לוס אנג'לס טיימס" שאל אותה הכתב מה היא מחפשת בתפקידה, והיא ענתה שהיא „נמצאת בחיפוש מתמיד אחרי ים פנימי של שלווה".

כל זה היה נסלח לה די בקלות, במיוחד בקליפורניה שידעה כבר שופטים מוזרים בהרבה. אולם רוז בירד הסתבכה בתוך מערכת ציבורית שמעורבים בה שני היסודות העתיקים ביותר של הפוליטיקה – כסף ודם. לאורך כל הקריירה המשפטית שלה התייצבה בירד, באופן עקבי, לטובת "האדם הקטן". כשהיתה שרת החקלאות של קליפורניה היא עזרה לאיכרי המדינה להתאגד נגד המונופוליום של החברות הגדולות. מאוחר יותר, כשופטת, היא קבעה כמה תקדימים יסודיים שמגינים על האזרח מפני השרירותיות של חברות הביטוח ושל הבנקים. אותן חברות ביטוח ואותם בנקים הם אלה שמימנו, מאוחר יותר, את המסע להפלת רוז בירד. כשהם החליטו לפעול נגדה הם לא היו צריכים לחפש רחוק, שאלת עונש המוות כבר החלה לבצבץ.

בקליפורניה, כמו ברוב המדינות בארה"ב, עונש המוות הוא חוקי. יחד עם זאת, הניסוח של החוק (השונה בכל מדינה) הוא כל כך מסובך ומסורבל שכמעט בלתי אפשרי לנסח פסק דין מוות שיעמוד בכל הדרישות החוקיות. ב־10 השנים האחרונות לא הוכנס אף פושע לתא הגזים המשמש בקליפורניה להוצאות להורג. בירד, בשמונה שנות כהונתה, ביטלה 59 (!) פסקי דין מוות. העובדה שהיא הביאה נימוקים משפטיים לכל ביטול, הפכה עם הזמן לא רלבנטית. בירד טענה ששופט אינו יכול ואינו רשאי להתעסק במשמעויות הפוליטיות של ההחלטות שלו. המתנגדים הביאו דוגמאות כמו המקרה של ארל לויד ג'ונסון שרצח שתי זקנות בלונג־ביץ' אחרי שאנס אותן בעזרת בקבוק שבור. בית המשפט דן אותו למוות, בירד ביטלה את העונש, וכלי התקשורת חגגו. מה שבירד לא טרחה להסביר לציבור זה שג'ונסון הוא מפגר למחצה עם הפרעות נפשיות קשות, ושהחוק אינו מאפשר להוציא להורג אדם שאינו אחראי למעשיו.

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

המקרה של ג'ונסון, אגב, הוא דוגמא אופיינית לכשלון של בירד בכל הקשור ליחסי ציבור. אחרי שלחצו אותה אל הקיר לגבי ההחלטה היא אמרה: "היום הם שולחים למוות כושי מוגבל בן 19, ומחר?" התומכים שלה היו מזועזעים. השופט וויליאם א. ניוסום, תומך וחבר אישי של בירד, אמר: "למה, בשם אלוהים, היא לא יכולה להגיד את אותו דבר בדיוק, אבל להתחיל את זה במשפט, 'ככל שאני מתעבת את הפשע המבחיל הזה...', זה היה משנה את כל התמונה". למה? מפני שהיא חושבת שבסופו של דבר האמת תצא לאור. בירד סירבה להבין שבשנות ה־80 לא מספיק שתהיה צודק, אתה צריך גם לעשות את זה בערוץ 4.

רוז אליזבת בירד נולדה באריזונה בתקופת השפל הכלכלי של אמצע שנות ה־30. כשהיתה בת חמש עזב אביה – סוכן נוסע של כובעים – את הבית, ונפטר לאחר זמן קצר. בגיל 14 עזבו היא ואמה את אריזונה ועברו ללונג איילנד, ניו־יורק. בירד למדה בברוקלין קולג', שם היתה התלמידה הלבנה היחידה בכיתה, אחר־כך עברה ללמוד באוניברסיטת לונג איילנד, וסיימה את התואר שלה באוניברסיטת 'ברקלי' בקליפורניה, שהיתה מרכז מהומות הסטודנטים של שנות ה־60.

> בוקר אחד גילו השופטים מנעולים על הדלתות בלשכותיהם, כשהמפתחות אצל בירד, ומעכשיו אינם חופשיים לבוא ולצאת. בלי שהיא אמרה, היה ברור שהנשיאה החליטה לבדוק מתי באים השופטים לעבודה. כך הוכרזה המלחמה.

רוז הקר, עורך־דין מלוס אנג'לס שלמד עם בירד באותה הכיתה ב"ברקלי", אומר שהיא היתה "מאוד נחמדה, סטודנטית לא מבריקה־במיוחד, ובחורה משונה מאוד. כבר אז בלטה התכונה שגרמה לה כל־כך הרבה בעיות מאוחר יותר – העובדה שלא אכפת לה מה חושבים עליה". אחרי שסיימה את הלימודים התחילה בירד לעבוד בפרקליטות המחוז של סנטה־אנה. היא היתה האישה הראשונה שעבדה שם אי־פעם, אבל לאף אחד לא היו יותר מדי טענות אליה.

הקריירה הפוליטית של בירד התחילה, כמו שהתחילו הרבה דברים הקשורים בה – בפליטת פה. ב־1974 השתתפה במסע הבחירות של ג'רי בראון למשרת מושל מדינת קליפורניה. רוב התפקיד שלה הצטמצם בלנהוג את בראון ממקום למקום ולעזור לו לסחוב את תיק המסמכים שלו לבמה ובחזרה. בשלב מסויים של המסע היה כמעט ברור לצוות של בראון שהוא עומד להפסיד בבחירות. הם החליטו, בישיבה מיוחדת, לא לספר לבראון על מצבו האמיתי. כמה ימים מאוחר יותר לקחה בירד את בראון ואת מנהל המסע שלו, טום קווין, לאסיפת בחירות. בדרך שאל בראון את קווין איך הולך לו. קווין אמר שאין ספק שבראון ינצח. בראון פנה אל בירד ושאל אותה מה דעתה. בירד, בלי להזיז את הראש מההגה, אמרה שברגע אין לו סיכוי ויהיה לו מזל אם הוא ישתפר בהמשך.

"חשבתי שקווין עומד להתפוצץ בכל רגע", היא סיפרה מאוחר יותר. בראון דווקא אהב את הכנות שלה ובהמשך המסע נהג להיוועץ בה בכל הזדמנות. אחרי שבכל זאת זכה בבחירות (בקושי), הוא מינה אותה כשרת החקלאות של קליפורניה. הם היו זוג מוזר, בראון ובירד. כמוה היה גם הוא רווק מריטציה, צמחוני ורווק. בניגוד לה, בראון לא הפסיק לחולל שערוריות. הרומן המתמשך שלו עם זמרת הרוק לינדה רונדסטאט הסעיר את ארה"ב במשך חודשים. בירד שמרה על איפוק בחייה הפרטיים אבל הסעירה את הממסד הפוליטי בשורת החלטות ליברליות בקיצוניותן.

זה לא נכון, אגב, שפוליטיקאים כבירד ובראון יכולים לצמוח רק באמריקה, או רק בקליפורניה. בעיני האזרח האמריקאי הממוצע הם היו משונים באותה מידה שיהיה משונה בעיני האזרח הישראלי הממוצע אם יצחק שמיר ינהל רומן עם ריטה בזמן שמרים תעסה־גלזר תודיע שהיא החליטה למסור את בית אסיה לאקי"ם, ושניהם מסרבים לכנס מסיבת עיתונאים מפני שהם ממהרים לקורס בסיינטולוגיה. בירד נשארה במשרד החקלאות במשך שנתיים, בהן רכשה לעצמה אויבים בקצב מסחרר. היא הצליחה, בין השאר, להעליב בישוף קתולי לא־חשוב־במיוחד בשם תומס מ. מהוני. הבישוף האמביציוזי הצליח איכשהו להשתחל לוועדה לעזרה לאיכרים וכילה שם את רוב זמנו בנסיונות לגייס נשמות לקהילה שלו. בירד, אחרי כמה נסיונות קלושים לדבר איתו, פשוט ניטרלה את משרתו והעבירה לעצמה את הסמכויות שלו.

הבישוף זכר את העלבון. עם הזמן הפך להיות הארכיבישוף של לוס אנג'לס ואחת הדמויות הדתיות החשובות בקליפורניה. כשבירד מונתה, ב־1976, לנשיאת בית המשפט העליון של המדינה, פרסם מהוני מכתב גלוי בעתונות שבו הביע ספקות לגבי יציבותה הנפשית של השופטת החדשה. כשהחל נושא עונש המוות להיות פופולארי עלה מהוני על הגל בהתלהבות חשודה במקצת לגבי אדם שמייצג את הדת הדוגלת ב'להושיט את הלחי השניה' (פארדוכסלית, התמיכה הנלהבת בעונש המוות מצד אנשי הדת בקליפורניה שווה רק להתלהבותם נגד ההפלות. להבדיל מרוו בירד, אלוהים דווקא מופיע די הרבה בטלוויזיה האמריקאית). בירד, כהרגלה, התעלמה.

ככלל, הכניסה של בירד לבית המשפט העליון היתה, פחות או יותר, חזרה גנרלית על מה שקרה מאוחר יותר. ביום הראשון שלה במשרד נכנס אליה שופט אחר שהתמנה באותו יום, ווילי מנואל, ושאל אותה אם הוא יכול לנסוע איתה לסעודה החגיגית שערכו השופטים הוותיקים לכבוד השופטים החדשים. בירד הסתכלה עליו ולא ענתה. היא היתה היחידה שלא הוזמנה לסעודה. השופטים הוותיקים יותר מונו על ידי הממסד הרפובליקני הקודם ולא אהבו את הרעיון שהונחתה עליהם אישה שהיתה ידועה בקרבתה לג'רי בראון, שמעולם לא הסתיר את העובדה שלדעתו הממסד השיפוטי הקליפורני הוא בזבזני, אטום ובלתי יעיל.

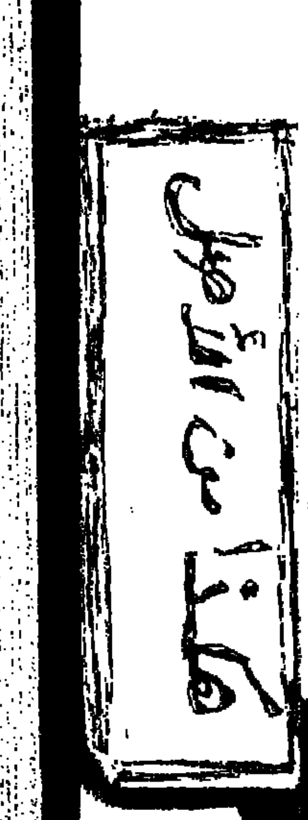
בחודשים הראשונים ניסתה בירד – אולי בפעם הראשונה בחייה – להיות נחמדה וחברותית. זה לא עבר. מסך הדעות הקדומות נגרה היה עבה מדי. אחר־כך נמאס לה. בוקר אחד הופיעו השופטים ללשכות וגילו מנעולים על כל הדלתות. כשהם שאלו מה קרה, הודיעו להם שהמפתחות אצל בירד ומעכשיו אין יותר כניסה חופשית ללשכות. בלי שהיא אמרה את זה היה ברור שבירד החליטה לבדוק מתי באים השופטים לעבודה. המלחמה הוכרזה.

בארבע השנים הראשונות זו היתה מלחמה שקטה יחסית, יותר מסביב לגינונים מאשר סביב עקרונות. שופטים הדליפו בעילום־שם פרטים עסיסיים על בירד בראיונות לעתונות. בירד מצידה לא הגיבה אבל כפתה על השופטים מערכת אדמיניסטרטיבית שחייבה אותם לדווח על שעות העבודה, וקיצרה את הזמן בין פסק־דין אחד למשנהו. השופטים סירבו בעקשנות להזמין את בירד לכל אירוע חברתי. בירד העבירה את הישיבות החודשיות של בית־המשפט מן הקאנטרי קלאב האקסלוסיבי, שבו הם נהגו להתכנס, אל בית משרדים מקומי והחליפה את הלימוזינות של השופטים במכוניות קטנות.

המריבות האלה נמשכו עד הבחירות של 1981. קצת לפני כן קיבלו השופטים עזרה ממקום בלתי צפוי. חברות הביטוח הקליפורניות, שהיו מזועזעות מפסקי הדין של בירד נגדן, נכנסו למערכת הבחירות באגרסיביות האופיינית להן. קליפורניה, היום, היא המדינה היחידה בארה"ב שבה ביטוח הרכב הוא חובה. התוצאה היא שכל נושא הביטוח הוא מרכזי מאוד במדינה העמוסה ביותר בכלי רכב. במלים אחרות – כסף, הרבה כסף.

עד 1981, הבחירות לבתי המשפט היו בעצם בחירות פורמליות. כי מי מסוגל לזכור את השמות של כל השופטים? באותה שנה נבחרה בירד מחדש ברוב דחוק של 51.4 אחוז – הנמוך ביותר בתולדות קליפורניה. מאז עברו ארבע שנים. בירד לא השתנתה, אמריקה כן. אחרי שתי קדנציות של רייגן, אמריקה היא שמרנית מתמיד, דתית מתמיד, וקיצונית יותר מאי־פעם. בירד, עד הרגע האחרון, סרבה להתייחס לאפשרות שהיא תפסיד. אבל הבוחרים שילחו אותה הביתה.

במסיבת העתונאים שכינסה מיד לאחר התבוסה, שאל אותה אחד הכתבים איך היא מקבלת את ההפסד שלה. בירד הסתכלה עליו, חייכה ואמרה: "כמו גבר". מאז היא יושבת בבית ומסרבת להשיב על שאלות. היא לא תכננה שום קריירה אלטרנטיבית, לא חסכה כסף, וענתה מראש ב"לאו" מוחלט על כל הצעת עבודה חליפית. כמו רבים מבני דורה, רוז בירד לא היתה מסוגלת להסתגל לאמריקה החדשה, המדינה המתקדמת ביותר בעולם בכל תחום מלבד התושבים שלה. ■

מתנדב יונתן לאק ושיכון חדש. החבר'ה מ"ניצני שלום" נתקלו ביחס חשדני בתחילת הדרך. חשבו שהם סוכנים אמריקנים או של השב"כ.

(המשך מעמוד 17)

חסיב רוצה להמחיש ומאלתר מילון של ביטויי גנאי הוא שומע ברחוב היהודי. לא קשה לגייס מתנדבים לעזרה. החבר'ה מסביב עושים זאת בקולות צחוק: "ערבי מלוכלך, עבודה ערבית, ערבושים, אין להאמין בערבי אפילו יהיה ארבעים שנה בקבר". וזה מלבד השמות הנרדפים שהיו לשיגרה: אש"ף, מחבלים.

דרוויש: "אני כבר לא נעלב. אני כבר מחוסן. פעם נסעתי באוטובוס. עלה שוטר, בדק שני ערבים מעוזה, והתחיל לרדת. קפצתי ושאלתי: 'למה אינך בודק אותי? גם אני ערבי'. אחדים מהנוסעים צחקו. אחרים לא הגיבו. אבל תלמיד ישיבה שישב לידי, קם ועבר למקום אחר".

חסיב צוחק כשהוא מצטט סיסמאות כמו "הערבים הישראלים הם חלק מהמדינה". קשה לו להאמין שיש עוד יהודים המאמינים בכך. "אני תוכנתי לדרוש כל הזמן משהו שמגיע לי ולא נותנים לי".

מה מגיע לך?

"מה זאת אומרת מה מגיע לי? אדמותי, זכויותי".

דרוויש: "על האדמות כבר הייתי מוכן לוותר. מספיק אם יתייחסו אלי כמו אל בן־אדם. שלא יפלו אותי בשכר, שלא יפלו אותי בסוג העבודה. אין זה מקרה שלא תמצא ערבי במשרה בכירה במדינה".

אתם מרגישים כמו אזרחים סוג ב'?

"דרגה סוג ב' הם האתיופים, אחר־כך באים הספרדים, הגרוזינים, התימנים. ואז אולי אנחנו. סוג ה' או סוג ו'."

מוחמד נאצר, בן 16, כדורגלן בקבוצת הנוער של הפועל טירה, הוא מ"הקליינטים" של דרוויש קשוע. לא לומד ולא עובד בימים, ובלילות משוטט. "יושב בבית קפה עד עשר בערב, הולך ישן עד שתים־עשרה בלילה, ושוב יוצא". הוא מתאר את סדר יומו וכולם צוחקים.

ארוחת צהריים בביתו של דרוויש. כשהוא עוזר לאשתו להכין את הסעודה, אנחנו מתבוננים בתמונות התלויות על הקירות. באחת מהן ילד פלשתינאי המסמן "וי" באצבעותיו ומחזיק בידו מברשת, שאך סיים לכתוב על הקיר בארום "פלשתין ערבית". דרוויש טוען שזהו סתם דיו ארומה. וזהיר מתעקש שזהו דם. ארבעת הבנים במשפחת קשוע מתחנכים בצל התמונות הללו, בגלוי, לאור היום, ובלי בושה. לאחר הבנים, סייד, יש חבר יהודי. אורי מכפר־סבא. הם נפגשים בחוג לטניס שמארגנים חברי קבוצת "ניצני שלום", ברובם יהודים מחו"ל, שבאו להתגורר בכפרים ערבים במטרה לקרב לבבות. דרוויש מדבר עליהם בהערכה כשהוא מסיים להכין את האוכל, אבל גם יוסיף ויאמר: "זו לא בושה? אנחנו חיים כאן ארבעים שנה, וצריכים צעירים מחו"ל שיבואו לקרב בינינו"?

הבן של דרוויש, סייד, מציג בגאווה את מחברת העברית שלו. למה הוא לומד עברית? "כי זו מדינה יהודית", משיב הבן, ואביו צועק עליו מהמטבח שהוא טועה. אחר כך גורר אותנו סייד בגאווה רבה יותר אל המחשב שלו. הוא ילד עירני ונחמד, בן 10, ומספר שהוריו משקיעים הכל בחינוכו ובחינוכם של שלושת אחיו. הוא כבר לא יהיה כמו סבתא, היושבת שם בחוץ ונהנית להתחמם בשמש החורפית, שאינה יודעת קרוא וכתוב. הסבתא טוענת שהפסיקה לשנוא יהודים מאז עלתה למכה. אבל לפני כן היו לה די סיבות לשנוא יהודים. הם הרגו את בעלה ואת בנה במלחמת השחרור. נכון, הבן לחם נגדם, אבל הבעל סתם עמד ליד הבית ונפגע מכדור. היא גם מספרת על שלושים דונם שהיו להם בפתח־תקוה ונלקחו ממנה. עד היום היא הולכת לשם ומסתכלת איך היהודים בנו בתים על האדמות שלה. אבל היא לא שונאת. היא היתה במכה.

"היא בפוליטיקה", מחייך הבן שלה דרוויש, "היא מאמינה בארץ־ישראל שלמה. שתי גדות לירדן. זו של הערבים. זו גם כן".

גם הוא לא מדבר על שנאה. לא מצדיק את המחבלים, לא מצדיק רקירת יהודים והנחת פצצות, אבל מוסיף בשקט: "אני יכול להבין את אלה שעושים את זה". שתיקה ארוכה נופלת, ופתאום הוא שואל: "אתה חושב שצפויה סכנה לערבים הישראלים? כבר היום אני פוחד לצאת לעיר, אולי יהיה פיצוץ ויפרקו אותי במכות".

עם חשכה בא גם הקור, והאורות המנצנצים בלילה הבהיר מרמזים היכן טול־כרם, כפר־סבא, טייבה, וכוכב יאיר, הישוב היהודי החדש. "לכולם שם יש טלפון", מספרים לנו בדרך לבית של הניצנים, החבר'ה מ"ניצני שלום", "בכל טירה לא תמצא יותר משבעים קוים".

יונתן לאק, בן 24, בא מטכסס ומתגורר בכפר עשרה חרשים. קיבל בית מהמועצה המקומית, והוא חולק אותו עם מונזאר חמראן, בן 24, מלוד, ועם שי ההכיץ, בן 28, שמבטאו מסגיר את מוצאו מדרום אפריקה.

נעמי שפירא מכינה לנו קפה. היא בת 22, באה מניו ג'רסי, ומפצירה שלא נחשוב חס וחלילה שהיא גרה עם יונתן. היא וחברתה מתגוררות בבית אחר, גם הוא מהמועצה. בכפר הן מהלכות לבדן, או בלווי "ניצן" אחר, כי הוא נחשב כאח שלהן, והסידור הזה מותר. כשיונתן, שי או מונזר באים לבקרן, הם מנהלים את שיחותיהם בקולי קולות, מול חלונות פתוחים, ומקפידים לעזוב בשמונה בערב. בילויים? רק בחו"ל, כלומר בתל אביב.

שי מספר שהם עובדים עם כל בתי־הספר בטירה, עושים סדנאות למורים יהודים וערבים, מפגישים תלמידים משני העמים. עכשיו רוחשים יותר אמון כלפיהם, והם מקבלים מהמועצה הרבה תמיכה, וזוכים ככתי הספר להרבה שיתוף פעולה. בתחילת הדרך נתקלו בחשדנות. חשבו שהם סוכנים של הסי. אי. איי. או השב"כ.

"אנחנו פה כדי לטפטף טיפה", אומר שי. הוא מפוכח. "לא נביא את השלום. אבל זה כל מה שאני, כיחיד, יכול לעשות. כי האלטרנטיבה זה להשאר בתל אביב, לקטר, לתת לפאשיזם להשתלט, ולחכות למלחמה הבאה"?

יונתן חושב שקל לעכל אותו יותר דווקא בגלל היותו אמריקני. בעיני הערבים הוא לא ישראלי, ובעיני היהודים איננו ערבי. 12 הנשים היהודיות המתגוררות בכפר חושבות שהן עושות יותר למען הדו־קיום. הן נישאו לערבים. בנה הבכור של אחת מהן, נושא שם עברי ולא מסכים שאמו תתראיין. הוא עושה זאת בתקיפות, אפילו בגסות. אחרת, בלונדינית הלובשת שמלה מעל למכנסיה ("זה בגלל שקר לי. אני דווקא מתלבשת מודרני"), מוכנה לדבר, אך בעילום שם. למה בעילום שם? "כי הורי, המתגוררים בחולון, מתביישים. סיפרו לכולם שנסעתי לחו"ל". הוריה לא באו לבקר אותה בכפר מאז נישואיה, פוחדים כמו כל היהודים, גם אחיותיה, הנשואות ליהודים, לא באות. "זו מנטליות אשכנזית", היא מסבירה. אחות בעלה ("אני ערביה אפילו שאני בלונדינית") יושבת עמנו בחנות הבגדים של גיסתה.

"סולטאן, סולטאן, בוא הנה חמודי", קוראת האשה היהודיה לבנה הקטן. "אני מדברת איתו עברית, עם סולטאן", היא לא מסתירה גאווה. בן יחיד הוא לה. הכל טוב. הכל בסדר. כפר נחמד. אנשים טובים. היחסים עם משפחת בעלה? מאה אחוז. חברות ערביות? המון. חברות יהודיות? גם. מה הבעל עושה? עכשיו כלום.

"חבל שיש כזה מרחק בין יהודים וערבים", היא מצטערת. "הערבי הראשון שהכרתי זה בעלי. ישבתי בבית קפה בתל־אביב, וככה נפגשנו. כהתחלה גרנו בחדר אחד בתל־אביב, אחר־כך עברנו לכפר. התקדמתי בכוחות עצמי. תראה איזה קוטג' יש לי עכשיו, ואיך הוא מסודר נפנים, תשתגע. ארמון בניתי פה. מבחינת לוקסוס הכל יש בפנים".

חשה באפליה?

"לא מרגישה. כבר שלוש־עשרה שנה אני חיה פה, ולא רואה אפליה. זה כפר עשיר מאד. יש פה וילות פאר, שגעון".

סמים, גניבות?

"גם בשכונת התקווה יש גניבות. אני רואה לפעמים מביאים מכוניות גנובות, מפרקים, שורפים. לא עושים לגנבים כלום. אני לא מתערבת. פשוט חבל. בן אדם קונה מכונית בשמונים מיליון ושורפים לו. חבל. מול שלא גונבים פה בתוך הכפר. גונבים רק מהיהודים בחוץ".

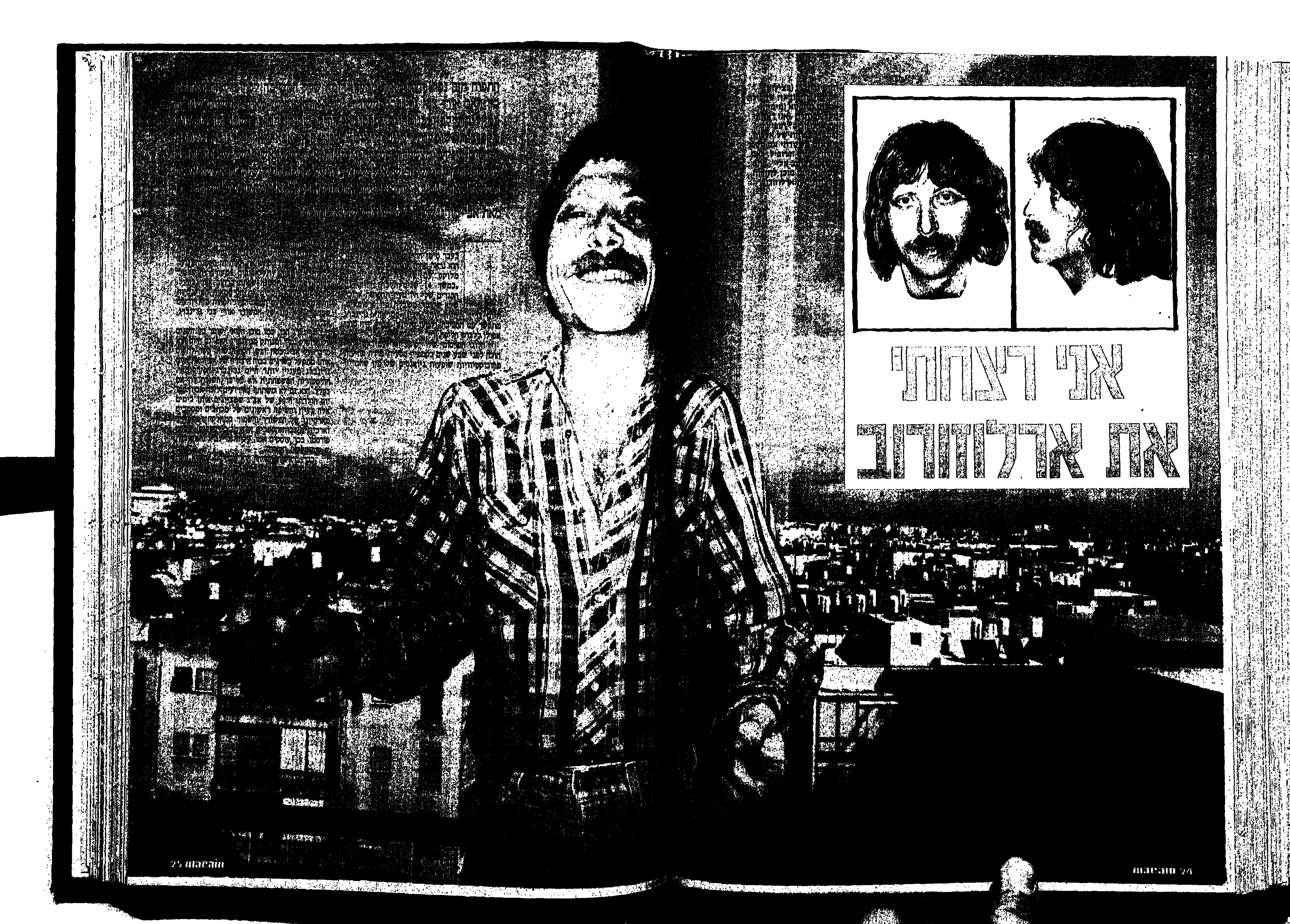
בית־הקפה הומה אדם בשעות הערב. לא רק הולכי בטל. יושבים, גברים בלבד, ומשחקים קלפים. מנצור תמים, קבלן שלד, בא לכאן להרוג את הזמן. "אין לי לאן ללכת בערב", הוא אומר. אורח אחר הוא מורה. שמו חסן ("לא רוצה לתת שם משפחה"). "בית הקפה הוא הבילוי היחיד שיש לי. זהו בילוי רע, אבל מה יש לעשות חוץ מזה? לשבת בבית כל ערב זה נמאס". עוד אורח, מוסטפא מסרווה, חי מרמי אבטלה. "יש הרבה מובטלים בכפר", הוא אומר. "אולי חמש־מאות או שש־מאות. זה עושה הרבה אנשים ממורמרים".

כשראדי מתחיל לדבר, כולם משתתקים ומקשיבים בשקט. ראדי הוא מורה בתיכון ונותנים לו כבוד. "זהו מצב מסוכן מאד לחברה הישראלית", הוא אומר, "הממורמרים מאשימים את כל העולם. בגלל זה יש סמים ויש גניבות".

קול המואזין קורא לתפילה מצריח המסגד. תסכול מוליד תוקפנות, כך לימדו את זוהיר עבד־אל־חי בחוג לסוציולוגיה. בטירה הוא מתנקז בינתיים לשכרון הסמים, או לחזרה אל הדת, או לשניהם. תנועת החזרה בתשובה לא חזקה כמו בכפרים אחרים, אך "טריפ" הסמים פורח.

"רוב התושבים פה שומרים על החוק", אומרים אנשי טירה. "אבל אנחנו דואגים לילדים שלנו מפני אלה שאינם שומרים. המשטרה לא עושה להם כלום. תביא לה נושא בטחוני, ותראה את המשטרה הכי טובה בעולם. אבל בלחסל את הסמים היא לא טובה. היא לא מבינה שהסמים בטירה זה כבר לא עבירה פלילית, זוהי סכנה בטחונית. לכולנו".

עמוס לבב

אני רצחתי
את ארלוזורוב

חיים גרינברג במאב שלו, "הכוסית", ואורח על ארבעה גלגלים. גם לג'יפים מותר.

(המשך מהעמוד הקודם)

כל הילה רומנטית: "כאשר הייתי ילד, לא היה בבית ייחוד גדול. נכון שאבא היה דמות מפורסמת ואישיות דומיננטית ותמיד היתה אצלנו אווירה ספרותית, תרבותית, אבל אינני זוכר שבבית הסתובבו סופרים ומשוררים יותר מאנשים אחרים. בין באי הבית היו גם אנשים פוליטיים כמו גאולה כהן, אבל הבסיס לא היה פוליטי. מי שבא, בא על בסיס אישי, של ידידות או הערצה."

גרינברג הוא לא בדיוק המודל של הפירסומאי המצוי. לא מעונב, לא מכופתר. לא הכי מחושב. לפגישה הוא מגיע בג'ינס משופשפים, אחר תיק ג'יימס בונד ואחר תיק עור, לשם האיזון בין הממוסד לזרוק. נמוך קומה, שברירי, שפם ג'ינג'י ועיני תכלת. מזכיר קצת את אהרל'ה קמינסקי. כל אחד והתוף שלו. טון דיבורו שקט שמופר לפעמים בצחוק רועם, דווקא במקומות הלא מצחיקים במיוחד, למשל כשהוא מספר על התקופה אחרי הצבא בה היה כורה קברים בבית-העלמין בחולון: "החברים היו צוחקים וכל-מיני בריחות מוזרות עפו אז באוויר. זה אולי נשמע מקאברי, אבל בסך הכל אתה לא עוסק שם בתהליך הקבורה עצמו אלא רק קורע את הידיים והגב".

להיות בנו של אצ"ג לא זיכה את חיים מעולם בשום בונוס. להיפך. המורים בבית-הספר הסתכלו עליו בזכוכית מגדלת. הוא לא אהב את הציפיות הגדולות שתלו בו. "בטח לא כשאתה רוצה לברוח משיעור מולדת כדי לשחק כדורגל בחוץ. היחס של החבר'ה אלי היה רגיל, ואני השתדלתי להעלים את הקשר ולא הצהרתי בראש חוצות שאני בנו של המשורר. כנראה שתמיד רציתי להיות עצמאי ולא להגיע להישגים בתור ה'בן-של'. מצד שני, מעולם גם לא נתקלתי ביחס שלילי, בחברה או מצד גופים פוליטיים. כנראה שההסוואה נולדה מתוך רצון שלא להתעמת עם שאלות סקרניות ומתסטות. רציתי להיות אני".

היחס לאביו, שהיה שנוי במחלוקת, לא השפיע עליו. "ידעתי שהיה חרם, אבל גדלתי בסביבה פתוחה. גרנו בשיכון הוותיקים ברמת-גן, ואיש לא הציק לי. רק פעם כשעברתי בקיבוץ קילל מישהו את אבי וגם אותי. 'היו צריכים לירות באביך', הוא אמר. והמוזר בסיפור שהבחור היה בן גילי, בן 22. הייתי מסוגל להבין לו היה זה אדם מבוגר, בעל תפיסה אידיאולוגית מסויימת, מגובשת. אז לא הגבתי. והמקרה הזה היה חריג. אחרי-הכל, הרי מדובר בפרשיה מלפני 50 שנה, ובטח לא בסדר-גודל היסטורי כמו השואה. השנאה כלפי אבי מצד אנשים מסויימים (שלא סלחו למשורר את המהפך שלו מתנועת העבודה ימינה) נראית בעיני כפגם יסודי במערכת החינוך".

בפעם השניה ספג "גול עצמי" מכיוון המחנה הלאומי של אצ"ג. שנתיים אחרי ה"בום" הפירסומי של "מעורב ירושלמי", הזמין אותו חברו הפירסומאי אריה רוטנברג ממשרד "קשר בראל" להשתתף במסע הבחירות של הליכוד. "קשר בראל" היו אחראים על ההסברה. "לא באתי לליכוד בגלל הזדהות פוליטית, ובכל העניין ראיתי אך ורק את הצד המקצועי. אלא שבאותה מערכת בחירות עבד גם נתן ברון, עיתונאי שהיה אחד מיועצי התקשורת של הליכוד. אותי ביקשו לשבת עם שרים ולאסוף מהם חומר לשימוש במסע הפרסום. ברון לא אהב את הרעיון. הלבוש המרושל שלי הרתיע אותו. הוא חשב שאני נראה זרוק מכדי לשבת עם פוליטיקאים בכירים. נדמה לי שהוא גם לא אהב את הסגנון של 'נשבר לי הזין'. זה נראה לו זול מרי. האירוני בסיפור שברון ואביו היו בני בית אצלנו. אולי גם לא אהב אצלי את מה שנראה כסטייה מדרכו של אבי. יכולתי להילחם בו, אבל העדפתי להחליף תפקיד. זו היתה הפעם הראשונה שיצאתי ניזוק בגלל שלא הגשמתי את הציפיות ממני כבנו של אצ"ג".

(נתן ברון: "מעולם לא פסלתי את גרינברג על רקע אישי. היתה אווירה נינוחה עד שהוא הגיע, ולא רציתי שהיא תשתנה בגללו. המודעות הפרובוקטיביות שעשה לעצמו דווקא היו טובות והוכיחו שיש לו יכולת. אבל הפירסומת הזאת לא התאימה למערכת הבחירות של הליכוד. מעולם לא ביקרתי בבית אביו. נכון שאבי היה ידיד קרוב של אצ"ג, ולכאורה היחס הזה היה צריך לפעול לטובתו. אבל באמת שאין לי נגדו שום דבר אישי. פשוט לא נראה לי מתאים מבחינה מקצועית, שהוא יעבור במערכת הבחירות שלנו. לא קשור ללבוש או לפרסומת שלו").חיים גרינברג אוהב לעבוד בתעמולת בחירות. "עשיתי בשטח הזה כמה השתלמויות. הרבה יותר קשה אבל גם הרבה יותר מרתק למכור פוליטיקאים מאשר למכור משחת שיניים". הוא חושב ששמעון פרס, כמוצר-תקשורת, קל יותר לשיווק מאשר יצחק שמיר. הוא חושב שפרסומאי טוב, כמוהו, למשל, יכול היה למכור אפילו את כהנא לקהל רחב יותר. "אפשר למכור כל אחד בצורה ייחודית. אפילו ליכודניק לתנועה הקיבוצית". צריך רק לדעת איך. ו"הכי חשוב בפרסום זה לדעת שהקהל לא פחות חכם ממך. אתה לא יכול להתייחס אליו כאל דביל".

מה מקור השראתו לשיווק בשר על האש, משחות שיניים ופוליטיקאים? בראיון ל"מוניטין" אמר חיים גרינברג שיצירותיו של אביו הן לא בדיוק בראש שלו. "עד כמה שזה נשמע מפתיע, אין לי בבית ולו גם קובץ שירה אחד של אבי. בשבילי, אבא לא היה 'גורו', משום בחינה". אבל מודעות הפרסומת שלו, הוא חושב, היו לא פחות פרובוקטיוויות משירת אביו. רק התוכן היה ברמה אחרת.

מערכת היחסים בין האב לבן מצטיירת בשיחה כסדרה של ניסיונות אבודים מראש לגשר על פני תהום עמוקה. כשחיים נולד, אצ"ג כבר היה בן למעלה מחמישים. פער הדורות והמנטליות חסמו את דרכי הקירבה ההדדית. "כשהייתי בן 12 החלה ההיסטריה של שנות השישים. ה'ביטלס' היו האלילים שלנו, ואני הסתובבתי כמו היפי כבר מגיל צעיר יותר. שיער ארוך, ג'ינס קרוע שעליו מודבקות כל מיני סחבות. למדתי בבית-ספר יוקרתי, קשוח, שנחשב לסטייל כי למדו בו ילדים של עורכי-דין, פוליטיקאים, אנשי עסקים. כשתלמיד עישן ותפסו אותו, מיד הזמינו את הוריו לשיחה. אני הייתי שם מין פריק. האנשים הזדעזעו מהמראה שלי. זה השפיע עליהם כמו שהכרבולת הפאנקיסטית השפיעה על מבוגרים רבים בתקופה שלנו. לא נתנו לי לגשת למבחני הבגרות עד שהסתפרתי. אבא, כמובן, לא אהב את המראה הזה, אבל לא עשה מזה סצינות. הוא רק אמר: 'שיער קצר יותר יפה' וזהו".

חיים גרינברג, בניגוד לאביו, משתדל שלא למקם את עצמו על המפה הפוליטית. "אני אמנם שונא את השמאל", הוא אומר, "אבל גם לא אוהב במיוחד את מחנה הימין. בכלל לא סובל פוליטיקאים. אני מתעב פוליטיקה". בבחירות '84 הצביע לרשימה קיקיונית, "עצמאות", "מפלגה שדיברה על כללי מינהל תקין, מערכת מיסוי רציונלית ודברים תכל'ס. בלי לבלבל את המוח עם הבעייה הפלשתינית או יחסי ישראל-צרפת. לפחות לא העליבו את הבוחר".

גם אנשי צבא "גורמים לי בחילה". במלחמת לבנון היה חלק מהכוח שהשתתף בכיבוש האוואלי. "הביצים שלי רעדו מפחד. פתאום בא המפקד יהיה, ובמקום להרגיע אותנו שלא יהיו קורבנות מיותרים, הוא אומר לנו: 'שנה שלמה אני מחכה לרגע הזה'. אחרי-כן הבן-אדם משנה את עורו ויוצא נגד הכניסה לביירות. בשבילי חיי אדם הם ערך עליון, אבל כאן בארץ לא אכפת מחיי אדם. הפוליטיקה המחורבנת היא העיקר. אז שלא יספרו לי שמלחמות קודמות היו צודקות. פשוט, ממלחמת יום כיפור לא עשו עניין, ומלבנון כן עשו. אני בעד לצאת להפגנות, אבל לא מוכן להזדהות עם גוף פוליטי כמו 'שלום עכשיו'. אם גורל שלהם היה עושה את המלחמה, הם היו שותקים. אותי לא מעניינת מפלגה, אלא מה שקורה בשטח. כשישבתי בלבנון הרגשתי חרא מזה שאנשים יצאו להפגין רק אחרי סברה ושאתילה, אירוע יחסית שולי. אבל כשהחבר'ה שלנו נהרגו, איפה היו כולם?"

אחרי מלחמת לבנון חיים עסק, כאמור, בכריית קברים אזרחיים בחולון. משם המשיך לעבוד בקיבוצים. אחרי-כן פנה לעסקי שיווק ומכירות, וכאן התוודע לעולם הפרסום. הוא נסע לארה"ב להשתלם במקצוע, כולל תעמולה פוליטית, ונכנס לשוק הישראלי ב-1979 עם ה"מעורב ירושלמי" – מאכל מאוד פופולרי בירושלים, שכולו תערובת חלקי פנים של עוף צלויים על האש בתוך פיתה. הוא חשב שהמתכון ירענן את התל-אביבים שמאסו בסטייקים ובהמבורגרים צנומים ויבשים. אבל מה שרענן באמת היו המודעות שניסח ועיצב. "הייתי מאוד רחוק בכסף, וחיפשתי גימיק פרסומי מיוחד. אריה רוטנברג עזר לי מאוד. הוא נתן לי את המשענת המקצועית. אלמלא הוא, לא היה לי מספיק בטחון לעשות מה שעשיתי".

מתחת לכותרת "נשבר לי הזין" כתב גרינברג את
(המשך בעמוד 32)

אורי צבי גרינברג בציור של ציונה תגר

רק אידיוט מתנזר מיופי תרבות המזרח

אמנון שמוש: „הקיבוץ הוא ה[illegible] הסימפטית, ההגונה, הישרה וה[illegible] ביותר לאדם לחיות בה ולגדל [illegible] ילדיו ונכ[illegible]

שטח פרטי

אמנון שמוש

סופר

הסופר אמנון שמוש, מחברו [illegible]

ליד שולחן הכתיבה הזה הכנתי שעורים מהיום שהגעתי ארצה, ב־1938. כשבאתי לקיבוץ חשבתי שלא אזדקק לשולחן. רק כעבור עשר שנים הבאתי אותו והתחלתי להכין עליו שעורים כמורה וכמנהל, והיום אני כותב עליו, בהנאה רבה, את ספרי. מתחת לזכוכית השולחן – נוסטלגיה. צילום עדר הצאן שלי עם החרמון ולהקת זרזירים ברקע, המצודה של חלב, צילומים משפחתיים, ציורים של הילדים והנכדים. המושג „החדר" עדיין תופס אצלנו, גם עכשיו, כשגרים בבית.

במבט לאחור נראה לי שחיי מסתדרים, כמעט באופן סכמטי, במעגלים של עשורים. בכל עשור יש משהו מרכזי שסביבו הכל סובב. במרכז העשור הראשון – חלב: קהילה עתיקה, גאה, עם ייחוד ועושר רוחני בלתי־רגילים שמספקים לי חומר בלתי־נדלה עד היום ועד מחר. בעשור הזה היתה התעצבות האישיות. במרכז העשור השני – התגבשות השקפת עולם, א"י, ת"א הקטנה, ביה"ס ביאליק, גימנסיה הרצליה, תנועת־נוער וכמין חישוק לכל – כיבוש השפה העברית. במרכז העשור השלישי – הקיבוץ, עם כל מה שכרוך בייסודו של קיבוץ חדש והקמת משפחה. כאן התגבשה דרך חיים. העשור הרביעי – במרכזו חינוך שלושת ילדי ועיסוק אינטנסיבי בחינוך, כמורה וכמנהל. בעשור החמישי היתה התפנית, או התוצאה – כתיבה שניזונה מהעשורים שקדמו. לעשור הששי שאני עומד לקראת סופו, אתן שם זמני – אופקים חדשים. זה אומר נכדים, גם במובן זה שאני רואה יצירה שלי המתורגמת לשפה אחרת, או לשפת

הקולנוע בבחינת נכד. גנים נוספים מעורבים בתהליך. בעשור הזה התחלתי להרגיש נוח עם הכתיבה הספרותית והעזתי לפרוץ גם לתחומים חדשים: פירסמתי שני ספרי שירה וכתבתי ספר מחקר.

יש לי הזדהות מלאה עם הקיבוץ כדרך חיים, ועם מעייךברוך כבית. זה לא אומר שאין בריקה וספקות מחודשים. וזה חשוב, כי זה נותן את ההרגשה שאפשר לבחור גם בדרך אחרת. קיבוץ זה חיים מתוך בחירה מתחדשת. חברירות, ההזמנות, הפיתויים, הלחצים – קיימים. והבחירה באה מתוך הכרה, הרגשה והתנסות האומרות שמכל החברות שהכרתי בעולמנו, זו החברה הסימפטית, ההגונה, הישרה והנעימה ביותר לאדם לחיות בה ולגדל בה את ילדיו ונכדיו.

אני מרגיש טוב בחברה שעם מחציתה אנחנו חיים כבר 40 שנה, והיא כשבילנו משפחה מורחבת. לפעמים התלות בחברה מוגזמת, אבל בעיני זה מחיר שכדאי לשלם בשביל היתרונות. יש הגבלה מסויימת של החופש, אבל מכיוונים אחרים יש לי הרבה יותר חופש. אני מעריך, למשל, את התלות הכלכלית באנשים שיש איתם קשר עמוק ואמון שהחלטותיהם נעשות מתוך כוונות טובות, מאשר את התלות הכלכלית בחברה שמחוץ לקיבוץ. התלות בקיבוץ יותר סימפטית מכל מצבי התלות המוכרים לי של אדם בסביבתו. כתבתי שני ספרים לפני שקיבלתי יום כתיבה. [illegible] הדרך וביום אני כותב בתנאים שמעוררים קינאה אצל סופרים עירוניים. אני פנוי לפי רצוני, בלי שום דאגה כלכלית, עם גיבוי, עידוד ואהדה. [illegible]

[illegible] זה תלוי במצבי הרוח שלי: אני כותב מה שבא [illegible] להפסיק באמצע רומן ולכתוב סיפור או שיר. [illegible] אני נותן לקצרים וליצירתיות ולדמויות שאני [illegible] אותי – ולא להפך.

[illegible] לומר – „יותר מדי הוא אחיו התאום [illegible] במלים אחרות, אל תגזים בשום דבר. [illegible] משהו, לא צריך לגרוש בו את החדר, [illegible] לטעום בו. אני משוגע על האוכל החלבי אבל [illegible] מאוכל צרפתי משובח. יש בי פתיחות עצומה לאפשרות של הרחבה. אלמלא זה, הייתי ממשיך לאהוב רק ערבסקות. לצערי, לא נשארו לי הרבה חפצים מבית אבא בחלב. „עתיקה" היתה מילת גנאי, חפץ שבושה לקחת כשעוברים לחוש מודרניים. רק אדם לא משכיל יקח איתו כמטען סירי נחושת ורקמות ואת עשוי מעשה חושב של עופרת יצוקה למקום שיש בו תנור חשמלי וסירי אלומיניום, הכל לפני שליט[illegible]

אני עסק ברקמה של [illegible] קודש ובגדים. השארנו מאחורינו דברים נפלאים ביופיים ובאמנותם. [illegible]

[illegible] היתה מושרשת [illegible] שבה כל מה [illegible] הוא היפה, [illegible] לכרוע ברך לפני [illegible]"

פתוח ולאסוף מכל הטוב והיפה, כיחיד, ועל אחת כמה וכמה כחברה.

בחדר המגורים שלנו יש ציורים של מנשקה קרישמן שעבד איתי בדיר, דיר שגידל ערימה של אנשים כמו קרישמן, בוקי שוורץ, פרופ' נחמיה לב־ציון, פרופ' עזרא סרן, פרופ' נורית גוברין, שמואל שי ואחרים. הכבשים של מנשקה הם הכבשים שלי. אצלי הם יצאו בסיפורים הראשונים שכתבתי. וזה ציור של אגם, איתו התידדנו כשהיינו בשליחות בפאריס. זה ארדון, „איילת השחר", אלה רפרודוקציות של קרמיקות של פיקאסו ופה עבודות־יד של הילדים והנכדים.

שטיח־הקיר הזה הוא הקשר המקסיקני שלי: שם נמצאים מרבית בני משפחתי, למעלה מ־500 נפש. אני עוסק בספרות אבל משוגע גם לאמנות פלסטית, ויש לי לא פחות ספרים בנושא. הצימצום בתחום אחד לא עונה על הצרכים שלי. יש דברים שהם בשבילי נכסי צאן ברזל; פיקאסו, מירו, מודליאני, שאגאל, ויש דברים מתחלפים. היתה תקופה שאהבתי יותר את האימפרסיוניסטים, היתה תקופת רודן, במקסיקו נפתחה לפני האמנות המקסיקנית הפנטסטית. עכשיו יש דברים אחרים שאני רוצה להתנסות בהם ולהעשיר את עולמי.

אני מאוד אוהב תיאטרון, החל מהקלאסיקה וכלה במודרני. התמיהה הגדולה שלי עם עצמי בכתיבה היא שאני לא כותב דרמה. כשלימדתי, השעורים הכי נפלאים שלי היו שעורי דרמה. כשחלמתי לכתוב היה ברור לי שאכתוב מחזות, ולפני שהתחלתי ממש בכתיבה כתבתי הרבה מערכונים שהועלו במסגרות קיבוציות. כתבתי מחזה אחד, והוא לא הוצג. יתכן שזה מעכב אותי, ואולי יש סיבות יותר עמוקות, אבל עובדה שעד היום, זה סוג הספרות היחיד שלא כתבתי.

בטלוויזיה אני רואה „מבט", „סוף ציטוט", „זה הזמן", תוכניות כמו „כן, מיניסטר", וזה כבר יותר מדי. העתונים, הם גולדהזמן הגדול ביותר, ואני לא יכול להשתחרר מזה. קורא הכל, בעיקר מוספים ספרותיים, כי אני מבודד. מצד אחד אני שמח שאינני בתוך הרבנים, הקליקות. מצד שני בהחלט חסר לי המגע האנושי, החברי והמקצועי עם אנשים שעוסקים באותו שטח.

עד שהתחלתי לכתוב קראתי המון. עכשיו אני קורא פחות ובקצב מאד איטי. מסוגל לקרוא עמוד ולשקוע שעות במחשבות. מרגיש צורך לעקוב אחרי מה שקורה בספרות העברית. יצא ספר של שמיר – לקחתי, של שמאס – קראתי. לקח לי חודשים לקרוא את „עיין ערך אהבה". זה כתוב ע"י בחור בעל כשרון כתיבה יוצא מהכלל, ואם ילמד גם את חוכמת המחיקה – יהיה סופר גדול. אני קורא גם בשפות אחרות שהקריאה בהן עוד יותר אישית, אבל יש בה טעם מיוחד. אוהב שקספיר וראסין – שתמיד לימדתי באהבה רבה ואני מכיר לאורך, לרוחב ולעומק, קפקא, תומאס מאן – שזה תענוג בלתי רגיל לקרוא אותו מחדש, רומאן גארי, דילן תומאס וגם פיוטים של מחזורי התפילה. לא קונה הרבה ספרים, משאיל בספריה; העובדה שמותר לי לקנות ספרים לצרכים שלי על חשבון הקיבוץ מגבילה איכשהו את התיאבון לקניה.

בכל ערב, באותה פינה בחדר האוכל, עומדת קערת האשל. לפעמים אתה מקשה, אבל אחרי יומיים בפאריס אתה מתגעגע לזה. ולנוף, החרמון המושלג, הדשאים הנפלאים ותעולת השחורה של המוקלטים. דמות השונה בכל שעה בשעות היום ומגוונת בצורתי ציפורים. אנחנו חיים בפסילות שבין שלווה מוחלטת, שקט חיצוני ופנימי ומשבר חד למתח כשמתחילים קלות תקריות ומתיחות. זה לופת אותך בקשר [illegible] שבשבילי הוא בית.

מה מדאיג אותך? גורלם של יהודי סוריה, ועתידן של מאות הנשים שאין להן סיכוי להקים משפחה מפני שאין שם גברים.

מה מרגיז אותך? האגרסיביות של החרדים, תשדירי הטוטו, הלוט והפיס; שטיפת־המוח הממלכתית האנטי־חינוכית.

במה אתה גאה? שהצלחתי לשלב את היצירה האינדיווידואלית עם היצירה הקיבוצית הקולקטיווית.

מה היתה נקודת המיפנה בחייך? כשיצאתי, בגיל 39, ללמוד באוניברסיטה, ובעקבות זה פניתי לכתיבה.

על מה אתה מתחרט? שלא שמרנו מעבודות הריקמה שאבי עיצב ועשה בחלב.

את מי היית רוצה לפגוש לשיחה? את הרמב"ם, את שייקספיר ואת פיקאסו.

את ידו של מי לא היית לוחץ? ערפאת ואריק שרון.

מה מעצבן אותך? אנשים עצבניים וכלבים נבחניים שאינם נותנים לישון.

איך אתה מפנק את עצמך? הצגת תיאטרון, ביקור במוזיאון, מאכלים טובים ומלבושים נאים. אני לא לובש בגדי עבודה כחולים. יש לי התנגדות להיות חלק מהעדר, מאוד אוהב לבחור בעצמי את בגדי.

מה החולשות שלך? לא יודע לשחות, לא יודע לרקוד ואני נהג כל־כך גרוע שהורדתי את עצמי מהכביש – ואני טוען שמגיע לי על כך פרס אזרחות טובה.

מה אנשים אוהבים אצלך? את ההומור שלי.

מה משעמם אותך? אספות כלליות, ועידות, כנסים וכדומה.

מה ישראלי בעיניך? קיבוע ביום חג, גבר יחף במכנסיים קצרים וגופיה עם כרס וקרחת, שירים רוסיים בעברית וקללות ערביות במבטא גליצאי.

אתה עוסק בספורט? לא, תודה (ואל תספרי את זה לרופאים שלי בתל־השומר).

איזה ספר אתה קורא עכשיו? גמרתי את „על אלים, שוטרים והאיש הקטן" של אומברטו סטנטיני, ואני קורא שירים של קאמינגס ואת „הזכרון של אברהם" של מארק האלטר.

מה זכרון הילדות החזק שלך? אני כבן שלוש, יושב עם סלסילת נצרים מלאה פוסטוק חלבי. מולי ילדונת יפהפיה שהיתה מיועדת להיות אשתי, ושנינו מחסלים את הפוסטוקים עד כאב־בטן.

מי היו גיבורי ילדותך? גיבורי „זכרונות לבית דוד".

מה רצית להיות בילדותך? סופר.

אילו יכולת, מה היית משנה בעצמך? הייתי רוצה להיות פיזית חזק יותר, ומנטלית – רגוע יותר.

מה גורם לך סיפוק? לסיים יצירה, להשמיעה לאשתי ולראות בעיניה שהיא מוצאת חן באזניה.

מי בעיניך אשה יפה? אשה זו יפה בשבילי. נקודה. הדבר הכי יפה בבריאה. אני לא יודע מה זו אשה לא יפה.

ראיינה: נורית ברצקי
צילום: שמואל רחמני

מאיר יעקובי: פצע פתוח

(המשך מעמוד 8)

"הסר מן הבקבוק". משהו סדי, לא מלאכי, כמאיר: עצוב, סוחף, אופף. עוצמה היודעת את גבולותיה, תאמר לי יעל מרום, פעם דוידסון. מאיר היה אהבתה הראשונה.

שלוש נשים מחזיקות במאיר בדמיונן. יעל, גננת עסיסית, הכירה אותו כנערה בבית־אלפא. הוא לא חזר אליה מן השבי, אחרי ארבע שנות חברות, אלא הלך ישר אל זרועותיה של תמרה שהרתה לו. הם נישאו, וכשילדה את מאיר הבן כבר לא היה מאיר האב מרים. יעל, המתגוררת עם בעלה וילדיה בקיבוץ עין השרון, נמסרה מכל התמונות והמכתבים. „לא רציתי להכאיב גם את בעלי", היא אומרת, אבל נכנעת לפיתוי להציץ שנית אל תוך נהר הזיכרון. יעל מזמינה אותי לקבוצה, עדיין חשופה לכאב, פצועה. למה לא חזר אליה מן השבי? „לא ברור איך יכולים למחות, או להמשיל למחות, יחסים של שנים. לא ברור לי מה אפשר להבין, מה הגורם לכך?"

יעל אינה אומרת הרבה. זורקת פה ושם מלים כגשר בין שתיקות ודמעות. כבר הורידה עליו מסך? „לא, לא מסך, אף פעם לא. אבל מלים לא תהיינה מרוייקות. פעם הוא הלך לפטרה, לבדו. זה היה אז באופנה, מבחן גבריות. התאמן שבוע ימים, אך פתאום בדרך לשם חש שאולו כוחותיו. הוא פשוט חזר, ופשוט סיפר שלא עמד כוחו. הדבקות של נמטרה היתה עד גבול מסויים. בשביל זה צריך אומץ אמיתי, ולא משהו שנראה כלפי חוץ כחווק. כשהגיע לקיבוץ, בעקבות גירושי הוריו, היתה לו נפילת פרקים. הוא התגבר עליה והלך לצנחנים משום שכה הקיבוץ הארצי התנגד שחבריו יתגייסו לצנחנים שנחשבו יוצאי אצ"ל. אני זוכרת איך שב הביתה בתקופת הטירונות, מזועזע מפעולת קיביה. אחרי 101 פשטו, השמידו, ואחר כך עוד רקדו משמחה ... הוא אמר שזה רצח וזה דוחה אותו. אחר כך, פשיטה על כפר נחלין, סיפר שהאירו עם פנסים כדי שלפגוע בנשים וילדים. הוא התנדב לצנחנים כי ... יש לאנשים כמוהו יכולת לשנות מכפנים אמות מידה מוסריות".

„תראי", אומרת יעל, „לא קל לי עם משהו שאולי אסור לספר". אבל ברור שהיא חיכתה לרגע הזה, ... מרגש אשמה. „כשהגיע אלי מכתבו הראשון של מאיר מן השבי, באו גם שני חוקרים צבאיים לחקור אותי אם ידוע לי על מה נפל מאיר בשבי, מה עשה ... האמת היא שידעתי, אבל לא ממנו אלא מחבר ... הסקרנות הילדותית לדעת אם מה שאני יודעת הוא נכון, הכשילה אותי, וסיפרתי להם. הם לא האמינו שהמידע לא בא ממנו. אז אולי הכשלתי אותו, ואולי בגלל זה שפטו אותו. ואולי משום־כך ניתקו יחסינו". ייתכן שכרוך זו פותרת לעצמה יעל קצת מחירת עשיה. כך או כך, היא אומרת, „לא האשה השניה לקחה אותו. כשהיה בשבי כתב לי לא לחכות לו. הוא רמז על דברים שמשתנים בו. וכשחזר לא הסביר לי אף פעם מה השתנה". כשמאיר נפל „לא הייתי שייכת לאבל. תמר אשתו הזמינה אותי, אבל כבר לא היה לי חלק. אולי רציתי חלק, אך לא היה". האהבה למאיר נפקאה לתוך פנטזיה. יעל יודעת כי היא נשארה עם האהוב האידיאלי.

„אף פעם", אומרת יעל, „לא הבנתי את המשפט שעשו לו. בעיני החיים חשובים יותר, ואם מאיר נכנע, לא היתה ברירה. גם בעיניו זה היה כך. חברים שאמרו שהיתה מצידו כעין התאבדות במיתלה, משום שראו אותו ממשיך לרוץ שם פצוע, טועים. אי אפשר להלביש עליו דיכאון. הוא היה אוהב חיים בסיסי. אם המשיך לרוץ זה כדי לא לרפות ידי אחרים".

האשה השניה, תמר אם בנו, נישאה אחר מותו בבית־אלפא. היא לא רוצה לדבר. מערכת יחסיה עם משפחת מאיר טעונה שנאות ותככים ומוטב לשתוק. הילד מאיר בן מאיר חלה בשיתוק ילדים, נפגע גם ... שוחה, נותח ושוקם. היום הוא חי בארצות הברית.

האשה השלישית זו אמו. געגועים לבן הם כמו שעשוע לאהוב. חביבה סלע: „הוא אהב את אמא, זה

מאיר וגד זבולון (מימין) לאחר השיחרור מהשבי: „פיקוד הצבא חייב בשיקולים קרים".

„גם המתים מרגישים. זה ברור שהוא לא הלך בשקט לעולמו. הוא היה השעיר לעזאזל של הצבא. המפקדים הבכירים מעלו באמון שמאיר נתן בהם".

היה שיגעון. אני זוכרת את עוצמתו. עוד בבטן הוא רפק ודפק. הענק מכריז על בואו. כל הילדים ינקו עשרים דקות, הוא היה מרוקן אותי בשתי דקות. כשהיה בן ארבע־עשרה הגעתי לו עד הכתפיים. כשפגש חברים היה אומר: תכירו, זאת אשתי. את מבינה, הוא נראה מבוגר, ואני צעירה. אלוהים, לא נשאר לי דבר אחריו. הוא היה כל־כך קשור אלי עד שפחדתי כי לא יתחתן לעולם אם לא ימצא מישהי דומה לי. כשחזר מן השבי הוא הניח עלי יד גדולה ורכה, הצמיד ראשו לחזי, כי ראה את תשיבה הפתאומית בראשי. מעכשיו, הוא אמר, יהיה לך רק טוב". לידה על גבי קבר.

מאיר הוא פרי נישואין שכפתה עליה אמה של חביבה בהיותה בת ארבע־עשרה, כמנהג יוצאי עירק בשכונת גבעת שמואל בירושלים. בחרו לה גבר בן עשרים וארבע, כשהיא עוד שיחקה בכדור. „פעם אחת קמתי בלילה, בכיתי, וקראתי לאמא מהחדר הסמוך: מישהו קורע לי את התחתונים. לא היתה תשובה. מתרגלים. בת שש־עשרה ילדתי את בתי הבכורה ובעקבור שנתיים את מאיר. הו, אני שאהבתי כל־כך לצחוק, כל חיי בכיתי המון. אני יכולתי להיות מאושרת מדברים קטנים, להדליק נרות בירושליים במטבח. לראות את החרסינה נוצצת. לא היו לי יומרות. ואחר כך היה מר, מר, מר. גברים, את יודעת, עיניהם נצצו כשהביטו בי. טוב, אז מה נשאר מכל זה? לא נשאר כלום".

היו גירושין. מאיר נשלח לבית־אלפא. ואחר־כך נישואין שניים, עם עוד בן ובת. ב־1968 נפל הבן אבשלום. בעלה השני נהרג לפני שלוש שנים בתאונת דרכים. גם אחותה נהרגה בתאונת דרכים. אביה נשרף חיים בדליקת פרימוס. „אני שחקנית מצויינת, מטיילת עם הכלב שלי ברחוב, כולם מלטפים אותו, עובדת בגינה, מאוד חרוצה. אנשים עוברים ליד הגדר ומציצים. הם מקנאים בגינה שלי. אני מתברחת איתם מעבר לגדר, אבל לעולם לא מזמינה פנימה. לא הולכת, לא מזמינה. שנה אחרי כל מוות אני משחררת את כולם. יוצאת לבדי לקברים. סורגת, לומדת אנגלית, מחלקת פרחים לשכנים. גם קופת חולים גוזל זמן. וגם המון בעיות עם הטלפון ובזק". עסקנות השגרה-גשר על פני תהום. בשטפונות הגשמים האחרונים נזכרה בבניה, יצאה החוצה וזעקה אל השמיים: מה זה פה אין כאן גברים שיפתחו את הניקוז? מישהו אולי חשב שהיא משתגעת.

חיוניותה של חביבה, אולי ממנה ירש אותה מאיר, הפכה את הסבל למנוע הקיום שלה, מקור זיקתה לחיים. כמעט בהלצה אכסורדית קורה שאני שואלת אותה: „והתאבד, חשבת?" חביבה נועצת מבט מתפזר, טובעת בשכחה: „תני לי רגע לחשוב. למה לא התאבדתי? שכחתי למה. כחיי, שכחתי למה. אבל את מאיר שאלתי, איך זה לא עלה בדעתך להתאבד אחרי העינויים האיומים בשבי? את יודעת, הסורים העמידו אותו חמישה ימים ולילות בעמידה, אחר כך חיממו וקיררו אותו לסירוגין, העמידו אותו בחושך, סינוורו בפנסים חזקים, ובחזרה לחושך. מאיר השיב לי: השתגעת? אני לא לעולם לא הייתי מתאבד! אז שלא יגידו לי, לאימו, שהוא חיפש מוות במיתלה.

„גם המתים מרגישים. זה ברור שלא הלך בשקט לעולמו. הוא היה השעיר לעזאזל של הצבא. המפקדים הבכירים מעלו באמון שמאיר נתן בהם. לפני שיצאו לפעולה בגולן, הם לא קיבלו הוראה מה לעשות אם יפלו בשבי (חביבה מראה כהוכחה את פסק הדין של מאיר בבית הדין הצבאי לערעורים) אני חשתי מה עובר עליו בזמן המשפט. הוא היה מדבר אלי והגבות שלו רוצות להתחבר עד שנוצרים חריצים עמוקים. רציתי להושיט יד ולמתוח לו את החריצים. אבל העמדתי פנים שאיני רואה דבר".

בשנת 1961 כתבה חביבה אל ראש־הממשלה ושר־הבטחון דוד בן־גוריון: „היה לי בן, שהוא היה תפארת חיי. חייל בחיל הצנחנים... פעם קרה מה שקרה והוא נכשל מילוי תפקידו. כך בכל אופן קבעו שני קצינים בכירים בצה"ל... שני הקצינים הבכירים החליטו שבני לא היה בסדר ושהוא לא היה צריך ליפול בשבי, זאת אומרת לא היה צריך לתת פקודה להיכנע... התחילו חוקרים אותו שעות וימים עד שראיתי והרגשתי כי מה שהסורים לא הצליחו לעשות כנראה שיצליחו הישראלים. הם פשוט שברו אותו. אחרי כל זה הודיעו לו שמעמידים אותו למשפט. לא אוכל לתאר לך את הזעזוע שעבר עליו..."

וכך גוללה חביבה את סיפורו של מאיר יעקבי שהתחנן אחרי משפטו שיקחוהו לפשיטות, שיקבלוהו לקורס קצינים. לקורס לא נתקבל אך כשפרצה מלחמת "קדש" הלך משום מה עם הסדירים, לא עם אנשי המילואים אליהם השתייך. „נדמה לי שהיה חסר קבר אחד בבית הקברות ואת זה הוא מילא", כתבה לבן־גוריון, „עכשיו אני אם שכולה. אמרת שלא מתאים לנו השם שכולות, שאנחנו צריכות להיות גאות. האם גם אם כמוני יכולה להיות גאה אחרי כל מה שהקצינים הישראלים עוללו לבנה...אני לכשעצמי מרגישה מוכה ומושפלת, ולא אגזים אם אומר שהשתלשלות העניינים לפני נפילת בני מכאיבים לי לא פחות מנפילתו, כיוון שהוא נפל ובתוכו מקננת ההרגשה שהוא לא הביא שום תועלת למדינה, להיפך."

בן גוריון השיב לה כעבור חודש. הוא ציטט את דברי מזכירו הצבאי אל"מ נחמיה ארגוב שתאר את נסיבות נפילתו של מאיר וקבע כי „מאיר היה הלוחם האמיץ והשקול ביותר... גיבור וחייל נאמן... מספר נוער". באשר לשבי ולמשפט, כתב לה בן גוריון כי אינו מעז לדרוש ממנה לדון בדברים בהיגיון קר, „אולם אני ופיקוד הצבא חייבים בשיקולים קרים, ולפעמים גם אכזריים לטובת הצבא כולו... השופטים – אם כי טעו – אני בטוח שעשו בתום לב ומתוך

(המשך בעמוד הבא)

מאיר יעקובי: פיצע פתוח

(המשך מהעמוד הקודם)

מילוי חובה". וכך נסלח לשופטים משום טוהר מניעיהם הלאומיים, וגם מאיר זכה לחנינה אחרי מותו, בינואר 1957, בידי הנשיא ובהמלצת בן־גוריון. „חנינה", הסביר בן־גוריון לחביכה, „היא ביטול האשמה מלכתחילה." בהעדרו של מאיר החי בעת החנינה משמעות הצעד היא בעיקר שיכתוב היסטורי, לא גאולת נפש. „אחרי הכתבה הזאת, אולי אמות בשקט.", אומרת לי חביכה. רוצה להמציא לו מנוחה נכונה, חשה את ערב מנוחתה.

מאיר יעקובי, כמו גם חבריו בסיירת המודיעין המיוחדת בפיקודו של מאיר הר ציון שמנתה 16 לוחמים, היה הפועל השחור, המתלמד של המודיעין הצה"לי בשלבי התהוותו. „הצרכים הכתיבו את הפעולות", מסביר לי מיכה בן־ארי (קפוסטה), ממפקדי הסיירת של הר־ציון, ומפקדו של יעקובי ב"קרש" בגדוד של אהרון דוידי. משום כך אין בן־ארי מסכים שהיתה רשלנות בתכנון המבצע המודיעיני שבמהלכו נפלו יעקובי וחבריו בידי הסורים. הגישה הצבאית היתה ש„זה מה שיש" ועם זה עושים מה שצריך. הצנחנים הסכימו גם לפעולות מוזרות בתנאים מוזרים. הקרבה, היה שם המשחק.

. אבל משה שרת, אז ראש הממשלה, היה אכול ספק. ב־13 בינואר 1955 כתב ביומנו: „התברר בינתיים כי כל ארגונו של מבצע זה לקה בחוסר אחריות מבהיל. נשלחו אנשים צעירים ללא קשיש בראשם, לא תודרכו כלל למקרה של כישלון, והתוצאה היתה שבחקירה ראשונה התמוטטו וסיפרו את כל האמת. לפי הרושם הכללי נתגלתה כאן רשלנות פלילית מצד אמ"ן, הווה אומר מצד בנימין גיבלי". אבל בנימין גיבלי, אליו אני מתקשרת לברור העניין, אומר לי מיד בטלפון שאינו זוכר כלום. שמו של מאיר יעקובי אינו מעיר אותו משום תרדמה, כי הוא בקושי מוכר לו. רק איזכורו של אורי אילן מעורר. אבל אין לו חשק לנבור בניירותיו, וחוץ מזה, הוא נוסע בעוד יומיים לחו"ל.

אדם מת לבדו, ורק הוא יודע איך ומה. באים אחרים ומקשטים. מיכה בן־ארי ראה אותו נפצע ומת במיתלה במרחק עשרה צעדים ממנו. הוא לא זוכר שהיתה שם ריצה מפוארת קדימה, כשהוא שותת דם אחרי פציעתו, אבלהדבר אינו מקטין את הערצתו למאיר הלוחם. „הוא לחם כתמיד, באומץ וחכמה, אבל לא הסתכן לשווא. הוא חטף צרור, ראיתי אותו נחבט בקרקע. מת במקום."

מצד שני, המג"ד שלו אהרון דוידי חושב שמאיר נהג באופן מוזר לפני קרב המיתלה, בהסתערות קודמת על משלט תמר, יום וחצי לפני מותו. „הזחל שלו עלה על מוקש, הוא החליף רכב, וכשהסתערנו על המוצב הוא עמד זקוף וירה במקלע. האחרים כולם כופפו את הראש. ביקשתי ממפקדו, מיכה בן ארי, להגיד לו שלא יעשה גבורות גדולות. נראה שהיה כאן רצון להוכיח משהו, אולי איזו כפרה".

ואולי היה כאן יאוש, שאת פרטיו לא נדע לעולם, אחרי שהצבא בגד בו, ואחרי נישואיו התפוזים לאחרת. אסור לומר יותר מכך. הזמן מבליט את עוולת מאיר יעקובי: כי היום, כמו שאומר לי דוידי, מקבלים בקול תרועה שבויים שנאספו על־ידי האויב כשנתם כביצים עזובות. היום, אומר לי בן־ארי, מפקד צנחנים נועז, מי מוכן למות למען אידיאלים? לא אני, ולהם, בפיקודו של מאיר, היתה ברירה למות או לחיות, והם בחרו בחיים ולא נגרו בכך בשום אידיאל.

חובת האדם העליונה היא כלפי חיין, וכך סבר מאיר כשבחר להיכנע לסורים. ואם גרמו לו עינויי רוח לבחור בכל זאת במוות, חטאנו. שוב למנוחתך הנכונה, סמל מאיר יעקובי, מספר אישי 284938, רב־אלוף החיים.

שרית פוקס

אני רצחתי את ארלוזורוב

(המשך מעמוד 26)

כרטיס הביקור שלו „בשפה של החבר'ה, בגובה האף", ובין היתר אמר: „בא לי לאכול. ביקשתי סטייק, אז נותנים לי משהו קטן, בקושי רואים אותו. איפה הזכוכית המגדלת? אני שואל את המלצר. אז הוא עונה לי: יותר טוב בלי, שלא תראה את החיידקים. לקחתי המבורגר, קיבלתי עוד יותר קטן. ואת החיידקים אפשר לראות בלי זכוכית מגדלת. באותו יום נשבר לי הזין והלכתי לחבר שלי אריה. חשבנו, בדקנו, ראינו, שאלנו. באו לנו שני רעיונות טובים. מעורב ירושלמי רעיון טוב לבן־אדם רעב שיש לו קצת כסף בכיס, ועופלאפל – רעיון מצויין לבן־אדם תפרן".

גרינברג ירה באפלה. אבל המודעה גרמה היסטריה. לא רק בתגובות, גם במכירות. „זה הביא לי המון עבודה. היתה כותרת טובה וגם הטקסט מצא חן בעיני אנשים. המטרה היתה לעצור את הבן־אדם בצורה תקיפה, לא צפוייה. אתה ממש מכריח אותו לקרוא מה שיש לך להגיד. אתה אומר לו: בוא תנסה, מה כבר יש לך להפסיד. הסלנג לא נראה לי כל־כך פרובוקטיווי. כל הנוער מדבר ככה. אבל כנראה שיש פער בין השפה היומיומית למה שאנשים מוכנים לראות בפרסומת. עם הזמן המכירות היו אדירות. הגעתי אפילו לטונה בשר בחודש. היתה בוחטה עצומה של כסף, בעיקר אם זוכרים שהמקום עצמו ב'לונדון מיניסטור' היה קטן מאוד".

גרינברג לא נתן לציבור להתאושש מ"הזין השבור" שלו ושילח באומה מסר חדש: „למה נשים גומרות לאט". הפרק השני בסדרת המעורב. „חשבו שאני שוביניסט. שטויות. לא היתה כאן שום כוונה אנטי־פמיניסטית. להפתעתי, הפעם התגובות היו הרבה פחות היסטריות, למרות שנגענו כאן בטאבו, בסקס". הפרק המסיים את הטרילוגיה היה מודעה בנוסח „נשים כותבות לחיים גרינברג".

באותה תקופה הוא היה המלך הבלתי־רשמי של איזור "לונדון מיניסטור", והתקשה לחצות את הכביש. התגובות היו בנוסח "מעורב תל־אביבי". לצד טפיחות "סחתיין" והזיות רטובות, היה שם גם הרבה כעס בעיקר של נשים ודתיים. הם כתבו לו וגרינברג ענה בהנאה מרובה. החגיגה נמשכה שנה־שנתיים ובשלישית הואט קצב המכירות. תוקף חוזה השכירות פג והוא עזב את ממלכתו, פרש מעסקי ה"מעורבים", ונשאר עם הפרסומת שרודפת אותו עד לבנון. על אחת הג'בלאות פגש צעיר שטען בתוקף שהוא מכיר אותו. כל הניסיונות לחפש קווים מקבילים מהחיים עלו בתוהו, עד שהבחור נזכר: „אתה זה שנשבר לו". אגיו, מיותר לומר, לא אהב את הסגנון הזה.

לפני שלוש שנים, אחרי כמה ניסיונות כושלים להשתלב במשרד פרסום, החליט חיים להיות עצמאי והצליח להפתיע אפילו את עמיתיו, כשכבש את הירחון המקצועי "אותות" (של איגוד המפרסמים והפרסומאים) במסע פירסום אישי בהמשכים, בנוי משלוש מערכות. „כדי לפרסם ב'אותות' אתה חייב להיות שונה ומקורי, כי הקהל שלך זה אנשים שמבינים בפרסום וותיקים במקצוע". הוא השתמש בתחבולות לשון וגרפיקה כדי לשכנע לקוחות בשנינותו וכושרו לרתק קוראים בעזרת סגנון חדש. „עכשיו אתה חייב למכור מקררים לאסקימוסים", הכתיר את המודעה הראשונה, תחת תמונה צבעונית של ביצייה. כותרת המודעה השניה היתה נועזת יותר, „כמה עולה קילו בשר?", כשבתמונה מעליה נראה תינוק שוכב על משקל. בגוף המודעות דיבר על מלחמת הקיום בתקופה של מיתון כשהסחורות רבה והלקוחות מעטים ודרוש פירסומאי מבריק שידע איך להביא אותם לחנויות. מי שהגיע לתוכן כבר נפל בפח שחיים טמן לו בכותרת. הרבה נפלו.

את הצלחת שתי המודעות סיכם במודעה שלישית שהפילה כמה אנשים מהכסא. הכותרת: „אני רצחתי את ארלוזורוב", ומעליה גרינברג מצולם בפוזות של אלבום פושעים משטרתי עם מספר סידורי, פנים ופרופיל. „אם ימשיכו לכתוב עלי", כתב שם, „אני גם מוכן להודות שרצחתי את ארלוזורוב, הרי בסופו של דבר רק התוצאות קובעות. היום אני עובד בשטח. באיזה צד אתה מעדיף לפגוש אותי? בצד של מתחריך, או אולי אצלך במשרד. השמפניה על חשבוני".

בפעם הזאת נאחז חיים בשולי המוניטין של אורי צבי גרינברג שחולל בזמנו סערה כאשר קרא לפרשת רצח ארלוזורוב "עלילת דם" ולחם בכל כוחו לטיהורם של אברהם סטבסקי, אבא אחימאיר וצבי רוזנבלט. חיים ניצל את הפרשה ל"אגו־טריפ" אישי ומסחרי. פרות קרושות? „אין אצלי דבר כזה".

קשה שלא להתרשם מכושר ההמצאה שלו, מיכולתו ללכת צעד אחד לפני מתחריו, במיוחד כשמעולם לא השתייך למשרד פרסום גדול. אבל קשה גם להשתחרר מפולחן האישיות המטורף שלו. גרינברג: „נכון, יש כאן גם ניפוח אגו, אבל לא במונחים שאתה חושב עליהם. אני לא שחצן. יש לי בטחון עצמי ויש בי מקוריות. עובדה שהייתי הראשון שעשה פירסומים כאלה. האגו חשוב לי בדברים שאני עושה כאיש־מקצוע, כפירסומאי, לא כאחד שמופיע הרבה בתקשורת. זה פחות חשוב. מה שחשוב זה כמה אנשים יפנו אליך אחרי־כן בהצעות עבודה".

בחוג הפרסומאים הדעות לגביו חלוקות. יש הטוענים שגרינברג הוא באמת קופירייטר עם ראש אחר, שמצליח להכניס עניין כל פעם מחדש עם כיווני המחשבה הייחודים שלו. לעומתם יש אחרים שמלגלגים על שיגעון הפרסום העצמי שלו. „הוא משקיע את כל כספו במירוץ אחר האגו שלו", הם טוענים.

אין קו אדום? הכל כשר? הכל עובר?

„הקו האדום בפרסום הוא הקו האדום בחיים. גם כאן אני פועל לפי קריטריונים מוסריים שלי. אין לי כוונה להרגיז סתם".

בכל זאת, עם הקליינטים שלו הוא הרבה פחות פרוע. יודע שגם הבדקות מתונות לא תמיד בראש שלהם. הוא נאלץ להתפשר ולא תמיד מאושר מהתוצאה הסופית. דוגמאות: לחברת בנייה אחת חיבר „הימנון לתרבות דיור אחרת", ולמתחרה הציע „ריוות עם ארבעה כיווני רוח". חברת שמירה הציע למכור בסיסמה „הצטרף למועדון ולך לישון". כותרת למודעה המוכרת כלי נגינה: „התזמורת מצטרפת למחיאות הכפיים". הלקוחות שלו באים מפירמות גדולות. רהיטים. שעונים. מכוניות („קח אותה לנסיעת מבחן ולא תרצה להחזיר את המפתחות"). מרכולים („הנחות מההגדות"). חברה לדודי חשמל („אל תישאר עם הסבון ביד").

גרינברג מודה שאילו היה צריך להאמין בכל מה שהוא מפרסם, כבר מזמן היה נהפך לקבצן. מדי פעם הוא מחדש את מתקפת הפרסומת האישית. בחודש שעבר שוב חיכה מתחת לחגורה כשקנה את השער של "אותות" וקבע בו את תמונתו. הכותרת: „קופירייטר עם ראש אחר". המסר בגוף החוברת: „אין אפס. מה שטוב בשבילי – טוב בשבילך".

עכשיו הוא מתכנן מהלך חדש. בתמונת השער ל"אותות" החדש הצטלם מהעורף, מבלי לחשוף את פניו. גרינברג, סומך על הפופולריות שלו, מסתפק כאן במשפט כמו „האם אתה מכיר את הטיפוס שמסוגל לעשות מודעה כזו. זה אומר שאני יכול לפרסם גם את המוצר שלך". כמובן שצרף מספר טלפון.

וזה לא סוף העולם. מלבד הפירסום יש לו גם פאב, "הכוסית", ליד עיריית תל־אביב. מקום מפתיע. אווירה סולידית, לא תנ. לדבריו, גם זה נעשה במורע. רעש יש לו מהפירסום. בפאב הוא מחפש את השקט. „היתה סביבי מהומה מספקת בתקופת ה'מעורב הירושלמי'. זה עשה לי תיאבון לשקט. הפאב הוא גם השלמה לפירסום. לא רציתי להיות תלוי במשכורת חודשית וחיפשתי סוג אחר של עצמאות כלכלית. הפאב לא בא להיות המוני. לא רציתי שיבואו לכאן אנשים שלא מוצאים חן בעיני. לכן, כמעט כל מי שבא לכאן מכיר אותי". חיים גרינברג שולף צילומים של הפאב. באחד מהם ג'יפ צמוד לבר. „אתה רואה – בא בחור, נכנס עם הג'יפ, ואני בלי חשבון הולכתי לו בירה על המכסה של המנוע".

מאת אבי מורגנשטרן

רוטב אלף ה"ים

תמונות מאלבום המסע הנשיאותי לאוקיאניה, שקלטו יעקב סער צלם לשכת העתונות הממשלתית, ושאול בן־חיים שליח "מעריב", שנילוו אל פמליית נשיא המדינה

מי שייצר התיירות טבוע בדמו, מוטב לו שירחק ממסע נשיאותי. יבשות רחוקות, איים קסומים, מראות נוף עוצרי נשימה ותיות נדירות – כל אלה חולפים על פניך ביעף. לוח ארועים דחוס ונוקשה מכתיב מסלול אנטי־תיירותי. במקום נופי טבע רואים נופים פוליטיים: ארמונות, פרלמנטים ומצבות של חיילים אלמונים. את מקום החי והצומח תופסים שוטרים ואנשי הבטחון.

אם תרצו, אפשר להכתיר את שבעה־עשר ימי המסע עם נשיא המדינה חיים הרצוג, רעייתו אורה ומלוויהם, כסיור באימפריה ששקעה. כל אחת מתחנות הדרך (להוציא את תחנת התדלוק הראשונה בלה־ראוניון הצרפתית) היתה בעבר הלא־כל־כך רחוק אבן בכתר מלכי הקיסרות הבריטית – אוסטראליה, ניו־זילנד, איי פיג'י ואפילו טונגה שהיתה מרצונה לחלק מן האימפריה, וכמובן הונג־קונג וסינגפור, וההפתעה שבדרך סרי לנקה (היא ציילון של העבר), ומומבסה של קניה בדרכנו הביתה. בגלל כל אלה ואחרות בחצי הכדור המערבי, נאמר על הקיסרות בשעתה שהשמש איננה שוקעת בה לעולם.

בכל המושבות לשעבר, השוטרים מזכירים היום את ימי המנדט בפלשתינה־א"י. תרגילי הסדר של משמרות הכבוד לא היו מביישים שום רב־סמל בריטי. ואותו יומן ענק בו רושם פקיד הבנק את עיסקת המרת

[illegible] בודהא באחד [illegible] סרי־לנקה: [illegible] בסוף כמוס.

המטבע, מחזירים אותנו לימים שהלירה היתה סטרלינג.

רק המטוס הנשיאותי משרה עלינו את תחושת הבית. בית המלון היבשתי התורן, בו אנו מבלים לילה או שנים, אינו משאיר כל רושם. בשובם למטוס ממהר איש איש למקומו הקבוע, תולה את בגדיו ומתרווח בכסא הנוח, עד לתחנה הבאה, מרחק של כך וכך שעות טיסה.

והכל מרגישים ונוהגים כמו בבית. מי שרעב, ניגש ונוטל מן המגש כריך זעיר. אנגלי מאוד. שולח יד לארגז מלא קרח ובו פחית משקה מרענן, או מוזג לעצמו תה בספל קל־קר. השרות העצמי אינו מתוייב המציאות. שכן אנשי חיל האוויר שמלאו את תפקיד הכלכל או◀

אורה הרצוג וקנגורו בגן־החיות של מלבורן.

עם מלך טונגה בארמונו: מושבה בקיסרות ששקעה.

קבלת פנים באיי פיג'י (למעלה) ובניו־זילנד (מימין): המרד על הבאונטי לא נגמר בסעודה.

(המשך מהעמוד הקודם)
הדיילת עשו מעל ומעבר כדי להנעים את השעות הארוכות של טיסה. שום חברת תעופה מסחרית לא תוכל להתחרות ברמת שרות כזאת.

גם האווירה היא משפחתית. אנשים נעים בחופשיות בין התאים המחלקים את המטוס. חולפים ליד ה"סלון" של הנשיא או תאי השינה. כך גם הנשיא עצמו. מיד אחרי ההמראה הוא יוצא לטיול לאורך המסדרון, נעצר אצל קבוצה זו או אחרת, מחליף רשמים, מתחלק בחוויות.

למשל: ראש ממשלת פיג'י סיפר לנשיא הרצוג סיפור היסטורי מימי המרד על הבאונטי (לא המצאה ספרותית. מלחים התמרדו ליד האי טונגה והורידו את רב־החובל לסירה קטנה בה שט דרך מיצרי פיג'י עד לבריטניה). נתיב ההפלגה של רב־החובל עבר גם במיצר שבין שני האיים של פיג'י, ואוכלי האדם ניסו ללכדו. ראש ממשלת פיג'י כיום מתאר זאת קצת אחרת: „ניסינו להזמין אותו לארוחת ערב, אבל הוא סרב"...

לאורך כל המסע ריחפה סין בתודעת הכל. רק בהונג־קונג – התחנה החלופית המאולתרת במקום הסיור בפיליפינים שבוטל עקב מצב הבטחון המעורער – ניתן לנשיא להציץ לשעה קלה אל מעבר לגבול. אבל הנושא הסיני עלה בכל שיחותיו עם קברניטי המדינות בהן ביקר. ראש ממשלת סינגפור לי קואן יו דיבר באריכות על עתידה של סין כמעצמה אסיאנית ועל היחסים הצפויים בינה לבין מעצמה אחרת – היא יפאן.

באחת הסעודות הממלכתיות הוצג שגריר סין בפני הנשיא. „חשבתי בליבי, הנה ההזדמנות לקשור קשר ישיר עם סין – סיפר מר הרצוג לאחר מכן – אבל ליתר בטחון שאלתי איזו סין הוא מייצג. ואז התברר שהוא מטאיוואן. התברר שגם שגריר סין העממית הוזמן לאותו מעמד, אלא שהוא התנצל באומרו כי אינו יכול לבוא בשל היעדר יחסים דיפלומטיים בין פקין לירושלים".

עם נשיא סרי־לנקה: סין ריחפה על כל המסע.

שיט מול בנין האופרה בסידני: פסק זמן מהנופים הפוליטיים.

כללי הטקס מכתיבים הקפדה על לוח זמנים מדוייק. משימה לא קלה לאורך מסלול בין־יבשתי של אלפי קילומטרים. הקברניט שלנו, אל"מ בני, ואנשי צוותו עשו הכל כדי לשמור על דיוק מירבי. רק בנחות המטוס בנמל התעופה בן־גוריון השתבש הלוח. הקברניט דיווח בנימה יבשה ועניינית במערכת הקשר הפנימית: „נחתנו בשעה היעודה והיינו מוכנים לפתוח את דלתות המטוס בדיוק בשעה שבע בבוקר. אבל מגדל הפיקוח הורה לנו לעצור ולהמתין, כך שלא נגיע לחנייה במועד. מסתבר כי מישהו מן המכובדים הישראלים איחר להגיע לקבלת פני הנשיא...■

רעיית הנשיא בגן הבוטני הטרופי בסינגפור: בדרך כלל תפסו שוטרים את מקום התי והצומח.

לאכול בחוץ

רומנית חדשה

נו, שיהיה במזל טוב. יש לנו בתל־אביב מסעדה רומנית חדשה. קוראים לה "קמיליה". היא ממוקמת בקצה רחוב יורדי הסירה, בפינה הימנית, מול גדר הנמל ז"ל. הרומנית החדשה היא של רפי נצחון, מהנסיכים הבלתי־מוזרקנים של חיי הלילה התל־אביביים; מי שניהל בארים ומועדוני לילה תקר עכשיו גם לענף המסעדות. מעל המסעדה הנוכחית הוא מבטיח לפתוח בקרוב קברט תסידרוס־אמריקני – תערובת של קצב לאטיני והרומנטה־דוח סלאבית.

וכשאנחנו מגיעים לשם לסעודת צהריים, מי מקביל את פנינו מהשולחן האמצעי אם לא קברניט "אל־אל" אורי יפה, המתעניין לדעת אם פנקס קשת־זהב שלנו בתוקפו. וכשאנחנו שואלים מדוע, הוא משיב: במסעדה הזו הופכים כל קליינט... לעניינט. ומאוחר יותר, כשמתחילים להורים לשולחנו את המנות הראשונות בלוויית סלסלת לחם לבן טרי וריחני, נזכר הקברניט יפה – איש האוהב להתעסק בחיקן של מסעדות טובות – במסעדה רומנית

ב"קמיליה", הרומנית החדשה של רפי נצחון (בצילום) בצפון ת"א: מה אוכלים כשנגמר הצ'ורבה (צילום: שמואל רחמני)

אחרת, שבה המזון היה משובח למדי, אלא מה? הלחם הוגש שם פעמים רבות מאוד לא טרי. וכשמישהו היה מתרעם ואומר למלצר: תגיד, אי־אפשר לקבל אצלכם לחם מהיום? היה המלצר משיב לו: אם תבוא מחרתיים, תקבל לחם מהיום...

אצל רפי נצחון ב"קמיליה" הלחם, כך מבטיחים לנו, תמיד טרי. יחד עם הלחם הטרי קיבלנו מבחר מנות ראשונות: סלט איקרה לבן־לבן, עם עדימה רצינית של בצל טרי קצוץ; חצילים צרובים־מעוכים, ללא תוספות מיותרות, בתיבול מינימאלי, עם הרבה ניחוח של חציל שנצרב באש; דג הרינג שמנוני, נימוח, מנוקה היטב מכל אידרותיו, אחרי ששהה באמבט טוב וממושך של שמן נקין רגל קרושה, בהירה מאוד בגוונה, כמעט שקופה, כשבבסיסה גושים של סחוס.

◆

"סיפוק" מסורתי לעשיית "שפריץ" לא היה. טענו באוזנינו כי הבקבוקים הללו אולו לחלוטין מהשוק. ביקשנו להמשיך בצ'ורבה, ונתבשרנו כי בגלל ביקוש מוגבר אזל המרק.

עד שהגיעו המנות העיקריות שאלנו את רפי נצחון מה פתאום מסעדה רומנית. הוא אמר לנו שהוא „מת" על מסעדות רומניות; ובמקום להשקיע את ממונו בתשלום ארוחות אצל חיים ברחוב דיזנגוף וב"מון־דרך" ברחוב בן־יהודה, החליט להשקיע אותו במסעדה רומנית משל עצמו, בה יוכל לאכול תמיד – ובחינם.

עוד בטרם הספקנו להתעמק בהיבט הכלכלי של הטיעון הזה כבר הגיעה המנה העיקרית – "מעורב רומני" או – אם תרצו – "גריל מעורב". על צלחת גדולה מאוד נחו בצפיפות לוהטת נתחי אומצת אנטרקוט, נתחי עגל, שקדים (מומיצה), קבאב (מריטה), בשר חוט־שדרה. הבשר היה בסדר גמור, עשוי כהלכה. את הקבאב היינו אוהבים יותר אילו התערובת היתה מרווחת יותר, עסיסית יותר. כרוב כבוש לא היה באותו יום. נאלצנו להסתפק בטוגני תפודים, אלא שבגלל טיבם הירוד של התפודים היה ה"צ'יפס" רופס ורכרוכי.

ביקשנו לקנח ב"סריאליה" (הבקלאווה הרומנית), אבל נמסר לנו בצער כי בדומה לצ'ורבה ולכרוב הכבוש, גם זו אזלה באותו יום מרוב דורשים. סיימנו, איפוא, את ארוחתנו בספלון קפה ובכוסית "סמבוקה" (של יינות "אשקלון") עם גרגירי קפה בתוכה. הסיומת הזו, לסועד הרציני, היא על חשבון הבית.

המחירים ב"קמיליה" בהחלט מאופקים: מנות ראשונות בין 2,5 ל־4 שקלים; מרק 4 שקלים; אנטרקוט ותוספות 16 שקלים; גריל מעורב 18 שקלים. בצהריים אתה יכול לבקש "ארוחה עיסקית". במחיר של 15 שקל + 10% שרות אתה יכול לבחור לך מתוך היצע נאה מנה ראשונה, מנת ביניים, מנה עיקרית, מנה אחרונה. באותו חשבון נכללת גם כוסית יין. עיסקה לגמרי לא רעה.

מיאויל

ביסטרו קטן בכפר

אם אתה מגיע לצ'סטר באנגליה וכבר בתכנו מאן כי זוהי עיר מעניינת, מסודרת, שווה ביקור – אם אתה מגיע לשם ומבקש ארוחת ערב במקום [illegible]

אופנה/ מאת יהודית הוך

מינה צאלים היא "ג'ינג'ט", חברה המייצרת בגדי עור מהיפים והיקרים בארץ שבשנה האחרונה גילגלה מחזור של שני מליון דולר, ו"ג'ינג'ט" היא מינה צאלים, אשת עסקים שמתנה עיניה בעור ולמדה להפוך אותו לאופנה מצליחה. באוסף החדש: בגדי עור עם הדפסים של כסף וזהב, ברונזה ופלדה, אבל גם הרבה עור "נקי", זקי וקלאסי, בגד לשנים רבות.

תמונה: צאלים מ"ג'ינג'ט": „סוד ההצלחה: לרוץ קדימה כל הזמן, לעבוד קשה"
(צילום שמואל רחמני)

חליפת עור צבעונית. בקו החדש של חורף '87.

...ר בעיניים

לפני עשר שנים היתה מינה צאלים כמאית בתיאטרון ילדים, וארגנה הצגות וחוגים לנוער טעון־טיפוח ברחובות. היום היא בעלת "ג'ינג'ט", חברה המייצרת בגדי עור מהיפים והיקרים בארץ ומעסיקה חמישים איש. בשנה האחרונה גלגלה מחזור של שני מיליון דולר, בחודש שעבר פתחה בוטיק ב"טרמפ טאואר", מרכז הקניות המדש והיוקרתי ביותר בלונג־איילנד, ניו־יורק – ובמקביל חנכה מקום חדש ב"לב־דיזנגוף" התל־אביבי. בקרוב תפתח חנות חדשה גם במיפרץ חיפה ועוד אחת בירושלים.

מינה (41), פנים ורודים־שזופים, עיניים ירוקות, חיוך שבא בקלות וגיזרה שבגדי עור נראים עליה טוב, היא מצליחנית שגם נראית כמי שעשתה את זה בקלות, בלי שימוש־יתר במרפקים וציפורניים. אשת־עסקים בלי שום גינונים של אחת כזו. אומרת הרבה פעמים „אנחנו", וכשאני שואלת אותה למי היא מתכוונת, היא אומרת „לאנשים שעובדים איתי, ולרוביק. לא הייתי יכולה לעשות את זה בלעדם".

רוביק ומינה נשואים עשרים שנה. יש להם בת, יפעת (15) ובן, ליאור, (17) והם גרים בבית גדול ויפה. הבעל הוא איש עסקים עם סיפור הצלחה משלו. „רוביק הוא שותף שקט שלי", אומרת מינה ומחייכת, „שקט – עד שהוא מגלה שעשינו פאשלה, ואז הוא כבר לא כל־כך שקט. המעורבות שלו בעסק היא שיחת טלפון קצרה בכל בוקר עם יוסי, המנהל את ענייני הכספים. בבית, בערב, אנחנו מגלגלים את מה שקרה במשך היום. גם הילדים בתוך העניין. לפעמים משתפים פעולה, אבל יש ימים שנמאס להם".

מינה יושבת בקומת הקרקע של בניין אפור ברמת־גן. על הקיר תעודות "יצואן מצטיין". בשנת '81 ייצאה "ג'ינג'ט" ב־230.000 דולר. בשנת '86 טיפס היצוא ועלה ל־1.500.000 דולר. שולחן העבודה שלה קטנטן, חלק מריהוט הקש הצנוע הצבוע בלבן. „אני בלאו־הכי מסתובבת רוב הזמן במיפעל, אז החדר הזה והשולחן הזה מספיקים לי בהחלט. בדרך־כלל אני עובדת מתשע עד חמש־שש, אבל אני חיה את העסק עשרים וארבע שעות ביממה. אילו זה לא היה כך, העסק לא היה עובד. אני נראית נינוחה ורגועה? אולי, אבל אני בן־אדם עם הרבה מתח נפשי. בבית חינכו אותי למשמעת עצמית, ולכן קשה להוציא אותי מהכלים".

„גדלתי ברחובות להורים שתמיד עבדו קשה. לנו, הילדים, היו בבית הרבה חובות, לא רק זכויות. ברוסיה אבא עבד בתיאטרון, וזה עבר בירושה לאחי, דליק, שהוא שחקן. הכשרון המסחרי עבר בגנים מסבא שלי שלדברי אמא היה סוחר עצים גדול. המסר בבית היה שאם רוצים להצליח – צריך לעבוד קשה. אני חושבת שלאמא יש נחת ממה שאני עושה".

„הסיפור שלי עם עור התחיל לפני כעשר שנים. העבודה שלי עם בני־נוער נהפכה לשיגרה. לשבת בבית לא רציתי, ואז פגשתי את ברוריה שניידר, שהייתה ציירת ועשתה אביזרים יפהפיים מעור. פתחנו גלריה לפריטים אמנותיים מעור, וזה הלך טוב. בוקר אחד אני שומעת ברדיו את יגאל הורוביץ, אז שר האוצר, אומר שמי שיביא למדינה ולו דולר אחד מייצוא – ייחשב לגיבור לאומי. לא יודעת מדוע בעצם כל־כך נתפשתי למשפט הזה, אבל באתי לגלריה ואמרתי לברוריה – בואי נעשה ייצוא. שלושה חודשים אחרי־כן כבר השתתפנו ב'שבוע האופנה' ומכרנו מוצרים בחמישים אלף דולר. זה היה בשבילנו סכום אגדי. אמנם בסוף נשאר מזה מעט מאוד רווח, אבל הרגשתי שעם עור אפשר לעשות הרבה".

„בשלב מסויים ברוריה החליטה שזה לא בשבילה. היא מוכשרת ויצירתית, אלא שאופנה לא מעניינת אותה. עכשיו היא גרה בארה"ב, אבל אנחנו עדיין חברות טובות, מדברות לעיתים תכופות בטלפון ויש בינינו קשר הדוק. אחרי שברוריה עזבה לקח לי די הרבה זמן לגלות שאני יכולה לעשות הרבה דברים – אבל לא לעצב בגדים. העסקתי כמה וכמה מעצבים, אבל העסק עלה על המפה רק כשהגיעה אלינו חוה שלמן. לחוה יש חופש פעולה לעשות מה שבראש שלה. אנחנו נוסעות ביחד לחו"ל לראות תערוכות, לקנות עור. לפעמים אנחנו יושבות ומדברות, ככה סתם, עם הצוות, אבל העיצוב הוא השטח [illegible].

„לפני שנה באה אלי [illegible] שעבדה באיטליה אצל אחד [illegible] המעצבים. הוא ביקש ממנה [illegible] אליו, אבל היא רצתה להישאר [illegible]. הצעתי לה לעשות אצלנו אוסף בלעדי, שנמכר בעיקר לייצוא. מאוד מרשים ודרמאטי, אהוב על אמריקניות עשירות".

באוסף החדש של "ג'ינג'ט" יש עור עם הדפסים של כסף וזהב, ברונזה ופלדה, עור עם הדפסים מובלטים ושאר חידושי העונה, אבל מינה אומרת שהיא הכי אוהבת עור כמות שהוא, נקי, רק גזור בגזרות עכשוויות.

„אנחנו כבר עובדים על שני פרוייקטים נוספים. האחד – אביזרים מעור, חגורות וארנקים. במיפעל יש הרבה שאריות עור. החלטנו לנצל אותן, ובאמת יצאו יופי של דברים. מכרנו אותם בחנות שברחוב הירקון וקבלנו 'פיד־בק' מצויין. הפרוייקט הבא הוא 'ג'ט' – אוסף של בגדים לצעירים ולאנשים שרוצים להיראות צעירים. הרבה עור דמוי ג'ינס עם רוכסנים מבריקים ובצבעים טבעיים. אני עובדת הרבה לפי הרגש, והרגשתי שעכשיו יש מקום לבגדים כאלה. כדי להיות בטוחים הזמנו מידגם של מחקר שיווק שהוכיח שקבוצת הגיל 16־24 מוכנה לקנות בגדי עור אם מחירם יהיה סביר. מה זה סביר? בגדי עור יקרים יותר מבגדי אריג משום שהחומר ממנו הם עשויים יקר מאוד, ומחיר החומר הוא בערך כ־60 אחוזים ממחיר הבגד. מי שקונה בגד מעור טוב יודע שאפשר ללבוש אותו הרבה שנים, וכשהוא משומש – הוא עוד יותר יפה".

מי שעובד עם מינה אומר שנעים לעבוד איתה, שהיא תובעת הרבה, אבל יודעת להעריך, הוגנת ו – מלה שחוזרת שוב ושוב – מפרגנת. לא חוסכת שבחים מהצוות שלה, ובעיקר מחוה, המעצבת, תופעה נדירה למדי כמקומותינו, כשיצרנים ממעטים לתת קרדיט למעצבי־האופנה שלהם.

מה סוד ההצלחה של "ג'ינג'ט"?

„עבודה קשה, אבל לא רק זה. אסור לעצור לרגע. צריך לרוץ עם כל מה שקורה, לעקוב, להתרשם. יש לזה מחיר. לפעמים, כשאני צריכה להחליט החלטה קשה, אני לא יכולה לישון. אין לי זמן לקרוא ספר, ללכת לתיאטרון. אם כי גם אחרי יום עבודה ארוך, אם קרו בו דברים טובים, אנחנו אוהבים לצאת לבלות. ההנאה מההצלחה היא בעשייה עצמה. אני לא אשה שאוהבת פרוות או יהלומים, ואין לי אפילו זמן ללכת לקנות בגדים. אבל אני נהנית מכל רגע. כשהייתי ילדה, הייתי מאוד חסרת־בטחון. היום אני מאמינה בעצמי, וזו הרגשה טובה. כל הדברים האחרים הם משניים. כסף? בעסק כל הזמן משקיעים, לא מוציאים". ■

חליפת מכנסיים בלבן. בגד לשנים רבות, נקי וקלאסי.

משהו

ההבדל בין לטייל בחוץ־לארץ ובין לחיות בחוץ־לארץ, הוא שכאשר אתה מטייל בחוץ־לארץ, אתה מחפש איפה יש מוזיאון טוב, וכאשר אתה גר בחוץ־לארץ, אתה מחפש איפה יש חשמלאי טוב.

המלון של הדוגמניות

יום אחד הגעתי למילנו, ובגלל שאני לא מגל את העובדה שחיי עולים כל־כך הרבה כסף, חיפשתי מלון זול. באוסף ספרי ההדרכה שלי למלונות זולים גיליתי את הפנסיון שתיכף אגלה לכם מה שמו. הוא היה באמת מציאה לגבי מקום יקר כמו מילנו, ובמקום לא נורא לגבי מקום נורא כמו מילנו. לקחתי.

עליתי לקומה השביעית, שם שוכן הפנסיון הזה, פתחתי דלת וניגשתי לדלפק הקבלה. לא רחוק ממני עמדה נערה גבוהה מאוד ורזה מאוד, בעלת עור פנים חלק ונקי מאוד.

קיבלתי את המפתח והלכתי לחדר שלי. מן החדר שלידי יצאה נערה גבוהה מאוד ורזה מאוד, עם עור פנים חלק ונקי מאוד.

התקלחתי ויצאתי מן החדר שלי. נתקלתי בנערה גבוהה מאוד ורזה מאוד בעל עור פנים חלק ונקי מאוד.

ישבתי לשתות קפה (עוד מציאה – יש שם בר מאחורי הרחוב שלמטה). לידי ישבו שבע או שמונה נערות גבוהות מאוד ורזות מאוד ובעלות עור פנים חלק ונקי מאוד. נשאתי עיני, ומעל לבר ראיתי המון תמונות מודבקות זו ליד זו, ובכל אחת מן התמונות נערה גבוהה מאוד ורזה מאוד עם עור פנים חלק ונקי מאוד.

כמה זרמים חשמליים שהתקבצו להם יחד בתוך תאי מוחי חיברו את המידע שנאסף בו והגיעו למסקנה: נפלת לתוך מלון של דוגמניות, אחי.

במלון הדוגמניות, בקומה השביעית, גבוה מעל מילנו, גרות נערות מכל העולם. כולן גבוהות, רזות וחלקות פנים. יש בהן אפילו יפות. ראיתי שם אפילו כמה נערים גבוהים ורזים עם עור פנים חלק.

הנערות הגבוהות והרזות וחלקות הפנים יושבות שם ומראות זו לזו את אלבומי הצילומים שלהן. ראיתי אותן בערבים הארוכים המשעממים. אסור להן לאכול כלום, אז כל מה שנשאר, וכל מה שמעניין, זה להראות זו לזו את האלבומים. באלבומים הן נראות, כמובן, הרבה הרבה יותר יפות מאשר בחיים, חוץ מאחת, ששום צילום לא יכול למסור את יופיה, ולא הבנתי מה היא עושה שם, גבוה מעל מילנו, במלון תסכוני של כוכב אחר שסוכנות הדוגמניות מספקת לנערותיה.

על הקירות, כאמור, תלה בעל הפנסיון את תמונות הנערות עד שלא נותר מקום. בעלות המזל נתנו לו את הזכיה הגדולה: פניהן על שער של מגזין.

אדם פחות זקן ממני ועם פחות היכרות עם העולם שסביבו היה יכול עכשיו להיסחף להגיג עמוק על בדידותן של הנערות בעיר הזרה. אבל אני כבר למדתי שכל עוד תהיה מצלמה ותהיה נערה, תכושף הנערה על ידי המצלמה. מול המצלמה היא אינה בודדה. עיר שבמגזינים על דוכניה מורפסים פניה – אינה עיר זרה.

עכשיו אתם בטח רוצים לדעת את הכתובת של מלון הדוגמניות הזה, וחלומות מסויימים ממלאים את ליבכם. למה לא? תחלמו, ואני אכן אגלה לכם את שם המלון. אתם יודעים למה? כי הייתם טובים.

וזה הסיפור בקיצור. לפני שלוש וחצי שנים ביקרתי בשוויצריה, בבית משפחת איכרים, בשולי עיירה קטנה בשם סארנן. כשחזרתי, כתבתי על כך ב"ראי", מוסף "מעריב" דאז לתחבורה ותיירות, ונתתי את המחיר הזול ואת הכתובת. אמרו לי, טיפש, למה כתבת! יבואו לשם הישראלים ויהרסו את השם שלנו.

לפני שבועיים חזרתי לאותו בית בשווייץ. היתה שימחה גדולה, כאילו בן אובד חוזר הביתה. בעלי הבית סיפרו לי שמאז הפרסום הגיעו לשם יותר מ־120 ישראלים.

„איך הם היו?" שאלתי בחיל ורעדה. מסויימים.

„היו נהדרים", אמרה בעלת הבית השווייצית.

ובגלל שהייתם נהדרים בשווייץ, ואני מקווה שתהיו נהדרים גם במילנו, אגלה לכם את שם מלון הדוגמניות:

Londra, Piazza Argentina 4,
Tel 228400

פירגון

יש עתון אחר, "נקודה" שמו, ובו מתפרסמים דברים מהפכניים, אחרים מן המתפרסמים בשאר העתונים. דברים רציניים ומעוררי מחשבה.

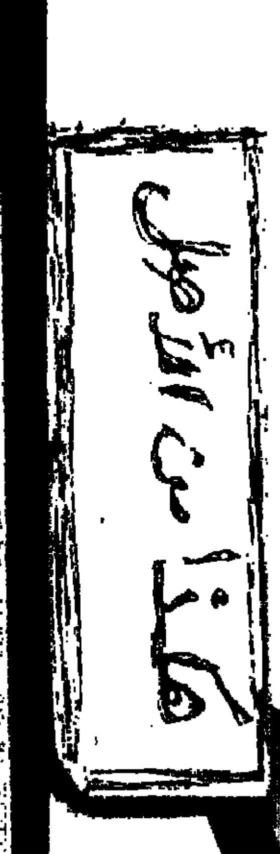
אבל גם מקום לשטויות מצאו בו, ועל כך אני מברך. הרי זה המדור "פסיק" שכותב אורי אורבך, בחור מוכשר, אולי החידוש החשוב ביותר בעיתונות הסאטירה הצעירה.

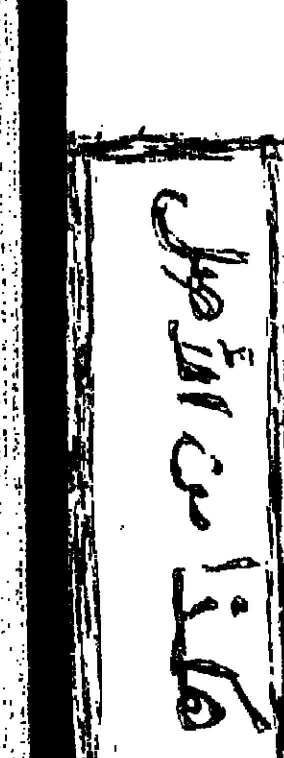
כמי שכבר כבש את מקומו, הייתי צריך להרגיש נסיונות של פוחחים צעירים לבנות לעצמם שם, אבל תמיד הייתי פראייר. חוץ מזה, אורי אורבך מצחיק אותי מאוד. חשבתי לעצמי כבר מאה פעמים לצטט קטעים שלו ל"שיפודים". למה לא אעשה זאת השבוע?

הרי קטע (זוה ברשותו, כמובן) מתוך "נקודה" האחרון:

> ## ישראל תכרות שלום עם מצרים!
>
> לראשונה מאז נכרת השלום עם מצרים, כרתה ישראל שלום עם מצרים. „זוהי המדינה הערבית הראשונה שאנו כורתים עמה שוב שלום", אמר ראש הממשלה לשעבר.
>
> ראש הממשלה לשעבר הבטיח כי גם בעתיד תמשכנה הממשלות בראשות המערך לכרות שוב ושוב – ושוב – שלום עם מצרים, עד שלבסוף יכון שלום כולל עם מצרים. כצעד ראשון לכינון השלום החדש העלתה מצרים את הנספח שלה בישראל לדרגת שגריר, אולם מצרים אומרת שאם השלום יקפא שוב, יחזור השגריר להיות נספח (חזור חלילה).
>
> מוחמד בסיוני אמר כי מצידו אין בעייה להיות שלושה ימים בשבוע שגריר ושלושה ימים נספח.
>
> „בצבא המצרי הייתי טבח", אמר בסיוני לכתבנו בסעודת עבורה – „כך שאני רגיל לשרת שבוע־שבוע". בימים הקרובים, אם כן, צפוי שלום נוסף.

מאיר עוזיאל

חיים ואוהבים

„הזקן צריך להיות סימפטי"

אתמול אנחנו רואים אדם זקן ותשוש, מדורדר מבחינה תיפקודית, דבריו לעים בפיו והוא מנסה להסתדר בכוחות עצמו במרפאת קר־פת־חולים. זה מחזה קשה, לא רק בגינו, אלא גם בשל המחשבה שהדברים עלולים לקרות, מי יודע, אולי גם לנו, באחד הימים...

בחזית הזיקנה אין שום חדש. מדע הרפואה ממשיך „להתעלל" ברבים מאלה שהגיעו לגיל הזהב: מעניק להם תוחלת חיים ארוכה יותר וגברים חיים כיום בממוצע 73.5 שנים, ונשים – 77 שנים), בעוד שהחברה אינה מצליחה לתת להם איכות חיים הולמת. אנשים קשישים ממשיכים לסבול מבדידות, מאי־התחשבות ומהתעלמות של הסביבה. התרבות העכשווית של עולם הפרסומת ועולם התקשורת על „העולם שנועד לצעירים" מוסיפה להתפשט בקול תרועה – והקשישים ממשיכים להרגיש שהם כבר לגמרי מחוץ לעניינים.

היינו ביום עיון בנושא מרכא למדי, „תדמית הזקן בתקשורת לעומת הפוטנציאל החברתי־כלכלי שלו" שארגנה חברה מסחרית דווקא: "דפי זהב". בדומה לדוגמה האמריקנית, הם עומדים להוציא באוגוסט 1987 "דפי גיל הזהב": בני השישים פלוס באיזור תל־אביב והמרכז (300 אלף איש, 14% מאוכלוסיית המדינה) יקבלו חינם מדריך קניות ושירותים של בעלי עסקים המעניקים הנחות לקשישים.

זה לא „עוד מוצר", אלא מסר חברתי. כך, מכל מקום, רואה זאת מנכ"ל החברה, מר צבי אוורבוך. ד"ר מריאן רבינוביץ, מנהל המחלקה הגריאטרית בבית־החולים ע"ש שיבא בתל־השומר, ריתק את הקהל בנושא הנחשב לכאורה לא־פופולארי, אולי גם משום ש„כל אחד מאתנו מסיע בקרבו את הזקן של מחר – וכל קשיש נושא בתוכו את הילד של אתמול".

ד"ר רבינוביץ: „לכולנו יש חרדות. לפני בחינות בגרות, לפני הנישואים. אבל כשאנו צעירים יש לנו עם מי להתחלק בחרדות. בגיל מבוגר – המעגל הולך ומצטמצם. לאיש זקן – אין בכלל מערכות תמיכה".

חשבתם על זה? חשבתם על כל הנושאים הלא־סאלוניים המלווים את אורח־חייו של האיש הזקן: הפחד מפני המוות; תהליך הקנאה הלא־רציונאלי כלפי בת־הזוג השכיח כל־כך בגיל מבוגר; אנו מרחמים על הזקנים הנשדדים והמותקפים המוצגים בתקשורת כנעבעכים – אבל אין זה תורם לתדמית לזקנים, אף שהדבר מגביר את העירנות. התקשורת גם תפרה לקשיש חליפה בשם „עדיין": הוא עדיין נוהג, עדיין עובד, עדיין משתתף בצעדה, עדיין ערני – למרות גילו. וזו מלה מעליבה, כשם שהרבה פניות בעלות כוונות טובות כלפי הזקן פוגעות בו.

בסרטון־וידאו שצולם ביום הקשיש בקרית־גת הופיע אחד המשתתפים, מר שפירא, ובמרירות ותקיפות הביע דעתו על יחסו של הממסד המקומי לנושא הקשישים. האיש היה מרתק („נוהגים בנו כבחסרי דיעה... אנו מובלים כילדים לגן...").

כיצד, כאיש תקשורת, ניתן להימנע מלהעליב את הזקן?

ד"ר רבינוביץ מציע, בין היתר: להציג את האדם שבזקן ולא את הזקן שבאדם; להציג לא רק את הנכות אלא גם את המהות; להציג את הקשיש לא כנציג של קבוצה בעייתית, אלא בתור עצמו, על ייחודו, כמי שאין לו כפיל; להבליט את הגאווה הקיבוצית, את היותו אבי שושלת. „במושב בו אני גר, מושב של יוצאי צפון־אפריקה", אומר הדוקטור, „כבר הופיע הדור השלישי של המתיישבים. שמעתי ילד אומר: 'זה העץ שסבא שלי נטע', והיתה גאווה בקולו. והרי אנחנו עם בלי הרבה סבים. חלקם נשאר בארץ המוצא...".

השאלה הנפוצה המופנית אל רופא: „איך אני צריך להתנהג עם הקשיש". והרי ישנה עויינות וחשדנות מצידו של הזקן, המוחרפים אצלו עם השנים, מה שיוצר בעיות קשות עם „הילדים". תשובת הרופא: „היו צריכים להקים שני שירותי הדרכה: למשפחה – ולאיש המבוגר. ואני מקווה שעוד יבוא הגורם ההתנדבותי שיקים זאת. אחד הגריאטרים באנגליה אמר בתשובה לשאלה 'איך להתנהג': 'על הקשיש להיות סימפטי'. זה נשמע אירוני כאשר הוא לא ידע להיות סימפטי גם בצעירותו, או כאשר המצב בו הוא שרוי הוא כה לא סימפטי...".

בסטטיסטיקה המאלפת שהביא עמו פרופ' משה סיקרון, הסטטיסטיקן הראשי, מצויין כי באחוז המשתתפים בכוח העבודה מצוי פער עמוק, אם כי לא מפתיע, בין גברים ונשים: בגיל 65־69 עבדו 36.3% גברים ו־8.5% נשים. בגיל 70־74: 24.2% גברים, 6.2% נשים. בגיל +75: 11.9% גברים, 3.1% נשים. (המספרים לקוחים מן השנתון הסטטיסטי מ־1984). ד"ר דב שנער, מהמכון לקומוניקציה באוניברסיטה העברית, אינו מנסה לקנות פופולאריות ולהאשים את התקשורת בכל ה„חוליים" של הזקנים. החברה שלנו פשוט לא ערוכה לטפל בקשישה. לאחר שהקשיש יורד מנכסיו במונחי יוקרה וכוח לשנות דברים -- נוצרת בעיה מבחינת תפקידו בחברה: אין לו מה למכור.

ובדי זה העניין. כך הם נהפכים לנטל. והתקשורת אינה אלא משקפת את המבוכה החברתית. הקשישים, אגב, מוצגים בתקשורת בעיקר בשולי המאורעות, או כקוריוז. בכוחה של הטלוויזיה לשנות עמדות, אך שם לא רואים בכלל אנשים קשישים על המרקע, בעוד שברשתות טלוויזיה אחרות בעולם בולט מספרם של המגישים הקשישים והמנוסים. הפרשנים והקריינים אינם צריכים להיות „יפים". שנער מציע לערוך מהדורת חדשות מיוחדת לקשישים („כשם שאלכס אנסקי עושה מהדורת 'חדשות לילדים' בבוקר") – שהרי ישנם כיום נושאים רבים שהם אינם מתמצאים בהם". לא, אין לו תרופת־פלא שתשפר את תדמית הקשיש בתקשורת. הרי יש לנו עניין עם אקלים חברתי מסויים. התקשורת רק מבטאת אותו.

קשיש שנכח באולם קם ומחה: „אתם כולכם מדברים רק על זקנים הזקוקים לעזרה. אבל רוב הקשישים הם לא אנשים מסכנים". (ד"ר רבינוביץ: „רוב הזקנים הם אנשים בריאים"). אנחנו יכולים לעזור לאחרים". הקשיש הזה והקשיש מקרית־גת הפגינו באופן תמציתי את הכוח הבלתי־מנוצל והגאווה הרמוסה של ציבור המונה כיום כ־400 אלף נפש בישראל. אבל מרים גהתיה הקשישה שניסתה להיות להם מנהיגה ולהגיע לכנסת, נותרה כבית, ללא הצלחה...

מהיום הם לא „זקנים" – אלא „אזרחי גיל הזהב" (תרגום של ה־Senior Citizen האמריקני), וזה טוב ל"דפי זהב" אבל לא לכרוניקה. אתם מרמיינים לעצמכם משפט כמו: „אזרחית גיל הזהב הניסה היום שודד"? זה לא הולך. ואז יבואו „אנשי התקשורת הרעים" לראיין אותה ויכתבו: „למרות גילה המתקדם שרר בבית נקיון... על אף היותה פנסיונרית היא עדיין עובדת ופעילה כמתנדבת בבית זקנים בשכונה...".

צריך לשנות מושגים ודרכי חשיבה, ואז ישתנה גם הסגנון.

הורוסקופ

תחזית לשבוע שבין 28 בנובמבר ל־4 בדצמבר

קשת (22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
רגעים שקטים בחברת הנפש האהובה יתאימו לכם מאוד השבוע. כמו־כן תמצאו זמן לעשות בה למישהו ולסיים פרויקטים שהתחלתם מזמן. יכול להיות שאתם מתייחסים לעצמכם ברצינות גדולת מדי בימים אלה.

גדי (22 בדצמבר עד 19 בינואר)
הפופולאריות שלכם נמצאת עכשיו בשיא. כדאי להיענות לכל הזמנה שתקבלו. או את עצמם מאורבים עמוקות. השבוע גם ות חדשות טובות. יתכן שאחד החברים מן, ובדאי להיזהר.

...לי (20 בינואר עד 18 בפברואר)
...בוע תעשו רושם טוב על כל מי שתפגשו. ...מצאו דרך לשלב בצורה מועילה עסקים עם ...ים. הסיכויים בתחום הקריירה נראים מבטי־... חבר יתן לכם עצה חכמה, ושיחה עם הורה ...ור מעלה יפה.

...ים (19 בפברואר עד 20 במארס)
...ים עם קרובי משפחה ומחותנים יביאו לכם ... וסיעות וטיולים טומנים בחובם סיכויים לרו־ ...חה. מישהו ישאב תועלת מעצתכם הטובה ...כם הכנה. השבוע צפויות חדשות מר־...

...ה (21 במארס עד 19 באפריל)
...יש הסכמה בין שותפים בעניין השימוש ... משותפים, בכל זאת עדיף לעשות בירו־ ...ספים. המשיכה המינית שלכם בשיאה בי־ ... אלה. עכשיו תצליחו ליישב עניין שהדאיג ... זה זמן מה.

... (20 באפריל עד 20 במאי)
...מותר השבוע על הזמנות לאירועים. לזו־ ...טולים באחת. תדגש הוא על רומנטיקה. ... חיוביות וגיעו אליכם באמצעות חברים. ...החלטות הנוגעות ליחסים ולעתיד.

... (21 במאי עד 20 ביוני)
...קוב שתגלו יחזור אליכם פי עשרות מו־ ...תוכנות הזדמנויות חדשות בתחום ...השיפוט שלכם בעניינים הקשורים לע־ ... בימים אלה. יכול להיות שתחליטו

סרטן (21 ביוני עד 22 ביולי)
אתם עשויים להתאהב עכשיו, וגם אם לא – אין ספק שתמשכו את תשומת־לב הסביבה. בימים אלה שימו דגש מיוחד על הבילויים. בתחום זה עשויים להיות שינויים, אך הם יהיו לטובה. המ־ קוריות תעזור לכם.

אריה (23 ביולי עד 22 באוגוסט)
בני משפחה יכולים להביא לכם מזל. השבוע כד־ אי לארח בבית, בעבור אחדים, רכישה חדשה לבית תסב הנאה והתרגשות. זה זמן טוב לקריאה וללימוד. בתחום העסקים, הדמיון שלכם יעבוד בימים אלה שעות נוספות.

בתולה (23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
השבוע אתם במצב־רוח רומנטי ומיוחד. שימו דגש על יצירתיות ועל היחסים עם אנשים קרובים. שעות אחר־הצהריים יהיו מוצלחות במיוחד. בי־ מים אלה עדיף למעול לפי ההיגיון ולא לפי האינ־ טואיציה.

מאזניים (23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
בימים אלה תמצאו נתיבים יעילים לחשקנות, וגם תיפולנה לידיכם הזדמנויות לשפר את ההכנסה. רכישה חדשה אפשרית בהחלט. יש לכם כשרון לעיצוב, ועכשיו יזדמן לכם לעשות שיקויים בזירה הביתית.

עקרב (23 באוקטובר עד 22 בנובמבר)
הקסם והכאריזמה שלכם בשיאם השבוע. אולי גם תקנו איזה בגד חדש לעצמה אורוע מיוחד לפורים תהיה טובה להתגאות בקרובים. תרגישו עם שור הוא עם שפון, ובכדי תכנו מחדש את הוע־ דים המיוחסים.

פנטהאוז

יגאל לב

כָּל פָּאיזַג'

הסיפור כנוי רבדים רבדים וגליה חשה עצמה כמו ארכיאולוג החופר וחושף קטע אחר קטע, כל אחד מהם עומד בפני עצמו, ורק לבסוף – בבת־אחת – נחשף המיבנה כולו בכל הדרו.

זה התחיל בסיפור מוזר שסיפר לה אורי כשחזר מחו"ל. הפעם היה בוינה, שם עסק בתיק משפטי שהיה בטיפולו. בעת שהותו בוינה הוזמן למסיבה אצל אחד מעשירי אוסטריה, מסיבה מפוארת שהזכירה לו בסגנונה, כך אמר, את הפאר של חצר הקיסר פרנץ־יוזף – „חוץ מהעובדה שהמשרתים והמלצרים לא לבשו מדי־שרד ולא חבשו לראשיהם פיאות נוכריות מפודרות. לרגע חשבתי בסיפור הקלאסי על הנשף שערך אגוסטינו ריאנו הרומי בראשית המאה ה־16, סעודה שערך לידידיו בה הוגשו על צלחות זהב לשונות תוכים, דגים נדירים ואפילו דב שלם שנאפה בתוך פרוותו. אחרי־כן השליכו האורחים את צלחות הזהב לנהר הטיבר כמחווה של בוז לזהב המבהיק. אלא שאגוסטינו הערמומי ציווה לפרוש רשתות על קרקעית הנהר, ויום למחרת הנשף העלה חזרה את כל צלחות הזהב". כך או כך, ליד אורי הסבה באותו ערב גברת נכבדה, אצילה אמיתית הנושאת על כתפיה הדקות תואר שהיא גוררת איתה כבר 800 שנה, תואר אצולה: כָּל פָּאיזַג'.

★

הגברת שמחה לגלות שאורי נולד ב"ארץ־הקודש" והקדישה לו הרבה תשומת־לב, אולי בשל כך ואולי – כפי שחשדה גליה – משום היותו גבר נאה. האצילה לבית כל פאיזג' נפתחה בפניו וגוללה באוזניו את סיפור תואר האצולה העתיק שלה, שראשיתו כאחד ממסעות הצלב של ריצ'ארד לב־הארי. התברר שהאב הקדמון של משפחתה שאת תואר האבירות שלו היא נושאת, השתתף באותו מסע צלבנים נועז שבו הסתער ריצ'ארד לב־ארי על ירושלים. באותו יום, סיפרה לאורי, כיסו את עיר הקודש ערפילים, וכאשר נקרע מסך הערפל אמר נער הסייסים של המלך: „כָּל פָּאיזַג'" (צרפתית: נוף יפה). ואמנם, הר הצופים והר הבית נתגלו אז במלוא יופיים. באותו מעמד העניק ריצ'ארד לב־ארי לסייס שלו תואר אבירות וכינה אותו כל פאיזג'.

800 שנה כבר מסתובב התואר הזה במשפחה. דורות של אצילים קידשו אותו במלחמות ונשאו בגאווה את שלט האבירים ועליו דמות אריה שואג על רקע הר הבית בלב ירושלים. עכשיו האזין אורי לסיפור סיומה של השושלת: „אנחנו שלוש אחיות. התואר הזה עבר אלינו מאבא ולנו אין למי להוריש אותו. בנות אינן יכולות להחזיק בתואר, ולכן בקרוב יתקיים טקס עגום שבו יהפכו את שלט האבירים על פניו, והשושלת המשפחתית המפוארת שתחילתה בירושלים לפני 800 שנה – תסתיים ותאבד".

זה היה קטע בפסיפס. סיפור יפה כשלעצמו שגליה אהבה לחזור עליו באוזני ידידותיה. סיפור שתחילתו רומנטית ומלהיבה וסופו הצפוי – עגום.

ואז בא תורו של הקטע השני בפסיפס, אותו הביא לשולחן ארוחת הערב המשפחתי דווקא ניר, כסיפור משונה שקרה לידיד, בחור שלומד איתו יחד משפטים בירושלים.

„אתם מכירים את יוסי. בחופשת החג הוא היה בירושלים. ובהשוואה למה שקורה היום בירושלים נדמה לי לפעמים שתל־אביב נהפכת למינזר". מכאן ואילך תאר ניר בפרוטרוט את ההרפתקה שיוסי כנראה חזר עליה בתיקונים ושינויים בהתאם לקהל שומעיו.

ירושלים בימים שמדובר בהם נראתה כמו שיכורה מעצמה. ברחובות הקטנים היוצאים ממה שהיתה פעם כיכר ציון צמחו בתי קפה, מסעדות, מועדונים. ירושלים גולשת עכשיו לא רק אל המדרחוב שלה אלא מחקה את תל־אביב בבתי הקפה המוציאים גם לרחובות האחרים שולחנות וכסאות, גודשים את המדרכות במין סימפוניה צבעונית ועליזה של חבר'ה זרוקים ותלמידי ישיבות, סטודנטים וחיילים, תיכוניסטים ותיירים. העיר מהדהדת בבליל של שפות – אנגלית, הולנדית, נורווגית, עברית, יידיש. כל הצעירים הללו מתערבים זה בזה במין סימפוניה ערבה.

וכאן הוא פגש אותה.

★

יוסי נשבע שהיא התחילה איתו. זה עניין השייך לכבוד הגברי. הוא אפילו לא היה חולם לעשות זאת. הוא טיפוס צנוע, עדיין מסמיק בחברת נערות. כזה שאפו תקוע רוב הזמן בספרי הלימוד.

היא ישבה לבדה ליד שולחן והזמינה אותו להצטרף. דיברה באנגלית שהתנגן בה מעין צליל רך של מרכז אירופה. זה היה, סיפר יוסי, ערב מכושף כפי שרק לילות ירושלמים יכולים להיות, עם ירח מלא שהופך אותה באמת ל"ירושלים של זהב ושל אור". השניים טיילו ברחובות העיר והגיעו אל פיסגת הר־הצופים. כאן פיתתה אותו לשכב איתה. זה היה מביך משום שהיה בסמוך לכביש ארוך, עמוס תנועה. אבל כמה מטרים משם, בין שיחים, התעלסו.

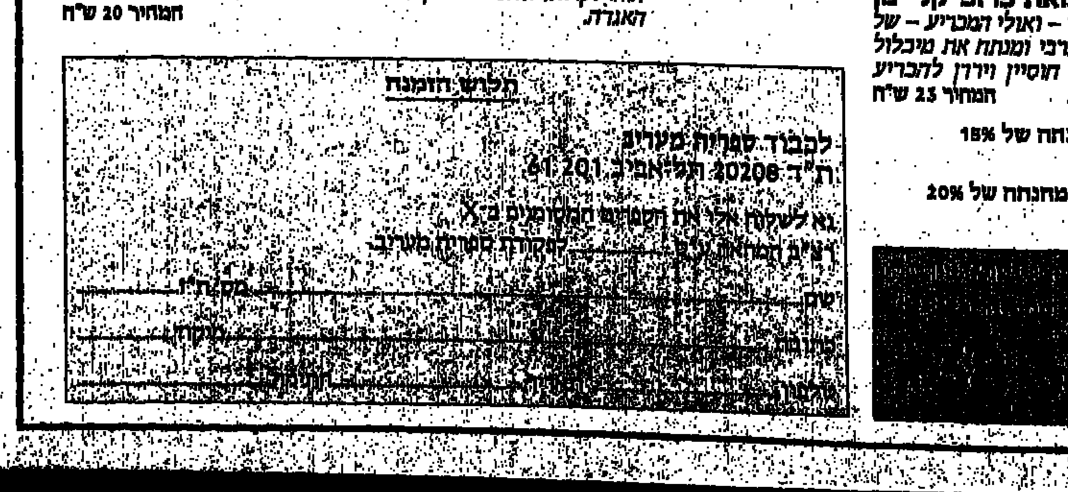
יוסי חזר שיכור. זאת היתה הרפתקה מוזרה שנחרתה בזכרונו גם משום האווירה המיוחדת שליוותה אותה וגם משום שלא היה לה המשך. למחרת חזרה הצעירה לביתה שבאוסטריה. יוסי זכר את פרטי הפרטים של האירוע. יכול היה לתאר כל רגע, כל חלק בגופה הלבן, את שערה הבהיר ובמיוחד את תחושותיו: הוא היה כנה כשאמר, כמעט נבוך, „מה שקרה הוא שהרגשתי – איך אסביר לכם – כאילו היא ניצלה אותי, כאילו רצתה משהו... לא אותי, משהו אחר".

את שמה הפרטי לא זכר, ואת שם המשפחה זכר רק משום שכאשר השקיפו על ירושלים ממרומי הר־הצופים, לאחר שסידרה את שמלותיה מחדש ולבשה על פניה מסיכת צניעות שלאחר מעשה הפליטה „בל פאיזג'", מקיפה את כל הנוף הנהדר באותה אימרה, ואחרי־כן הוסיפה בחיוך: „זה גם שם המשפחה שלי. הסב הקדמון שלי זכה בתואר שלו בדיוק כאן...".

הנדבך האחרון בסיפור נפל שוב בחלקו של אורי כאשר חזר לוינה לחתום על העיסקה. כאות הארוחות החגיגיות שוב ישב ליד הנסיכה לבית כל פאיזג'. האשה העגומה מביקורו הקודם נראתה הפעם מאושרת. היא שמחה לבשר לו כי הבעייה נפתרה והשלט – שלט האבירים הקדמון – ישאר נחלת המשפחה.

„זה שוב קשור לארץ שלך. אחותי הצעירה, הסטודנטית שלומדת פילוסופיה, לקחה את העניינים לידיים... היא נסעה לירושלים, שיחזור מדוייק של צעדת האבירים במסעי־הצלב. עלתה להר הצופים בלווית איזה אדם צעיר. גם היא, כמו הסב הקדמון שלה, אמרה אחרי־כן – למראה הנוף – בל פאיזג'. אבל מאחר שהיא נערה מעשית ונסעה למסע צלב פרטי מטעם המשפחה, חזרה משם מעוברת. הילד שילדה ענה בדיוק לציפיות. הוא לא רק יפה־תואר אלא, מה שיותר חשוב לנו – נולד ללא אב ויכול לשאת את שם המשפחה של אמו ולא לתת לו לגווע. הנה כך נתנה לנו ירושלים לא רק את התואר, אלא גם את יורש העצר שישא אותו ויעביר אותו לדורות הבאים".

בעמוד זה מבחר מהידיעות והמודעות שפורסמו ב"מעריב" בשבוע המקביל של 1951. הנוסח המקורי נשמר. ליקט: גבריאל שטרסמן.

מעריב

השבוע לפני 35 שנה

א. שלונסקי מספר כיצד נעצר ושוחרר

המשורר אברהם שלונסקי נעצר הלילה בשעה 12.45 אחר חצות בעקבות נאום שנשא בהפגנת הימאים שהיתה אמש בתל אביב.

הוא הוחזק במשטרה עד 2.35 אחר חצות ושוחרר בערבות של 40 ל"י לאחר שהוקראה לפניו האשמה על השתתפות בהתקהלות בלתי חוקית.

כתוצאה מההפגנה נעצרו עוד 4 אנשים שהתנגדו בכוח למשטרה אשר ניסתה לפזר את ההתקהלות. העצורים הם: נתן אופיר, בן 51 מרחוב יבנה 21, גלון זוהר מטייבה פלסתים בן 18, אהרן רוזנקרנץ בן 28 מרחוב יצחק אלחנן ודוב טולק. כל הארבעה שוחררו בערבות לאחר שהוקראה אשמתם.

המשורר לסופר „מעריב": היה זה ליל הכלולות שלי במעצר ישראלי.

מאת כ"ז שבריהו, סופר „מעריב"

„הייתי המשורר העברי הראשון שנעצר במדינת ישראל אחרי אלפיים שנה של שעבוד", אמר לי הבוקר המשורר א. שלונסקי, כשביקרתי בביתו אחרי ליל המעצר והשימורים שעבר עליו.

השעה היתה מוקדמת, אך המשורר כבר ישב ליד שולחן עבודתו והמשיך בתרגום „הרוזן השקסי" מאת שולוכוב. שערותיו היו פרועות כתמיד, היה לבוש חולצה אדומה ונעל סנדלי בית. „הרגשתי בעת המעצר היתה הרגשת עצבאות", אמר לי המשורר. „לו הייתי נעצר בתקופת המנדט ע"י שוטרים יהודיים בפקודת הבריטים הייתי מרגיש הרגשת סער בות, אך נעצרתי בפקודות הממשלה העברית ולכן לא הרגשתי השפלה.

הובלים — ובית הובלים

שלונסקי תיאר מה שהוא כינה „ליל הבתולים" או „ליל הכלולות" שלו. „הלכתי לעצרת ההזדהות עם מאבק הימאים. לא התכוונתי לנאום. אולם כשראיתי כיצד השוטרים דחפו והיכו באלות, התרתחתי ועליתי על מכונית ונאמתי כמה מלים. אמרתי, כי מול החובלים יש מקל חובלים. בי אותו רגע ראיתי, כיצד המשטרה מכה צעירים. צעקתי: הוסכים את ישראל לא ?, של בוגרים „בחברה מסודרת", צר לי כי אצטרך בפעם הראשונה בחיי לצעוק בוז למשטרה העברית".

כביש ושוטר מתקרבים

שלונסקי סיפר, כי אחר כך ישב בקפה „כסית", לפתע טילפנו מ„הצופה" ושאלו, אם אמת בידיעה, כי שלונסקי נעצר. המשורר הכין מיד שיעודים לצורך.

השיב: „לא צריך, אהיה כמו כל האסירים".

„פחדו שאחבר שיר"

„העבירו אותי לבית־הכלא בנסוף", מספר שלונסקי, „אולם לא רצו להכניסני לבית הכלא. כנראה פחדו שמא אחבר שיר על בית־כלא עברי. אחר כך העבירו אותי לתחנת המשטרה ביהודה הלוי. כאן רשמו כתב אשמה. נאמר לי, כי נאמתי באספה בלתי־חוקית. עניתי: לדעתכם זו בלתי־חוקית. לדעתי אין דבר יותר חוקי מהגנה על ענין צודק. כאשר הוגד לי דרך אגב, שכעת לא יקבל היתר יציאה היות שיש נגדו אשמה השיב בדרך היתול: אתגנב לצי ואוכל לצאת. לבסוף שוחררתי בערבות עצמית. לא הסתכלתי אפילו על הסכום. חזרתי הביתה בשעה 3.30, לא יכולתי לישון. הייתי מעוצבן. המשכתי לתרגם את „הרוזן השקסי".

שאלתי את שלונסקי, אם זהו מעצרו הראשון בחייו. „לא, כבר נעצרתי פעם על הגבול הפולני".

המשורר הביע אכזבה על שבפס הספר אין תמונות לסופר. והוא העיר, כי „לפי מיטב ידיעותי לא נעצרו אנשי רוח ע"י שוטרים יהודיים מאז מעצרו של ירמיהו הנביא".

ציזלינג ולביא התערבו בתיגרה בעין חרוד

איש אחד נפצע בחניקה, מספר אנשים נפצעו פצעים קלים ונזק רב נגרם לבית הדפוס של הקיבוץ המאוחד בעין חרוד בתיגרה הגדולה שפרצה אתמול במקום.

המתיחות בין חברי מפא"י ומפ"ם בקיבוץ הגיעה לשיאה אחר שהקיבוץ המאוחד החליט לקיים אתמול סמינר משקי בחדר האוכל של עין חרוד. חברי מפא"י, מהווים רוב בקיבוץ, ניסו להפריע לעריכת הסמינר והיו חילופי דברים סוערים בין שני הצדדים.

מכאן הועתקה ה„מערכה" לבית הדפוס, שבו היתה צריכה להתחדש העבודה בהנהלה משותפת של חבר מפא"י ומפ"ם אחרי הפסקה של חודש ימים. מזכירות הקיבוץ המאוחד לא קיבלה את החלטת הועד הפועל להקים הנהלה משותפת בבית הדפוס ועם חידוש העבודה התפרצו עשרות חברי מפ"ם לבית הדפוס.

פרצה תיגרה בין פועלי הדפוס חברי מפא"י לבין המתפרצים. התיגרה החמירה עם גיוס „לוחמים" נוספים מהמשקים הקרובים. חבר הכנסת א. ציזלינג ניסה להשליט סדר וניצל בקושי מפגיעה. חבר הכנסת ש. לביא הזעיק משטרה למקום. לבסוף הגיע גם נציג המינהל המחוזי מעפולה.

המשטרה לא התערבה בתגרה והודיעה כי לא תנקוט צעדים אלא אם תוגש תלונה ע"י אחד משני הצדדים. העבודה במשק הופסקה והתיגרה התפשטה לחדר האוכל.

200 שליחים לסוכנות בחו"ל

עד סוף השנה יגיע מספר שליחי הנהלת הסוכנות היהודית בחו"ל למאתיים, פרט לשליחים ה„נתמכים" נציגי המפלגות בארץ שאין הנהלת הסוכנות תומכת בהם והמורים שנשלחו או עומדים להישלח לארצות שונות — אמר הבוקר דובר הנהלת הסוכנות ישעיהו קלינוב במסיבת עתונאים.

הדובר הסביר שהחלטת הנהלת הסוכנות בקשר למיון העליה וביחוד בקשר למיון קרובים, אינה נוגעת לבעלי אמצעים היכולים לעלות ארצה לפי חוק השבות. „יש להבדיל בין עליה להעלאה", אמר מר קלינוב.

חילוקי דעות בין ראשי הפוהמ"ז

קרע נתגלה בסיעת הרוב ב„הפועל המזרחי", בעקבות ישיבת מרכז המפלגה, שהתקיימה בסוף השבוע שעבר ובה התקיף מנהל מחלקת העליה של הסוכנות י. רפאל כאופן חריף את שר הפנים מר שפירא.

מר רפאל טען, כי באשמת מר שפירא נשאר הפועל המזרחי ללא השפעה מעשית בממשלה בשטחים החיוניים ביותר, כגון כלכלה, חינוך ומדיניות חוץ. כן האשים רפאל את שר הפנים כי ויתר כביכול על השתתפותו של הרב מימון בממשלה.

שליח „מפ"ם" בברלין: לא נלחם נגד רוסיה

מרדכי אורן, המשתתף מטעם מפ"ם הישראלית בועידת האיגודים המקצועיים הקומוניסטים בברלין, הכריז בבירה הנאצית, כי „פועלי ישראל לא יילחמו לעולם נגד ברית המועצות".

הוא אמר בנאומו במועצת האיגודים, כי „בישראל נעשים נסיונות רבים לדכא את מלחמת הפועל לאינטרסים החיוניים שלו".

שרות הידיעות המזרח־גרמני מוסר, כי מ. אורן „הבטיח שלמרות הלחץ המופעל נגדו לא יתן מעמד הפועלים בישראל שינצלוהו למלחמה נגד רוסיה הסובייטית או נגד עמים אחרים שוחרי שלום".

גב' מאירסון והפספורט

אחר הודעה אישית של גב' מאירסון נמחקה מהפרוטוקול של הכנסת הערתו של ד"ר כוהן מהציונים הכלליים בישיבת הכנסת אמש, כאילו גב' מאירסון לא נשלחה בשעתה ללאטרון משום שהיה בידה פספורט אמריקאי. המחיקה נעשתה בהסכמת ד"ר כוהן.

גב' מאירסון מסרה בהודעתה, כי בעלותה לארץ בשנת 1921 מילאה מיד טופס לקבלת אזרחות ארצישראלית. בצאתה לראשונה בשליחות ב־1928 כבר היה בידה פספורט ארצישראלי. מאז החזיקה תמיד בפספורט ארצישראלי ולא באמריקאי.

קפלן מגלה מצב המטבע הזר

סקירה קודרת על מצב מאזן התשלומים של ישראל ועל המצב הכלכלי בכללו מוסר היום בכנסת שר האוצר א. קפלן בהגישו לכנסת את חוק הסיכום על מטבע זר.

במשך 42 חודשי קיום המדינה נוצר סכום של מאתיים ושישים מיליון לירות במטבע זר.

במרירות רבה הזכיר שר האוצר על המנהג הנפסד של הברחות מטבע זר, שעושים לו לא רק אנשים פרטיים אלא גם קיבוצים ...

החלה שנת הלימודים בטכניון

310 גמרי מחזור כ"א וכ"ב של הטכניון העברי קיבלו היום את הדיפלומות שלהם בטכס חגיגי באולם „מאי" בחיפה, בנוכחות ראש הממשלה, שמסר את התעודות לקבוצה הראשונה של הגומרים ולחץ את ידיהם. בהזדמנות זו באו על הברכה גם 280 התלמידים שהתחילו את חוק לימודיהם בטכניון זה עתה.

אגרת האזהרה הרוסית בקריה

בשעות הצהריים הגיעה למשרד החוץ בקריה אגרת האזהרה שנמסרה אתמול על ידי הרומיקו במוסקבה בקשר להצטרפות ישראל למזרח התיכון.

דו"ח מוסקבה לא הוסיף היום בשיחותיו את דבר מסירת אגרת המחאה לנציגי ישראל ערב על ידי גרומיקו.

אולם לפי סוכנויות הידיעות נאמר באגרות הסובייטיות כי הקמת פיקוד ההגנה למזרח התיכון היא מעשה איבה כלפי ברית המועצות. הצטרפות ישראל וארצות ערב לאתביא לחו גרוה והיא תגרום לשקול היחסים בין לבין רוסיה הסובייטית.

חופשה חמימה באילת

14–18.12.1986

4 לילות על בסיס לינה וארוחת בוקר במלון (אביה־סונסטה – 5 כוכבים)

במחיר מיוחד של 62.50 ש"ח לאדם ללילה בחדר זוגי

חבילת נופש בכפר חיטים

כל המזמין לינה וארוחת בוקר בבתי הנופש בחניון הצופה על הכנרת יקבל כרטיס כניסה חינם ל„חמי טבריה הצעירה" או לחרמון או לחמת גדר. השובר הינו יומי עבור כל לינה

המחיר למבוגר בבית זוגי 32 ש"ח

התצעה בתוקף: 15 בנובמבר – 28 בפברואר

לדתיים ולשומרי המסורת

חברת „גשר" בשיתוף עם „מועדון קוראי מעריב" מציעה חופשות חנוכה לציבור הדתי.

★ **8 ימים בלונדון,** כולל מלון וארוחת בוקר, סיורים בלונדון, הצגות תיאטרון, מלווה ישראלי. תאריכי חיציאה: 28.12 (חנוכה) 25.1.87.

★ **12 יום פריז ולונדון.** 5 ימים בפריז ו־7 בלונדון, כולל מלון+ארוחות בוקר, סיורים מודרכים בשתי ערים. טיסה לפאריז, חזרה מלונדון. תאריכי יציאה: 24.12 (חנוכה) 21.1.87.

★ **10 ימים בשוויץ.** 7 לילות במלון „אדלוויס" בסנט. על בסיס חצי פנסיון ושני לילות בציריך, ארוחות בוקר, כרטיס רכבות חופשי בשוויץ ל־8 ימים. תאריכי יציאה: 4.1.87, 18.1, 1.3, 8.3

★ **ארה"ב. 19 יום מחוף לחוף.** טיסה לטורונטו ומשם דרך מפלי הניאגרה לוושינגטון, אורלנדו, סן־פרנציסקו, יוסמיטי פארק, לוס־אנג'לס, לאס־וגאס, ניו־יורק. תאריכי יציאה: 22.12 (בחג החנוכה) 16.1, 16.2, 16.3.

מצוקי דרגות

★ **ימי טיול ברכב מדברי**
תאריכי יציאה: 29.11, 13.12.
המחיר: 33 ש"ח לאדם כולל ארוחת צהרים בשטח.

★ **קורס גלישה**
תאריך 11–13.12.

טיול ושבת חברה לציבור הדתי

בשיתוף „גשר"

★ **טיול בירושלים ושבת במלון זוהר** בחנוכה 2–3.1.87

★ **יום כיף בחמת גדר ושבת בקיבוץ לביא**
9–10.1.87, 16–17.1.87

טיול משפחתי בחנוכה לחרמון

1–3.1.87

3 ימי טיול במסלול: עכו, המצפים החדשים, אתר החרמון, קלעת נמרוד, ראש פינה, כפר נחום

חופשת חנוכה לצעירים ברוחם במצוקי דרגות

28–30.12.86

שני ימי טיול ברכב מדברי, לילה בכפר הנופש, ולילה בשטח (בשקי שינה)

טבע, ציפורים וארכיאולוגיה
טיול וסופשבוע ארוך בזכרון יעקב

1–3.1.87 (חנוכה)

3 ימי טיול במסלול: מגידו, עמק השלום, מוחרקה, תצפית ציפורים במעגן מיכאל, תל דור, רמת הנדיב

טיולי שרה ורורף למצרים

„מועדון מטיילי מעריב" וחברת „נאות הככר" ממשיכים במסורת הטיולים למצרים.

☆ **8 ימים לקהיר לוקסור ואסואן**
הלינה במלונות בדרגת דה־לוקס. המחיר: 475 $.
תאריכי היציאה: 26.12; 11.1

☆ **8 ימים לקהיר לוקסור ואסואן**
חלינה במלונות בדרגה ראשונה. המחיר: 415 $
תאריכי היציאה: 27.12; 25.1

☆ **6 ימים למצרים התחתית**
המחיר: 235 $.
תאריך היציאה: 28.12

כל הטיולים כוללים: נסיעה הלוך ושוב באוטובוסים, חצי פנסיון, מלונות ע"פ רמת הטיול, כניסות לאתרים וההדרכה המעולה של מדריכי „נאות הככר".

חוויות התיאטרון בלונדון

10 לילות בלונדון בהדרכת שחקן התיאטרון הקאמרי אורי לוי.

תאריך החופשה:
26.12 – 5.1 (חנוכה)

★ 5 מההצגות הטובות בעיר
★ סיור באוקספורד ובסטראטפורד
★ סיור מאחורי הקלעים של התיאטרון הלאומי
★ מלון במרכז לונדון, ארוחת בוקר

לדרום אמריקה עם מדריכי נאות הככר

מועדון מטיילי מעריב

חוויה משלושה בתקופת הקרנבל

★ המסלול הדרומי – לארגנטינה, צ'ילי וברזיל	
35 יום מפטגוניה וארץ האש לקרנבל.	יציאה 3.2
★ המסלול המקיף א' – לארגנטינה, בוליביה, פרו וברזיל	
35 יום סיום בקרנבל – רמת לינות משופרת.	יציאה 4.2
★ המסלול המקיף ב' – ברזיל, פרו, בוליביה וארגנטינה	
34 יום פתיחה בקרנבל – רמת לינות עממית טובה.	יציאה 24.2
★ 3 קרנבלים בברזיל	
18 יום מהאמזונס למפלי האיגואסו.	יציאה 23.2
★ המסלול האטלנטי הקצר	
15 יום לארגנטינה וברזיל עם סיום בקרנבל בריו.	יציאה 20.2

חגיגות כדורגל בלונדון

4 ממשחקי הצמרת בליגה האנגלית בימי חג המולד והשנה החדשה. בהדרכת אבי מלר, פרשן הכדורגל האירופי של „מעריב".

★ **27.12 ווסטהאם – ווימבלדון**
★ **28.12 נוטינגהאם – לוטון**
★ **1.1 צ'לסי – ק.פ.ר.**
★ **3.1 טוטנהאם – ארסנל (משחק בוקר)**

אפשרות לחזות במשחק נוסף בלונדון אחה"צ.

★ מלון במרכז לונדון+ארוחת בוקר
★ לראשונה: סיור מודרך בהיכל הכדורגל האנגלי – איצטדיון „וומבלי"

תאריך החופשה: 5.1 – 26.12.

חנוכה בלונדון ופריס

29 בדצמבר – 7 בינואר 1987

10 ימים בלונדון ובפריס כולל מלונות בדרגת תיירות וארוחת בוקר, סיורי היכרות בערים, מלווה מקצועי וטיסה בחברה סדירה.

מחיר החבילה: 595 $ למבוגר בחדר זוגי

ביצוע: „אברהמס"

